KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK MEDENİ KANUNUNA GÖRE KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASI

FATMA HİLAL AYDIN

Yüksek Lisans Tezi

KONYA
Ocak 2023

TÜRK MEDENİ KANUNUNA GÖRE KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASI

Fatma Hilal AYDIN

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Hakkı Mert DOĞU

Konya
Ocak 2023

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

☐ Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.[1]

☐ Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren … ay *en fazla 6* ay ertelenmiştir.[2]

☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.[3][4]

23 Ocak 2023

İmza

_____

Fatma Hilal AYDIN

[1] MADDE 6(1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

[2] MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

[3] MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

[4] MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğretim Üyesi Hakkı Mert DOĞU danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez/proje çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez/proje çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

23 Ocak 2023

İmza

_____

Fatma Hilal AYDIN

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında kıymetli bilgi ve tecrübeleriyle bana yardımcı olan ve yol gösteren değerli Danışman Hocam Dr. Öğretim Üyesi Hakkı Mert DOĞU'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

23 Ocak 2023 Fatma Hilal AYDIN

ÖZET

Fatma Hilal AYDIN

Türk Medeni Kanununa Göre Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2023

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu Türk Medeni Kanunu'nun 432-437 maddeleri arasında düzenlenmiştir. TMK m. 432'ye göre, "*Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu Madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık veya serserilik sebeplerinden biriyle toplum için tehlike oluşturan her ergin kişi, kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması hâlinde, tedavisi, eğitimi veya ıslahı için elverişli bir kuruma yerleştirilir veya alıkonulabilir. Görevlerini yaparlarken bu sebeplerden birinin varlığını öğrenen kamu görevlileri, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar."* Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun amacı, kişinin kişisel korunmasını sağlamaktır. Bu kurum, kişinin bağımsızlığını ve kendi sorumluluğunu yeniden üstlenebilmesini sağlamayı amaçlar. Kısıtlama sebepleri 432. maddede tek tek sayılmıştır. Belirtilen sebepler dışında bir kişinin özgürlüğü koruma amacıyla da olsa kısıtlanamayacaktır.

Tezimin amacı, vesayet hukuku bakımından yeni bir kurum olan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun değerlendirilmesidir. Bu kapsamda koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanacak kişi, özgürlüğün kısıtlanması için aranan şartlar, özgürlüğün kısıtlanmasının hukuksal sonucu ve kısıtlama kararı verilmesinde uygulanacak usul kurallarından bahsedilecektir.

Bu konunun seçilme nedeni, bazı konularda doktrinde farklı görüşlerin bulunmasıdır. Farklı görüşlerin söz konusu olduğu konulardan biri, kaynak kanun olan İsviçre Medeni Kanunu'nun 397a maddesi ile TMK 432. madde hükmü arasında önemli farklar bulunmasıdır. TMK m. 432'de, ergin bir kimsenin maddede sayılan sebeplerden birisi ile ancak toplum için tehlike oluşturması halinde koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanabileceği belirtilmektedir. Fakat ZGB Art. 397a'da böyle bir şart yoktur. TMK m. 432'de bulunan "ağır bulaşıcı hastalık" ve "serserilik" gibi sebepler de ZGB Art. 397a'da yer almamaktadır. Çalışmamızda bu ve bunun gibi konular ile ilgili, doktrin ve uygulama da göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılacaktır.

Araştırmamızda doktrinden, bu konu ile ilgili yazılmış makalelerden ve yargı kararlarından faydalanılacaktır. Bu çalışma ile mevcut olan problemlere çözüm getirmek ve yeni fikirler ortaya konularak bilime katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Ağır Tehlike Arz Eden Bulaşıcı Hastalık, Kişi Hürriyeti, Koruma, Özgürlüğün Kısıtlanması.

ABSTRACT

Fatma Hilal AYDIN

Restriction of Freedom with the Purpose of Guardianship according to Turkish Civil Code

Master's Thesis

Konya, 2023

The concept of restriction of freedom with the purpose of guardianship is mentioned between the articles of 432-437 of Turkish Civil Code. According to TCC article 432, "*Any individual posing a threat to the community due to a mental illness, mental weakness, alcohol or drug addiction or infectious disease with grave danger or vagrancy could be detained or placed in a suitable institution with curing, education or rehabilitation purposes if personal protection cannot be maintained in any other way. Public officials who come to know one of the aforementioned reasons during their duties must immediately notify the competent guardianship authority.*" The aim of restriction of freedom concept is to ensure personal protection. The idea is to help restore freedom and responsibility of the individual. Each and every one of the restriction causes is mentioned in article 432. Except for the causes mentioned, no individual could be restricted, even if it is for the sake of protection.

The aim of my thesis is to evaluate the restriction of freedom which is a fairly new concept in terms of guardianship legislation. The person to be restricted of his freedom, the conditions sought for restriction, the legal consequences of such restrictions and codes of practice to be applied for such restrictions will be mentioned in this study.

The subject is chosen because there are different opinions on some matters in teachings. One of the matters of such opinion differences is that there are significant discrepancies between the TCC article 432 and the source law The Swiss Civil Code artic 397a. According to TCC article 432, freedom of an adult could only be restricted if danger to community via causes lined up in the article is in question. But, there is no such condition in ZGB Art. 397a. It also does not contain causes of "infectious disease" or "vagrancy".

In this study, it is aimed to make an evaluation around such matters keeping teachings and practices in mind.

This study will make use of relevant teachings, articles written around the subject and rulings. Our approach will focus on offering solutions to problems and bringing new ideas forward to help contribute to science.

Keywords

Infectious disease with grave danger, Freedom of the individual, Guardianship, Restriction of freedom.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM i
ETİK BEYAN ii
TEŞEKKÜR iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER vi
KISALTMALAR DİZİNİ ix
1. GİRİŞ 1
1.1. Konunun Takdimi 1
1.2. Konunun Önemi 3
2. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASI KAVRAMI 5
2.1. Genel Olarak 5
2.1.1. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasının Hukuki Dayanağı 6
2.1.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasının Amacı ve Niteliği 8
2.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğü Kısıtlanacak Kişi 10
3. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASI ŞARTLARI 15
3.1. Özel Koruma İhtiyacının Varlığı 17
3.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasına Neden Olabilecek Hallerden Birinin Varlığı 18
3.2.1. Akıl Hastalığı ve Akıl Zayıflığı 18
3.2.2. Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlılığı 22
3.2.3. Ağır Tehlike Arz Eden Bulaşıcı Hastalık 27
3.2.4. Serserilik 28
3.3. Zayıflık Durumunun Sürekliliği 31
3.4. Toplum İçin Tehlike Oluşturma 32
3.5. Kişisel Korunmanın Başka Bir Şekilde Sağlanamaması 37
3.5.1. Orantılılık İlkesi 39
3.5.2. Tipe Bağlılık İlkesi 40
4. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASININ VESAYET İLE İLİŞKİSİ 42
4.1. Vesayet Kavramı 42
4.2. Vesayeti Gerektiren Haller 44
4.2.1. Küçüklük 45

4.2.2. Akıl Hastalığı ve Akıl Zayıflığı 47
4.2.3. Savurganlık, Alkol veya Uyuşturucu Madde Bağımlılığı, Kötü Yaşama Tarzı, Kötü Yönetim 49
4.2.4. Özgürlüğü Bağlayıcı Ceza 51
4.2.5. İsteğe Bağlı Kısıtlama 52
4.3. Vesayet Gerektiren Hallerin Sona Ermesi 53
4.4. Kayyımlık 54
4.5. Yasal Danışmanlık 55
4.6. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Diğer Vesayet Kurumlarıyla Karşılaştırılması 56
5. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASININ KİŞİLİK HAKLARI İLE İLİŞKİSİ 59
5.1. Kişilik Hakkı Kavramı 59
5.1.1. Genel Olarak 59
5.1.2. Kişilik Hakkı Çerçevesinde Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Kavramları 61
5.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumu ile Kişilik Haklarının Karşılaştırılması 66
6. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASININ HASTA HAKLARI İLE İLİŞKİSİ 68
6.1. Hasta Hakları Kavramı 68
6.1.1. Genel Olarak 68
6.1.2. Hasta Haklarına İlişkin Ulusal ve Uluslararası Düzenlemeler 69
6.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumu ile Hasta Haklarının Karşılaştırılması 72
6.2.1. Genel Olarak 72
6.2.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Zorla Tedavinin Hukuki Dayanağını Teşkil Edip Etmediği Meselesi 74
7. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASI TALEBİ, HUKUKİ SONUCU, KURUM KAVRAMI 81
7.1. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Talebi 81
7.1.1. Genel Olarak 81
7.1.2. Bildirim Yükümlülüğü ve İtiraz Hakkı 82
7.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasının Hukuki Sonucu 90
7.3. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasında "Elverişli Kurum" Kavramı 92
7.3.1. Genel Olarak 92
7.3.2. "Elverişli Kurum" Kavramı ve Değerlendirmeler 93
8. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASINDA YARGILAMA KURALLARI 98

8.1. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasında Görevli ve Yetkili Mahkeme ..98
8.2. Uygulanacak Yargılama Hukuku Kuralları 100
8.2.1. Bilgilendirme 100
8.2.2. İtiraz Hakkı Konusunda Bildirim 102
8.2.3. Gecikmeksizin Mahkemeye İletme 103
8.2.4. Erteleme Yetkisi 104
8.2.5. Sağlık Kurulu Raporu 105
8.3. Yargılama Usulü 108
9. SONUÇ 111
KAYNAKÇA 118
ÖZGEÇMİŞ 123

KISALTMALAR DİZİNİ

AD	Adalet Dergisi
AHBVÜHFD	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜDHFD	Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	Baskı
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	Esas
ESBD	Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi
E.T.	Erişim Tarihi
EÜHFD	Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	Fıkra
GSÜHFD	Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	Hukuk Dairesi
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBD	İzmir Barosu Dergisi
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İMK	İsviçre Medeni Kanunu
K.	Karar
m.	Madde
S.	Sayı
s.	Sayfa
SBAD	Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
SÜHFD	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	Tarih
TBBD	Türkiye Barolar Birliği Dergisi
THD	Terazi Hukuk Dergisi
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TCK	Türk Ceza Kanunu
vb.	Ve benzeri

vd.	Ve diğerleri
Y.	Yıl
YÜHFD	Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Takdimi

Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumu ilk defa 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu İkinci Kitap, Üçüncü Kısım, Birinci Bölüm, Altıncı Ayrımda 432-437 maddeleri arasında düzenlenmiştir. İlgili hükümler İsviçre Medeni Kanunu'nun 6 Ekim 1978 kabul tarihli ve 1 Ocak 1981 tarihinde yürürlüğe giren hükümleri 397a-397f, 314a, 405a, 406 esas alınarak oluşturulmuştur. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Gerekçesine göre de, Yürürlükteki Kanunda ve 1984 tarihli Öntasarıda mevcut olmayan bu altıncı ayırım, İsviçre Medenî Kanununda 1 Ocak 1981 tarihinde yürürlüğe giren yeni düzenlemeden esinlenerek ve aynı düzenlemenin ülkemiz için de gerekli ve yararlı olduğu düşüncesiyle tasarıya alınmıştır. Nitekim aynı ihtiyaç Anayasa'nın 19. maddesinde de açıkça belirtilmiştir.

1907 tarihli İMK'da koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu ile ilgili bir düzenleme yer almamakta, sadece 1907 tarihli eski İMK 406. maddesi uyarınca vasiye, zorunlu hallerde vesayet makamının izni ile kısıtlıyı bir kuruma yerleştirebilme imkanı tanınmaktaydı.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217A(III) sayılı kararıyla ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 3. maddesi uyarınca; yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır. Avrupa Konseyi çerçevesinde Roma'da imzalanan 1950 tarihli "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)", 3 Eylül 1952'de yürürlüğe girmiş ve Türkiye tarafından 18 Mayıs 1954'te onaylanmıştır. Türkiye tarafından onaylanan ve 1 Kasım 1998'de yürürlüğe giren 11 nolu Protokol ile değiştirilen son haline göre Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ve bu sözleşmenin eki protokollerinde korunan haklardan biri de özgürlük ve güvenlik hakkıdır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İsviçre tarafından da 28.11.1974 tarihinde onaylanmış ve sözleşmenin 5. maddesi, İMK'da yer alan ergin kişilerin koruma amaçlı özgürlüklerinin sınırlandırılması hükümlerinin hukuki dayanağını oluşturmuştur. Türk Kanun Koyucusu ise, İMK'da yer alan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu ile ilgili hükümlerin bir kısmını aynen alırken, bir kısım hükümleri bazı değişiklikler yaparak almış, bir kısım hükümleri hiç almamış, İMK'da yürürlükten kalkan bazı hükümleri ise aynen muhafaza etmiştir. İMK'nın 397a-397f maddeleri kısıtlı veya kısıtlı olmayan

ergin kişilerin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanmasını düzenler. İMK 397a-397f hükümleri, TMK 432-437'ye; İMK 405a hükmü, TMK 446'ya; değiştirilmiş İMK 406 hükmü, TMK 447'ye alınmıştır. İMK'nın 406. maddesi vesayet altındaki kısıtlının; İMK'nın 405a maddesi vesayet altındaki küçüğün; İMK'nın 314a maddesi velayet altındaki küçüğün koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanmasını düzenlemektedir. Küçükler üzerindeki velayetin kaldırılması ile ilgili düzenlemelerin yer aldığı İMK 310 hükmü, bazı değişiklikler yapılarak TMK 347'ye alınmış ancak, İMK 310 hükmünü tamamlar nitelikte olan İMK 314a hükmü TMK'ya alınmamıştır. Velayet altındaki küçüğün özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili düzenlemelerin yer aldığı söz konusu hükmün TMK'ya alınmaması nedeniyle ortaya çıkan kanun boşluğunun, İMK 314a hükmüne uygun olarak doldurulması gerektiği belirtilmiştir.

Türk Medeni Kanunu m. 432 vd. hükümlerinin düzenlenmesinde kaynak teşkil eden mülga İMK. m 397a vd. hükümleri, 19 Aralık 2008 tarihli Kanun ile İMK m 426 vd. hükümlerinde yeniden düzenlenmiştir. Değişiklik sonucu, "Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması" kavramının yerine "Koruma Amacıyla Yerleştirme" kavramı kullanılmıştır. Çalışmada bu yeni düzenlemelere de ilgili yerlerde değinilecektir.

Çalışmanın konusunu "Türk Medeni Kanununa Göre Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması" oluşturmaktadır. TMK m. 432'de, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanabilmesi için gereken şartlar; m. 433'te yetki; m. 434'te bildirim yükümlülüğü; m. 435'te itiraz; m. 436 ve 437'de ise, yargılamada uyulması gereken usul kuralları düzenlenmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kavramından ve bu kavram ile ilgili Türk hukukunda ve İsviçre hukukunda yer alan düzenlemelerden bahsedilmiştir. Söz konusu kurumun amacı ile bu kurum kapsamında uygulanacak olan tedbirlerin kimler için geçerli olacağı konusu anlatılmıştır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının şartları başlığı altında ilgili maddede yer alan sebepler tek tek açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu ile benzerlik ve farklılıklarından dolayı vesayet kavramından bahsedilmiş ve karşılaştırılması yapılmıştır. Aynı bölümde koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun kişilik hakları ve hasta hakları ile de mevcut olan ilişkisi nedeniyle bu kavramlardan bahsedilmiş ve karşılaştırılması yapılmıştır. Son olarak üçüncü bölümde, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması talebi ve hukuki sonucu ile bu tedbir kapsamında kişinin yerleştirileceği kurumun

elverişliliği değerlendirilmiştir. Son kısımda ise koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında görevli ve yetkili mahkeme ile yargılamada uygulanacak kurallar konusu anlatılmıştır.

1.2. Konunun Önemi

İnsan hakları, kişinin sırf insan olması sebebiyle sahip olduğu haklar şeklinde tanımlanmaktadır. Anayasa'nın 12. maddesinde herkesin kişiliğine bağlı, dokunulamaz, devredilemez, vazgeçilemez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu belirtilmektedir. Temel hak ve hürriyetlerden birisi de kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkıdır. Özgürlük, herhangi bir zorlama ya da baskı olmaksızın düşünebilme, karar verebilme ve hareket edebilme serbestisine sahip olmayı ifade etmektedir. Temel hak ve hürriyetler ancak şekil ve şartları kanunda gösterilmek suretiyle sınırlandırılabilirler. Nitekim Anayasa m. 19/II'de, şekil ve şartları kanunda gösterilen bazı haller dışında kimsenin hürriyetinden yoksun bırakılamayacağı belirtilmiştir. Hükme göre; "toplum için tehlike oluşturan bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol bağımlısı, bir serseri ya da hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi" hali de kişi hürriyetinin sınırlandırılmasına neden olabilecek istisnalardan birisidir. Bu kapsamda TMK 432-437 maddeleri arasında düzenlenen koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması hükümlerinin, Anayasa m. 19/II'de düzenlenen tedbirler açısından hukuki dayanak oluşturduğu belirtilmektedir.

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun hedefi, kişinin bağımsızlığını ve kendi sorumluluğunu yeniden kazanabilmesi ve böylece insan onuruna yaraşır bir hayat sürebilmesini sağlamaktır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının amacı kişinin korunmasıdır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında üçüncü kişinin korunması ikincil bir öneme sahiptir. Ancak kanun koyucu, TMK m. 432 hükmünü Anayasa m. 19/II hükmü ile uyumlu hale getirebilmek amacıyla maddede "toplum için tehlike oluşturma" şartına da yer vererek kişinin korunmasından çok toplumun korunmasını ön plana çıkarmıştır. Fakat Anayasa m. 19/II hükmü doğrudan TMK m. 432 vd. hükümlerine dayanak oluşturmak amacı ile düzenlenmemiştir. Anayasa m. 19/II'ye ilişkin Danışma Meclisi'nin Gerekçesine göre hükmün amacı, "suç öncesi safha" olarak adlandırılan safhada bulunan uyuşturucu madde ya da alkol bağımlısı, akıl hastası ya da

serseri kişilerin suç işlemelerini beklemeden gerekli tedbirler alınarak suç işlemesini önlemektir. Bu kişilerin suç işlemelerini önlemek amacıyla "önleyici güvenlik tedbirleri" ya da başka bir ifade ile "toplumsal savunma tedbirleri" alınır. Söz konusu tedbirlerin neler olduğu, uygulama koşulları ile diğer konular bugün birçok ülkede kabul edilmiş olan "Toplumsal Savunma Kanunları" ile düzenlenmektedir. İlgili hüküm bu ihtiyacı karşılamak amacıyla getirilmiştir. Bu kapsamda toplum için tehlike oluşturma şartının madde hükmünden çıkarılması gerektiği ve TMK 432/I'in tatbik edilebilmesi için kişinin kendisine yönelik tehlikelerden dolayı kişisel korunmaya ihtiyaç duymasının tek başına yeterli olacağı ileri sürülmektedir. Kişilerin korunması, dolaylı olarak toplumun da korunmasını sağlar. Bir kimsenin kişisel korunmasını sağlamak amacıyla özgürlüğünü kısıtlamak, sağlıklı bir toplumun oluşturulabilmesine de katkı sağlayacaktır. Çünkü birey, toplumun bir parçasıdır. Nasıl ki çevresel faktörler kişiliğin oluşumunda büyük öneme sahipse, aynı şekilde kişinin bedenen ve ruhen sağlıklı olması da, sağlıklı ve mutlu bir toplumun ortaya çıkmasını sağlar.

İnsanların elinde olmayan sebeplerle bile olsa başkalarına zarar verme hakları yoktur. Toplumda kişilerin zararlı veya tehlikeli davranışlarının önlenememesi, hem kişinin kendisinin hem de toplumun diğer üyelerinin hak ve hürriyetlerinin ihlaline yol açabilir. Kendisine ve topluma yönelik tehlikeli davranışları bulunan kişilerin, bu hareketlerinin önlenerek veya bir daha tekrarlanmaması sağlanarak topluma yeniden kazandırılması bu kişilerin tedavisi, ıslahı ya da eğitimi ile mümkün olur. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması hükümlerinin başarıyla uygulanabilmesi için yeterli eğitim ve tedavi kurumlarının bulunması ve bunların etkili bir şekilde faaliyet göstermesi gereklidir.

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının, polisiye tedbirler ve ceza hukukunun emniyet tedbirlerinden farklı bir kurum olduğunu da belirtmek gerekir. Emniyet tedbirleri, ceza yerine ya da ceza ile birlikte uygulanan ve failin iyileştirilmesine yönelik cezai yaptırımlardır. Emniyet tedbirleri, suç teşkil eden bir fiilin işlenmesinden sonra gelen tedbirlerdir. Emniyet tedbirleri suç işlendikten sonra suçun mağduruna veya topluma verilen zarar ya da tehlikeden sonra uygulanır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu ise, kişiyi daha zarar görmeden önce korumaya yönelik önleyici bir tedbirdir.

2. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASI KAVRAMI

2.1. Genel Olarak

743 sayılı Medeni Kanunda mevcut olmayan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Türk hukukuna getirdiği önemli bir yeniliktir. TMK m. 432'ye göre; "*akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık veya serserilik hallerinden biri nedeniyle toplum için tehlike arz eden ergin kişilerin, kişisel korunmalarının başka şekilde sağlanamaması durumunda, tedavi, eğitim ya da ıslahları için elverişli bir kuruma yerleştirilmeleri veya kurumda alıkonulmaları mümkündür. Görevlerini yaptıkları sırada bu hallerden birinin varlığını öğrenen kamu görevlileri, durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmekle yükümlüdürler.*" Buna göre; maddede yer alan sebeplerden birinin bir kişide mevcut olması durumunda, ilgili kişi toplum için tehlike oluşturuyor ve kişisel korunması başka şekilde sağlanamıyorsa eğitimi, tedavisi ve ıslahı için elverişli bir kuruma yerleştirilebilir veya alıkonulabilir.

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebepleri maddede sınırlı olarak sayılmıştır. Bu sebepler; akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık ve serserilik halleridir. Belirtilen sebeplerden başka bir sebeple bir kimsenin özgürlüğünün koruma amacıyla sınırlandırılması mümkün değildir[5].

Kanunda kullanılan "özgürlüğün kısıtlanması" deyiminin, teknik anlamda TMK 405-408 maddeleri arasında düzenlenen "ehliyet kısıtlaması" ile karışabileceği, onun yerine "özgürlüğün sınırlandırılması" kavramının kullanılmasının daha yerinde olacağı ileri sürülmüştür[6]. Kanaatimizce de bir anlam karışıklığına yol açmamak için "özgürlüğün sınırlandırılması" kavramının kullanılması daha uygun olurdu.

---

[5] **KOCAAĞA,** Köksal, *"Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması"*, AHBVÜHFD, C. 10, S. 1, 2006, s. 33; **AYDIN ÖZDEMİR,** Elif, "*19.12.2008 Tarihli İsviçre Medeni Kanunu Değişikliği İle Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanunu'nda Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Düzenlemesi",* DEÜHFD, C. 15, S. 2, 2013, s. 180; **DAĞLI,** Mehmet, Emsal İçtihatlarla Türk Medeni Hukukunda Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması, Turhan Kitabevi, B. 1, Ankara 2011, s. 15; **AKINTÜRK,** Turgut/ **ATEŞ,** Derya, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, Beta Yayıncılık, B. 24, İstanbul 2022, s. 507.

[6] **GÜMÜŞ,** Mustafa Alper, "*Kısıtlı ve Kısıtlı Olmayan Ergin Kişilerin Koruma Amaçlı Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK 432-437)* ", YÜHFD, C. 1, S. 2, 2004, s. 189.

2.1.1. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasının Hukuki Dayanağı

Avrupa Konseyi üyesi ülkeler tarafından 1950 yılında Roma'da imzalanan İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin İsviçre tarafından 28.11.1974 tarihinde onaylanması ile birlikte sözleşmenin 5. maddesi, İMK'da yer alan koruma amaçlı özgürlüğün kısıtlanması düzenlemesinin hukuki dayanağını oluşturmuştur[7]. İsviçre Medeni Kanunu'nun 01.01.1981 tarihinde yürürlüğe giren bu yeni düzenlemesi, ilgili hükümlerin ülkemiz için de gerekli olduğu düşüncesiyle Türk Medeni Kanunu'na alınmıştır[8]. Ancak İMK'nın 01.01.1981 tarihli koruma amaçlı özgürlüğün sınırlanması hükümleri 19.12.2008 yılında değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklik 01.01.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu değişiklik ile İMK'nın ikinci kısmının üçüncü bölümünün "Vesayet" olan başlığı "Ergin Koruması" şeklinde değiştirilmiş, İMK 397a-397f, 314a ve 405a'da düzenlenen "Koruma Amaçlı Özgürlüğün Kısıtlanması" hükümleri de "Koruma Amaçlı Yerleştirme" başlığı altında İMK 426-439 maddeleri arasında düzenlenmiştir[9].

Türk Medeni Kanunu m. 432'nin gerekçesinde de belirtildiği üzere koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması hükümleri İMK esas alınarak oluşturulmuş olsa da her iki kanunun konu ile ilgili hükümleri arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, TMK m. 432'de yer alan "toplum için tehlike oluşturma" şartına eski İMK m. 397a'da yer verilmemiş olmasıdır. Eski İMK 397a'ya göre; *(1) Kısıtlı veya kısıtlı olmayan kişi akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya diğer bağımlılık hastalıkları veya ağır bakımsızlıktan (ihmal edilmişlik) dolayı, gerekli kişisel koruma aksini göstermiyorsa, uygun bir kuruma yerleştirilebilir veya alıkonabilir. (2) Ayrıca kişinin çevresi için ifade ettiği yükümlülük de göz önünde tutulmalıdır. (3) İlgili kişi, durumu elverir vermez taburcu edilmelidir."*[10] Görüldüğü gibi eski İMK 397a'da, özgürlüğün

---

[7] **GÜMÜŞ,** s. 190; **YILDIZ,** Ekrem/ **GÜRSOY,** Serhan, Türk Vesayet Hukuku Yargılama Usul ve Esasları, Vedat Kitapçılık, B. 1, İstanbul 2010, s. 212; **KAPLAN,** İbrahim, "*İsviçre Medeni Kanunu'nun (ZGB'nin) Yetişkinlerin Korunmasına İlişkin Yeni Hükümlerinin Değerlendirilmesi",* TBBD, C. 31, S. 137, 2018, s. 378.

[8] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 505; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 171; **KARABAĞ BULUT,** Nil, "*Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Ağır Tehlike Arz Eden Salgın Hastalık Hali Bakımından Elverişliliğinin Değerlendirilmesi",* İÜHFM, C. 78, S. 2, 2020, s. 521; **ATEŞ,** Turan, "*Yeni Medeni Kanuna Göre Koruma Amacı ile Özgürlüğün Kısıtlanması",* Legal Hukuk Dergisi, S. 38, 2006, s. 405.

[9] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 171 vd.

[10] Madde çevirisi için bkz. **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 173.

kısıtlanabilmesi için ayrıca toplum için tehlike oluşturma şartına yer verilmemiştir. Başka bir husus ise, TMK m. 432'deki koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebeplerinden biri olan ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık haline İMK'da yer verilmemiş olmasıdır. İMK m. 397a'da yer alan ağır bakımsızlık hali sebebi yerine ise TMK m. 432'de, serserilik terimi kullanılmıştır. Ayrıca İMK 397a'ya göre, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbiri ergin veya kısıtlı kimseler için alınabilecek iken, TMK m. 432'de ergin kişiler için alınabilecektir. Ancak bu maddenin ergin veya kısıtlı olan kişileri içine alacak şekilde geniş yorumlanması gerekmektedir[11].

Türk Medeni Kanunu m. 432'de bir kuruma yerleştirmenin tedavi, ıslah veya eğitim amaçlarıyla gerçekleştirileceği belirtilirken, eski İMK'da böyle bir açıklamaya yer verilmemiştir. İki kanun arasındaki bir başka fark, İMK'da yer alan ve vesayet makamlarının hukuka aykırı olarak aldıkları kararlar nedeniyle sorumluluklarını düzenleyen 429a hükmünün Türk Medeni Kanunu'na alınmamış olmasıdır. İsviçre'de vesayet makamlarının aldığı koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararları nedeniyle sorumlulukları İMK 429a'da düzenlenmekte, Türk hukukunda ise vesayet organlarının sorumluluğu ile ilgili genel hükümlerin yer aldığı TMK 466-469 maddelerine başvurulmaktadır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girmeden önce de koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirine benzer düzenlemeler mevcuttu. Örneğin, Velayet Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Tüzüğün 7. maddesinde*; "Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle, işlerini görmekten aciz olmak veya daimi muavenet ve tekayyüde muhtaç bulunmak yahut başkasının emniyetini tehdit etmek gibi bir kimsenin hacri müstelzim hallerini resmi işleri dolayısiyle öğrenen adliye ve idare memurları, belediye başkanları, ihtiyar meclisleri ve sağlık müesseseleri durumu hemen bu kimsenin ikametgahının bulunduğu yer sulh hakimine haber vermeğe mecburdur"* hükmü yer almaktaydı. Yine Polis Vazife ve Selahiyet Tüzüğü'nün 24. maddesinde; *"... sevklerine lüzum görülen delilerin başkalarına saldırmaları ihtimali mevcut ise bu takdirde sevk işinden mesul olmamak ve yalnız saldırmaya mani olmak üzere sevk işi polis* refakatinde *yapılır"* düzenlemesi yer almaktadır. Benzer şekilde Jandarma

[11] **ONARAN,** Bilge, "*Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması (TMK 432-437)*", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005, s. 3.

Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği m. 52'ye göre; *"... sevkleri gerekli görülen delilerin başkalarına saldırma ihtimali varsa, sevkten sorumlu olmamak ve yalnızca saldırıya engel olmak görevi; polis teşkilatı olmayan yerlerde Jandarma İç Güvenlik Makamlarınca yerine getirilir."* Ayrıca 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin 18. fıkrasında belediyenin görevleri; *"Bırakılmış ve bulunmuş çocukları, delileri, dalanmış ve kudurmuşları, sokakta bayılanları, kazaya ve afete uğrayanları koruyup gözetmek"* şeklinde belirtilmekteydi. Ancak Belediye Kanunu'nda yapılan değişiklik ile belediyenin bu görevi kaldırılmıştır[12].

2.1.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasının Amacı ve Niteliği

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun amacı, ruhsal ya da bedensel rahatsızlıkları sebebiyle toplum için tehlike oluşturan kişilerin kişisel korunmalarının başka şekilde sağlanamaması durumunda eğitimleri, tedavileri veya ıslahları için elverişli bir kuruma yerleştirilmelerini sağlamaktır[13]. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu, TMK'nın "Aile Hukuku" başlıklı ikinci kitabının "Vesayet" başlıklı üçüncü kısmında yer almaktadır. Vesayet, velayet altında bulunmayan küçüklerin ya da velayet altına alınmamış bazı erginlerin korunmasını sağlamak amacıyla getirilmiş hukuki bir kurumdur[14]. Bu kurum, kişisel ve ekonomik menfaatlerini koruma gücünden yoksun bulunan kişilerin korunmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Vesayetin Devlet tarafından düzenlenmiş olması, onun kamu hukuku ile de bağlantılı olduğunu gösterir[15]. Bu kapsamda, koruma amacıyla

---

[12] **DAĞLI,** s. 3 vd.

[13] **KILIÇOĞLU,** M. Ahmet, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, B. 4, Ankara 2019, s. 585; **GÖZÜM,** Asu, "*Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması*", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2011, s. 14.

[14] **KOÇ,** Nevzat, "*Türk Medeni Kanunundaki Düzenlemeler Işığında Vesayet Hukukuna Genel Bir Bakış*", DEÜHFD, C. 7, Özel Sayı, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, 2005, s. 99; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 469; **DAĞLI,** s. 56; **ALDEMİR,** Songül, "*Medeni Kanun Çerçevesinde Vesayet İlişkisi ve Vesayeti Gerektiren Haller",* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2020, s. 1.

[15] **GÜMÜŞ,** s. 193; **KARABAĞ BULUT,** s. 522; **AYDOĞDU,** Burcu Gizem, "*Aile Hukukunda Vesayet ve Uygulamada Vesayet Davaları*", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2020, s. 4.

özgürlüğün kısıtlanması kurumunun da hem özel hukuk hem de kamu hukukunu içinde barındıran karma bir niteliğinin olduğu söylenebilir[16].

Türk Medeni Kanunu 405-408 maddeleri arasında sayılan sebeplerden birinin varlığı halinde ergin kişilerin kısıtlanarak kendilerine vasi atanması mümkündür. Bu sebepler; akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, savurganlık, kötü yaşam tarzı, kötü yönetim, özgürlüğü bağlayıcı ceza ve kişinin kendi isteğidir. Vesayet kurumu, belirtilen nedenlerle kişinin hukuki işlem yapma ehliyetini sınırlandırarak onun korunmasını sağlar. Fakat bu kurum, kişiyi içinde bulunduğu durumdan çıkarabilecek olan tedavi ve bakım unsurlarını içermemekte ve kişiyi gerçek anlamıyla korumakta yetersiz kalmaktadır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu ise, vesayet kurumunda olmayan tedavi ve bakım unsurlarını da içine alarak bu eksikliği gidermektedir[17].

Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı gibi rahatsızlıkları olan insanların suç teşkil eden eylemlerde bulunma ihtimalleri de vardır[18]. Söz konusu kişilerin suç işlemeden evvel tedavi edilmeleri son derece önemlidir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun amaçlarından biri de toplumda suçluluğun olmadığı, insanların huzur ve güven içinde yaşayabileceği bir ortam sağlamaktır[19].

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması bir vesayet tedbiridir ve başta gelen amacı, özgürlüğü kısıtlanan kişinin korunmasıdır[20]. Gümüş'e göre[21] koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması, kişinin korunmasından başka hiçbir amaca hizmet edemez. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirinin uygulanması tek başına kişinin fiil ehliyetini ortadan kaldırmaz. Bu tedbir ile sadece kişinin özgürlüğü kısıtlanır. Ancak

[16] **KARABAĞ BULUT**, s. 522; **ALDEMİR,** s. 1; **AYDOĞDU,** s. 9 vd.

[17] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 176 vd.

[18] **DAĞLI,** s. 10.

[19] **DAĞLI,** s. 10 vd.

[20] **GÜMÜŞ,** s. 193; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** Pelin, "*Türk Hukukunda Yeni Bir Müessese: Koruma Amacıyla Kişi Özgürlüğünün Kısıtlanması (MK md. 432-437)"*, GSÜHFD, C. 3, S. 2, 2004, s. 298; **KARABAĞ BULUT,** s. 524.

[21] **GÜMÜŞ,** s. 193; Ayrıca bkz. **DURAL,** Mustafa/ **ÖĞÜZ,** Tufan/ **GÜMÜŞ,** Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, C. III, B. 17, İstanbul 2022, s. 460.

özgürlüğü kısıtlanan tam ehliyetli kişinin gerekirse, TMK m. 405 vd. hükümlerine göre ayrıca kısıtlanması da mümkündür[22].

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebepleri arasında akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı gibi hallerin bulunması, kurumun tıp bilimi ile de yakından ilgili olduğunu göstermektedir[23]. Nitekim TMK m. 436/5'te, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalığı olanlar hakkında ancak resmi sağlık kurulu raporu alındıktan sonra karar verilebileceği belirtilmiştir.

2.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğü Kısıtlanacak Kişi

Türk Medeni Kanunu m. 432/I'e göre, koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanacak olan kişi, ergin kişidir. Mehaz eski İMK 397a/I'den farklı olarak TMK m. 432'de "kısıtlı veya kısıtlı olmayan kişi" kavramına yer verilmemiş, onun yerine "ergin kişi" kavramı kullanılmıştır. Bu kapsamda "Ergin bir kısıtlının da koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanabilecek midir?" sorusuna cevap bulmak gerekir. Kanaatimizce bu soruya olumlu bir yanıt verilmelidir. Doktrinde yer alan görüşlere göre[24] "ergin kişi" kavramının geniş yorumlanarak eski İMK 397a/I'deki gibi "kısıtlı veya kısıtlı olmayan ergin kişi" şeklinde anlaşılması gerekir. Buna göre kısıtlı bir ergin kişinin de koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması mümkündür.

TMK m. 432'nin gerekçesinde de ergin bir kişinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanmasında kısıtlı olup olmamasının bir önem taşımadığı belirtilmiştir. Nitekim TMK m. 447/II'deki "vasinin, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması ile ilgili hükümler uyarınca kısıtlıyı bir kuruma yerleştirebileceği veya orada alıkoyabileceğini" içeren hükmü, kısıtlı bir ergin kişinin de koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanabileceğini göstermektedir. Maddenin gerekçesine göre vasi bu yetkisini, TMK m. 432'de yer alan sebeplerden birinin kısıtlıda bulunması ve kısıtlının kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması

[22] **KARABAĞ BULUT,** s. 524.

[23] **DAĞLI,** s. 2.

[24] **GÜMÜŞ,** s. 194; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 460; **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 219; **KILIÇOĞLU,** s. 587 vd.; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 506; **DAĞLI,** s. 13 vd.

halinde kullanabilir[25]. Aynı şekilde Velayet Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzüğün Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması kenar başlıklı 14. maddesinin 1. fıkrasında, "kısıtlı olsun veya olmasın her ergin kişi" ifadesine yer verilmiştir.

Kısıtlama ve buna bağlı olarak gerçekleşen vasi tayini ile koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması birbirinden farklı ve bağımsız vesayet tedbirleridir[26]. Buna göre, koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanmasına karar verilen bir kişi hakkında somut olayın şartları uygunsa fiil ehliyetinin kısıtlanması kararı alınmaktan vazgeçilebilir[27]. Kendisine vasi dışında kayyım ya da yasal danışman atanmış olan kişilerin de koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması mümkündür. Kısıtlanmış ancak vesayet altına değil de ana-babanın velayeti altına konulmuş olan ergin kişinin de koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanabilir[28]. Bir Yargıtay kararında da kısıtlama ile koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun birbirinden farklı olduğu konusuna değinilmiştir. Söz konusu karara göre[29] "*Mahkemece hükme esas alınan Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesince verilen 19.12.2007 tarihli sağlık kurulu raporu, ilgilinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması için düzenlenmiştir. Bu raporda E.A. " Bipolar Affektif Bozukluk" tanısı konulduğu belirtilmiş ise de, bu rahatsızlığının Türk Medeni Kanununun 405. maddesine göre kişinin kısıtlanmasını gerektirir nitelikte olup olmadığına ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır. Nitekim mahkemece, sözü edilen rapor yeterli görülmeyerek, yeniden resmi sağlık kurulu raporu alınmasına karar verildiği ve bu yönde 22.02.2008 tarihli müzekkere yazıldığı halde, bu müzekkerenin gereği yapılmadan karar verilmiştir. 22.02.2008 tarihli müzekkere gereği yerine getirilmeden eksik inceleme ile karar verilmesi doğru bulunmamıştır*." Kanaatimizce de verilen karar hukuka uygundur. Nitekim koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu ile vesayet kurumu

[25] **KOCAAĞA,** s. 40; **ÖZKAN,** Hasan, Türk Medeni Yasası ve Uygulaması Vesayet Hukuku (Md. 396-494) 4. Cilt, Legal Yayıncılık, B. 1, İstanbul 2017, s. 2512; **KARABAĞ BULUT,** s. 525.

[26] **DAĞLI,** s. 14; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 177.

[27] **GÜMÜŞ,** s. 195; **DAĞLI,** s. 14.

[28] **KOCAAĞA**, s. 40; **ÖZTAN,** Bilge, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, B. 6, Ankara 2015, s. 1354.

[29] Yargıtay 2. HD., E. 2009/4720, K. 2009/15333, T. 09.09.2009, www.lexpera.com, Erişim Tarihi. 18.04.2022.

birbirinden farklı özellik ve şartlara sahip iki kurumdur. Bu nedenle ayrı ayrı değerlendirilmeleri gerekir.

19 Aralık 2008 tarihli Kanun ile m. 397a hükmünün yerini alan m. 426 hükmünde ise, "kısıtlı veya kısıtlı olmayan kişi" şeklinde bir ifade yer almamaktadır.

Türk Medeni Kanunu m. 447 hükmüne kaynak oluşturan İMK m. 406 hükmü ise, 19 Aralık 2008 tarihli "Yetişkinlerin Korunması, Kişilik Hakkı ve Çocuk Hukuku" başlıklı Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. Buna göre İMK'da, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması açısından, ayırt etme gücü olanlar ve olmayanlar arasında bir ayrıma gitmek suretiyle düzenleme yapılmıştır[30].

Türk Medeni Kanunu m. 446'ya göre*; "Küçüklerin koruma amacıyla bir kuruma yerleştirilmesine vasinin başvurması sonucu vesayet makamı veya gecikmesinde sakınca olan durumlarda bizzat vasi tarafından karar verilir ve vasi durumu derhal vesayet makamına bildirir. Bunun haricinde usul ve yetkiye ilişkin konularda kısıtlı olsun ya da olmasın erginlerin korunması amacıyla özgürlüklerinin kısıtlanmasına ilişkin hükümler uygulanır. On altı yaşını doldurmamış çocuk bu konuda mahkemeye bizzat başvuramaz."* 743 sayılı Medeni Kanun'da yer almayan bu hükmün gerekçesinde, mülga İMK m. 405a maddesinden aynen alındığı belirtilmektedir[31]. Ancak m. 405a hükmü, 19 Aralık 2008 tarihli Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Buna göre; küçüğün koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması konusunda velayet ya da vesayet altında olup olmadığına bakılmaksızın koruma amacıyla yerleştirmeye ilişkin İMK m. 426 vd. hükümlerinin kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu kapsamda; velayet altındaki küçükler için İMK m. 314b, vesayet altındaki küçükler için ise İMK m. 327c hükümleri düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemelerden hareketle, vasinin acil durumlarda dahi küçüğü, koruma amacıyla bir kuruma yerleştirme yetkisi yoktur. Çocukların yetkili makama başvurması için öngörülen on altı yaş sınırı ise kaldırılmış ve ayırt etme gücünün varlığı yeterli görülmüştür[32].

---

[30] **KARABAĞ BULUT,** s. 525; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 179.

[31] **İMAMOĞLU,** S. Hülya, "*Vesayet Altındaki Küçüğün Koruma Amacıyla Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK 446)",* AÜHFD, Y. 2005, C. 54, S. 4, s. 300; **GÖZÜM,** s. 17.

[32] **KARABAĞ BULUT,** s. 526.

Türk Medeni Kanunu m. 445'e göre; *"Vesayet altındaki kişi küçük ise, vasi onun bakımı ve eğitimi için gereken önlemleri almakla yükümlüdür. Vesayet dairelerinin yetkilerine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, vasi bu konuda ana ve babanın yetkilerine sahiptir."* Küçüğün koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması, ancak küçüğün korunmasının başka şekilde sağlanamaması halinde söz konusu olabilir. Bu nedenle, vasinin özen gösterme yükümlülüğü ile vesayet altında bulunan küçüğün özgürlüğünün koruma amacıyla kısıtlanması arasında sıkı bir bağ vardır[33].

Türk Medeni Kanunu m. 446'da vesayet altındaki küçüklerin koruma amacıyla özgürlüklerinin kısıtlanması düzenlenmiş ancak velayet altındaki küçüklerin koruma amacıyla özgürlüklerinin kısıtlanması ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Gümüş'e göre[34]; velayet altındaki küçüğün koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili düzenlemeler içeren İMK 314a hükmünün hukukumuza alınmamış olması gerçek bir kanun boşluğu oluşturmakta ve bu boşluğun İMK 314a hükmünden yararlanılarak doldurulması gerekmektedir. Bahsedilen İMK 314a hükmü, 19 Aralık 2008 tarihli Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Küçüklerin koruma amacıyla özgürlüklerinin sınırlandırılması, 1 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe giren m. 314b hükmü ile düzenlenmiştir. Bu kapsamda küçüğün koruma amacıyla bir kuruma yerleştirilmesinde, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması ile ilgili hükümler kıyasen uygulanacaktır. Ancak bu uygulama, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında usule ilişkin hükümler ile sınırlıdır. Küçüğün koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili verilecek kararda, küçükler üzerindeki velayetin kaldırılması ile ilgili düzenlemeleri içeren İMK m. 310 hükmünün esas alınacağı belirtilmektedir[35]. Sonuç olarak 1 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe giren yeni düzenlemede, küçüğün koruma amacıyla bir kuruma yerleştirilmesi hususunda çocuk hukukuna hakim olan genel ilkelerin esas alınacağı hüküm altına alınmıştır. Buna göre küçüğün koruma amacıyla bir kuruma yerleştirilebilmesi için İMK m 426'da yer alan zayıflık hallerinden birine sahip olması şartı aranmayacak, çocuğun yetiştiği çevrede geçerli olan koşullar

[33] **İMAMOĞLU,** s. 308; **KARABAĞ BULUT,** s. 526.

[34] **GÜMÜŞ,** s. 192.

[35] **KARABAĞ BULUT,** s. 528.

nedeniyle zihinsel, bedensel ya da ahlaki açıdan gelişiminin tehlikede olması ve kapalı bir kuruma yerleştirilmesinin koruma amacı ile ölçülü olması dikkate alınacaktır[36].

Türk Medeni Kanunu m. 432'nin gerekçesine bakıldığında kanun koyucunun, TMK m. 432 vd. hükümlerinde, velayet altındaki küçüğün korunmasına bilerek yer vermediği görülmektedir. Gerekçeye göre; *"Madde yalnızca toplum için tehlike arz eden ergin kişilerin kuruma yerleştirilmesi veya kurumda alıkonulmasını öngörmektedir. Ergin olmayan kişiler, yani küçükler bu maddenin kapsamına girmemektedir. Bu kişiler ile ilgili koruma önlemleri daha önceki maddelerde düzenlenmiştir."* Buna göre, velayet altındaki küçüklerin korunması TMK m. 346 vd. hükümlerine göre sağlanmak istenmiştir. Küçüklerin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması konusunda TMK m. 346 vd. hükümlerinin uygulanması amaca uygun olmuştur. Çünkü küçüklerin korunması ile ergin kişilerin korunmasının esasları farklıdır. Küçüğün korunmasında daima onun üstün yararı göz önüne alınır. Bu kapsamda küçüğün zihinsel, bedensel ve ahlaki gelişimini tehlike altına sokabilecek olan unsurların derhal ortadan kaldırılması gerekir[37]. İMK'da küçüklerin korunması açısından velayet ya da vesayet altında olup olmadığı ile ilgili bir ayrım yapılmamış, çocukların korunması konusunda genel ilkeler dikkate alınmıştır. TMK'da da velayet ya da vesayet altında olan çocuklar arasında bir ayrım yapılmaksızın genel ilkelerin, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması alanında da uygulanmasını sağlayan düzenlemelere yer verilmesi gerekir[38].

[36] **KARABAĞ BULUT,** s. 529.

[37] **KARABAĞ BULUT,** s. 528.

[38] **KARABAĞ BULUT,** s. 529.

3. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASI ŞARTLARI

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının şartları TMK m. 432'de düzenlenmiştir. Buna göre bir kimsenin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ya da uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık veya serserilik sebeplerinden biri nedeniyle kişisel koruma ihtiyacı içerisinde olması ve bu korumanın başka şekilde sağlanamaması ile kişinin toplum için tehlike oluşturması şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Kanunda sayılan bu sebepler sınırlı sayıda olup belirtilen sebepler dışında başka bir sebeple kişinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması mümkün değildir[39]. Bunlara yeni sebepler eklenemeyeceği gibi var olan sebeplerin de yorum yoluyla genişletilmemesi ve mümkün olduğu kadar dar yorumlanması gerekir[40]. Kanaatimizce de kanunda sayılan zayıflık halleri dışında başka bir sebebe dayanılarak kişi özgürlüğü kısıtlanmamalıdır. Birçok yazara göre de koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanabilmesi için "kanunda öngörülen şartların" gerçekleşmesi zorunludur[41]. Bu kapsamda vesayet makamı, vasi ataması yargılaması sırasında kanunda belirtilen şartlar gerçekleşmeksizin TMK m. 420'deki geçici önlem alma yetkisine dayanarak hiçbir şekilde kişiyi özgürlüğünden mahrum edemez[42]. Kısıtlama sebepleri sınırlı şekilde sayılmıştır ancak bu sebeplerin tespit edilmesinde herhangi bir sınırlama söz konusu değildir. Örneğin, uyuşturucu madde bağımlılığında hangi maddelerin uyuşturucu olarak kabul edilebileceği ile ilgili bir sınırlama yoktur[43].

Kişinin kendi iradesi ile bir kuruma yerleşmesi halinde koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasından bahsedilemez[44]. Geçerli bir iradenin söz konusu olabilmesi için kişinin ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının söz konusu olabilmesi için kişinin kuruma iradesi dışında yerleştirilmiş olması ya da

---

[39] **KOCAAĞA,** s. 36; **GÜMÜŞ,** s. 196; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 298; **ONARAN,** s. 17; **DAĞLI,** s. 15; **KARABAĞ BULUT,** s. 530; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 180.

[40] **KOCAAĞA,** s. 36; **DAĞLI,** s. 15.

[41] **KOCAAĞA,** s. 36; **GÜMÜŞ,** s. 196; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 460; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 298.

[42] **GÜMÜŞ,** s. 196; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 460 vd.; **DAĞLI,** s. 15.

[43] **DAĞLI,** s. 15.

[44] **KARABAĞ BULUT,** s. 529.

iradesi olmaksızın kurumda alıkonulmuş olması gerekir[45]. Kişinin kendi iradesi ile kuruma yerleştiği hallerde istediği zaman kurumdan ayrılması mümkündür. Ancak bu kişinin kurumda kalması gerekiyorsa ve TMK m. 432 vd. hükümlerinde yer alan şartlar da gerçekleşmişse hakim kararı ile özgürlüğü kısıtlanarak kurumda alıkonulabilir[46]. Kuruma kendi iradesi ile yerleşen kişinin kural olarak istediği zaman kurumdan ayrılması mümkün olmakla birlikte İMK m. 427'de bu duruma bir istisna getirilmiştir. İlgili hükme göre[47], psikolojik bir rahatsızlığı bulunan ve kuruma kendi iradesi ile yerleşmiş olan kişi, kurumu kendi iradesiyle terk etmek istediğinde kurumun tıbbi yönetimi, bir takım şartların bulunması durumunda ilgili kişiyi en fazla üç gün boyunca alıkoyabilir. Bu şartlar, kişinin kurumdan çıkması durumunda kendi hayatı veya vücut bütünlüğünü ya da başkalarının hayatı veya vücut bütünlüğünü tehlikeye sokacak olmasıdır. Sürenin bitiminden sonra icra edilebilir bir yerleştirme kararı bulunmadığı takdirde ilgili kişi kurumdan ayrılabilir. İlgili kişinin mahkemeye itirazda bulunabileceği konusunda yazılı olarak dikkati çekilir. Türk Hukukunda böyle bir düzenleme yoktur. Kuruma daha önce kendi isteği ile yerleşmiş olan kişi, kurumdan kendi iradesi ile ayrılmak istediğinde ilgili kişinin durumunun gözden geçirilebilmesi açısından bizim hukukumuzda da böyle bir düzenleme yapılabilir.

Türk Medeni Kanunu m. 432'de sayılan sebeplerden biri olan ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık hali, daha çok toplumun korunmasına yöneliktir[48]. Bunun dışında sayılan diğer sebepler ise, esas olarak kişiyi korumak ve onu topluma yeniden kazandırmak amacına yöneliktir[49]. Bu nedenle ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık hali dışındaki sebeplerden dolayı özgürlüğün kısıtlanmasının kişi özgürlüğünün özüne dokunmadığı belirtilmektedir[50].

---

[45] **KARABAĞ BULUT,** s. 530.

[46] **KARABAĞ BULUT,** s. 530.

[47] **YAVUZ,** Cevdet/ **ERLÜLE,** Fulya/ **TOPUZ,** Murat, Yeni Vesayet Hukukuna Doğru: Yetişkinlerin Korunması Hukuku, Beta Basım Yayım Dağıtım, B. 1, İstanbul 2017, s. 125; **KARABAĞ BULUT,** s. 530; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 193 vd.

[48] **KOCAAĞA,** s. 36; **GÜMÜŞ,** s. 199 vd.; **ONARAN,** s. 28; **DAĞLI,** s. 32; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 182; **KARABAĞ BULUT,** s. 536.

[49] **KOCAAĞA,** s. 36; **ONARAN,** s. 18.

[50] **KOCAAĞA,** s. 36; **ÖZTAN,** s. 1355.

3.1. Özel Koruma İhtiyacının Varlığı

Kişinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için kanunda sınırlı olarak sayılan kişisel zayıflık halleri nedeniyle özel bir kişisel koruma ihtiyacı içerisinde olması gerekir[51]. Nitekim bu husus ilgili maddede "kişisel korumanın başka şekilde sağlanamaması" olarak belirtilmiştir. Kısacası kişisel koruma, ancak özgürlüğün kısıtlanması suretiyle sağlanabiliyor olmalıdır. Eğer kişi, özgürlüğü kısıtlanmadan da korunabiliyorsa koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması yoluna başvurulamaz.

TMK m. 432/II'de, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında kişinin çevresine getirdiği külfetin de göz önüne alınacağı belirtilmiştir. İlgili kişinin bakımı, çevresindekilerin sahip oldukları ekonomik ve sosyal değerler tüketilerek gerçekleştiriliyorsa kişinin özgürlüğünün kısıtlanmasına daha rahat karar verilebilir. Burada kişinin çevresindekilerin "serbest iradeleriyle" yaptıkları yardım ve verdikleri destek dikkate alınacağından, ilgili kişinin çevresine yüklediği külfetin "aşırı" olması şarttır[52]. Çevre kavramına kişinin ailesi, akrabaları, vasisi ve komşuları da girer[53]. Külfete katlanmanın ölçüsü yakınlık derecesine göre farklılık gösterir. Çünkü koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanacak olan kişinin çevresinin bakım yükümlülüğünün kapsamı, bu kişi ile olan yakınlıklarına göre değişiklik gösterir.

Özel bakım ihtiyacı, kişinin insan onuruna uygun bir yaşam sürmesini sağlayan her türlü kişisel bakım ve destek fiillerini içerir[54]. Bunlara örnek olarak; yemek, giyim, bedensel bakım ve en asgarisinden bir şeyler ile meşgul olma, ilgilenme ihtiyacı gibi durumlar verilebilir.

Vesayet makamı koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararını vermeden önce, özgürlüğü kısıtlanacak olan kişinin özgürlüğü kısıtlanmadığı takdirde, taşıdığı yetersizlik durumuna bağlı olarak insan onuruna uygun bir yaşayışın gerektirdiği

[51] **GÜMÜŞ,** s. 196; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 461; **KOCAAĞA,** s. 41; **ONARAN,** s. 31; **KARABAĞ BULUT,** s. 530; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 188; **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 123; **DAĞLI,** s. 16.

[52] **GÜMÜŞ,** s. 196 vd.; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 461.

[53] **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 299; **GÜMÜŞ,** s. 196; **KOCAAĞA,** s. 42; **ÖZTAN,** s. 1357 vd.

[54] **GÜMÜŞ,** s. 197; **DAĞLI,** s. 17; **KARABAĞ BULUT,** s. 533.

şekilde beslenme, ısınma, taşıdığı hastalığı tedavi ettirme ve diğer ihtiyaçlarını karşılayabilme yetkinliğine sahip olup olamayacağını araştırmalıdır[55].

Kişinin korunması için çevresi tarafından harcanan emek ve malvarlığı değerlerinin katlanılabilir ölçüde olması, ilgili kişinin özgürlüğünün koruma amacıyla kısıtlanamayacağı anlamına gelmemektedir[56]. Çünkü önemli olan, kişinin çevresince alınan tedbirlerin, onun korunması açısından yeterli olmasıdır. Kişi çevresine aşırı bir külfet yüklemese de eğer çevresi tarafından alınan tedbirler kişiyi korumak için yeterli değilse, kişinin özgürlüğünün kısıtlanması söz konusu olabilir[57]. Ayrıca kişinin çevresine aşırı bir külfet yüklemesi de, tek başına özgürlüğünün kısıtlanmasını gerektirmez. Herhangi bir kuruma yerleştirilmeden sosyal yardım vb. imkanlardan yararlanılarak kişinin çevresine yüklediği külfet hafifletilebiliyorsa, bu durumda özgürlüğünün kısıtlanmasına gerek kalmaz[58]. Buna göre, kişinin çevresine getirdiği külfetin tali bir unsur olduğu belirtilmelidir[59]. Kişinin çevresine aşırı külfet yüklemesinin tek başına özgürlüğünün kısıtlanmasını gerektirmeyeceği gibi, diğer şartların var olmasına rağmen kişinin çevresine aşırı külfet yüklemediği durumlarda da özgürlüğün kısıtlanmasına karar verilebilir.

Kişiye bir kuruma yerleştirilmeksizin ayakta yapılacak tıbbi tedaviler ise koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirleri kapsamında yer almaz[60].

3.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasına Neden Olabilecek Hallerden Birinin Varlığı

3.2.1. Akıl Hastalığı ve Akıl Zayıflığı

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının sebeplerinden birisi akıl hastalığı ve akıl zayıflığıdır. Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı esasen tıp bilimini ilgilendiren kavramlardır. Ancak bir kimsenin akıl hastası ya da akıl zayıfı olarak nitelendirilmesinin hukuk

[55] **GÜMÜŞ,** s. 197; **DAĞLI,** s. 17.

[56] **KARABAĞ BULUT,** s. 538.

[57] **KARABAĞ BULUT,** s. 538.

[58] **KARABAĞ BULUT,** s. 538.

[59] **KOCAAĞA,** s. 43; **KARABAĞ BULUT,** s. 538.

[60] **GÜMÜŞ,** s. 197; **ONARAN,** s. 32.

açısından da bazı sonuçları olmaktadır. Ayırt etme gücünü ortadan kaldırma veya kısıtlama sebepleri arasında yer alan akıl hastalığı ve akıl zayıflığı aynı zamanda koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının da sebeplerinden biridir. Bir kişinin tıbben akıl hastası veya akıl zayıfı olması, hukuken de her zaman aynı şekilde değerlendirileceği anlamına gelmez[61]. Tıbben akıl hastası ya da akıl zayıfı olarak kabul edilen bir kişi, akla uygun şekilde davranma yeteneğini kaybetmemişse Türk Medeni Kanunu'na göre ayırt etme gücüne sahiptir (TMK m. 13)[62]. Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı arasında tıbbi açıdan farklılık olmakla birlikte kısıtlama, ayırt etme gücünü ortadan kaldırma ya da koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması açısından aralarında bir fark yoktur.

Temyiz kudreti bulunmayan herkes akıl hastası değildir[63]. Akıl hastalığı bazen periyodik, devrevi ya da geçici olabilmektedir. Örneğin; şizofreni akıl hastalığıdır ancak, hastalığın ilk devrelerinde kişide temyiz kudreti bulunabilir. Melankoli ve saralı kişiler ise temyiz kudretlerini aralıklı olarak kaybederler[64]. Akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı olan kişilerin genellikle ayırt etme gücüne sahip olduğu kabul edilir. Bu sebeple bir kişide akıl hastalığının olması, bu kişinin mutlaka ayırt etme gücünün olmadığı anlamına gelmez[65]. Bu nedenle akıl hastalarının temyiz kudretinin bulunup bulunmadığı her olayda araştırılmalıdır.

Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı, akli faaliyetlerde normalden sapma ve zihni faaliyetlerin zayıflığı olarak tanımlanmaktadır[66]. Akıl hastalığının bir başka tanımı; "sürekli tarzda normal dışı her zihinsel durum" şeklinde yapılmıştır[67]. Akıl zayıflığı, akıl hastalığının daha hafif bir hali değildir. Akıl zayıflığı, zekanın ve akli melekelerin yeteri kadar gelişmemiş ya da sonradan bazı nedenlerle azalmış olmasını ifade eder[68]. Akıl

[61] **KOCAAĞA,** s. 37; **DAĞLI,** s. 21; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 299.

[62] **KOCAAĞA,** s. 37; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 300; **ÖZTAN,** s. 1355; **DAĞLI,** s. 21.

[63] **DAĞLI,** s. 20.

[64] **ULUTÜRK,** Hande, Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2014, s. 62; **YILMAZ,** Candan, "*Kriminolojik Açıdan: Akıl Hastalığı ve Suç*", MÜHFHAD, C. 24, S. 2, 2018, s. 747 vd.; **DAĞLI,** s. 20 vd.

[65] **AÇIKGÖZ,** s. 110.

[66] **KOCAAĞA,** s. 36.

[67] **GÜMÜŞ,** s. 198; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 461.

[68] **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 300.

zayıflığına, doğuştan gelen zeka geriliği ve aşırı ihtiyarlık nedeniyle akli melekelerin zayıflaması örnek olarak verilebilir.

Akıl hastalığı, normal psikolojik işlevlerin kişiye rahatsızlık verecek hale gelmesi ya da işlevlerin işlemeyecek kadar bozulması durumunu ifade eder. Güncel psikiyatri bilimi akıl hastalığı yerine "zihinsel bozukluk" kavramını kullanmayı tercih etmektedir[69]. Bozukluklar, hastalıklar gibi nedeni ve sonucu belirli durumlar değildir. Bozuklukların nedensellikleri ve süreçleri ile ilgili bir bilgi yoktur. Bozuklukların nedeni tespit edilebilir hale geldiğinde hastalıktan söz edilebilir[70].

Dünyada yirmi bir milyondan fazla kişiyi etkileyen şizofreni öğrenme, öz bakım, çalışma ve başkaları ile iletişim kurma gibi birçok alanda yetersizliklere sebebiyet vermek suretiyle kişinin eğitim ve iş hayatıyla, sosyal hayatında sorunlara yol açabilmektedir[71]. Toplumdaki inanışın aksine şizofreni tanısına sahip kişiler, aşırı saldırgan ve suç işlemeye meyilli kimseler değildir[72]. Ancak tanı konulan kişinin ailesi ve toplumla olan ilişkisi ve toplum tarafından yargılanmasının üzerinde oluşturduğu baskının, onu saldırgan bir hale getirebileceği ile ilgili bazı araştırma sonuçları mevcuttur[73]. Ruhsal bozukluğu olan hastaların suç işleme olasılığının, normal insanlara göre daha fazla olduğu henüz kanıtlanmamıştır[74]. Bu durum şizofreni hastalığı için de geçerlidir[75]. Birçok suçun hukuki ve toplumsal yönü bulunduğu gibi tıbbi yönü de bulunur[76]. Ruhsal bozukluğu olan kişilerin suç işlemesi, hem hukukçuları hem de hekimleri ilgilendirir. Tıp, hukuka delil sağlaması açısından önemli bir bilim dalıdır.

Ruhsal bozukluklar birey, aile ve toplum açısından önemli sorunlara yol açar. Bireyin ruh sağlığının yerinde olması, toplumsal ruh sağlığı açısından da oldukça önemlidir.

---

[69] **YAĞCI ÇETİN,** Fatmanur, Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2022 s. 47 vd.; **ULUTÜRK,** s. 50.

[70] **YAĞCI ÇETİN,** s. 48.

[71] **YAĞCI ÇETİN,** s. 54; **DAĞLI,** s. 21.

[72] **DAĞLI,** s. 20; **YAĞCI ÇETİN,** s. 55 vd.

[73] **YAĞCI ÇETİN,** s. 55 vd.

[74] **DAĞLI,** s. 20; **YILMAZ,** s. 752.

[75] **DAĞLI,** s. 20; **YAĞCI ÇETİN,** s. 55.

[76] **DAĞLI,** s. 20; **YILMAZ,** s. 746 vd.

Ruh sağlığının korunması ya da tedavi edilmesinin sağlanması kişinin yaşam kalitesini yükseltir ve böylece toplum sağlığının da ruhsal yönden iyilik halinde olmasını sağlar[77].

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5/I-e maddesi anlamında akıl hastalığı, herhangi bir düşünce ve davranış bozukluğu değil, tıbbi anlamda bir hastalıktır. Bir kimsenin akıl hastalığı nedeniyle özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için var olan davranış bozukluğunun hastalık niteliğinde olması gerekir. Yalnızca fikirleri ya da davranışları "kural dışı" olan bir kimsenin akıl hastalığı nedeniyle bir kuruma kapatılması mümkün değildir[78].

Somut olayda kişinin akıl hastası olup olmadığının tespiti zordur. Bu tespit ancak uzman kişilerce düzenlenen sağlık raporu ile yapılabilir. TMK m. 436/5'e göre, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı ile ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık halleri ancak resmi sağlık kurulu raporu ile ispatlanabilir. Kişinin özgürlüğünün kısıtlanması, onun hukuki durumuna yapılan ağır bir müdahale oluşturduğu için hastalığın herhangi bir rapor ile değil, sadece resmi sağlık kurulu raporu ile kanıtlanabileceği belirtilmiştir. Fakat bu raporun hakim için bir bağlayıcılığı yoktur. Tıbbi ve hukuksal açıdan akıl hastalığı ve akıl zayıflığı kavramları farklılık arz ettiği için hakim, gerektiğinde yeni bir rapor isteyebilir[79].

Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı sebebine bağlı olarak kişi hakkında koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı alınmadan önce kişinin hakim tarafından dinlenilmesi gerekir (TMK m. 437/3).

Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı olan kimselerin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için kısıtlı olmaları şart değildir. Bu kişiler kısıtlı olmasalar bile eğer toplum için tehlike oluşturuyorlarsa hakim tarafından koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasına karar verilebilir[80]. Bir kişinin yalnızca akıl hastalığı ya da akıl zayıflığının bulunması koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması için tek başına yeterli değildir. Bu kişinin ayrıca toplum için tehlike oluşturması ve kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması gerekir. Kişinin akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı olmasına rağmen toplum için tehlike oluşturmuyor ya da kişisel korunması

[77] **GÖZÜM,** s. 28.

[78] **ONARAN,** s. 21.

[79] **ONARAN,** s. 21; **GÖZÜM,** s. 30 vd.

[80] **GÖZÜM,** s. 33.

başka şekilde sağlanabiliyorsa TMK m. 432 vd. hükümlerinin uygulanmasına gerek yoktur[81].

Akıl hastalığı ile ilgili TCK'da belirli hükümler mevcuttur. TCK m. 32 hükmünde, akıl hastalığı nedeniyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan ya da bu fiille ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış bulunan kişiye ceza verilmeyeceği düzenlenmiştir. TCK m. 57 hükmünde ise fiili işlediği sırada akıl hastası olan kişi hakkında tedavi ve koruma amacıyla güvenlik tedbirine hükmedileceği, hakkında güvenlik tedbirine hükmedilen akıl hastalarının yüksek güvenlikli sağlık kurumlarında koruma ve tedavi altına alınacağı düzenlenmiştir. Bahsedilen güvenlik tedbiri belirli bir süre ile sınırlandırılmamıştır. Bununla birlikte tedbir, hastalığın iyileşmesine kadar da devam etmez. Eğer akıl hastasının toplum için tehlike oluşturma hali ortadan kalkmış ya da önemli derecede azalmışsa tedbire son verilebilir[82]. Bu durum, kişinin yerleştirildiği kurumun sağlık kurulu tarafından düzenlenen raporla tespit edilir ve infaz hakiminin kararıyla kişi serbest bırakılabilir.

3.2.2. Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlılığı

3.2.2.1. Alkol Bağımlılığı

Bağımlılık; "kişilerin herhangi bir maddeyi amacından farklı olarak ve maddeye karşı gelişen tolerans nedeniyle gün geçtikçe daha fazla miktarda alması, bu durumun kişilerin gündelik yaşamında sorunlar oluşturmasına rağmen devam etmesi ve maddeyi azaltmasıyla birlikte yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması" olarak tanımlanmaktadır[83]. Kısaca bağımlılık, kişinin madde kullanımının artarak devam etmesi ve maddeye ulaşamaması halinde yoksunluk belirtileri göstermesidir[84].

---

[81] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 181; **ONARAN,** s. 21; **DAĞLI,** s. 23.

[82] **DAĞLI,** s. 42.

[83] **ÇETİN,** Ebru, "*Sigara Bağımlısı Ankara Üniversitesi Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı, Alkol Bağımlılığı, Siber Mağduriyet ve Siber Zorbalık",* Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Adli Bilimler Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2020, s. 3; **DAĞLI,** s. 25.

[84] **PUL,** Didem, "*Duygu Düzenleme Güçlüğü, Çocukluk Çağı Yaşantıları İle Alkol Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*", Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021, s. 5.

Alkol bağımlılığı; kişilerin alkol kullanımlarını kontrol edememesi, yoğun şekilde alkol kullanma isteği, sağlığını ve yaşamını olumsuz etkilemesine rağmen alkol kullanmaya devam etmesi şeklinde tanımlanabilir[85]. Alkol bağımlılığı, alkollü içkilere aşırı düşkünlük, içki müptelası olmak demektir. Alkol bağımlısı, içkiden vazgeçme konusundaki iradesini, azim ve gücünü kaybetmiş kimsedir. Alkol bağımlısı kendini buna öyle kaptırmıştır ki, içki içmekten vazgeçmek, bu kötü alışkanlığı terk etmek elinde değildir[86]. Alkol bağımlısı kişi, ya aşırı bir alkol ihtiyacı duymaktadır ya da aldığı alkol nedeniyle irade gücünü kaybetmiştir[87].

Alkol bağımlılığının, kişilerin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde olumsuz etkileri vardır. Bağımlılığın, kişilerde sağlık sorunlarına neden olduğu, onları suça yönlendirici etkisinin olduğu, kazalara, ailelerin dağılmasına ve işlevsellikte bozulmalara neden olduğu belirtilmektedir[88].

Alkol nedeniyle kişinin çevresi ve yakınları ile olan kişisel ilişkileri tamamen kesilmişse, bu durumda özgürlüğün kısıtlanması bir zorunluluk arz eder[89]. Bağımlılığın bedensel ya da psikolojik olmasının bir önemi yoktur. Alkol bağımlılığının sebep olduğu diğer psikolojik rahatsızlıklar da, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında göz önüne alınır[90].

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebeplerinden biri olan alkol bağımlılığı, aynı zamanda vesayet altına alınma sebeplerinden biridir. TMK'da yer alan alkol bağımlılığı kavramı yerine, 743 sayılı Medeni Kanun'un 356. maddesinde "ayyaşlık" kavramı kullanılmaktaydı. Ayyaşlık, vazgeçilmez sarhoşluğun bir alışkanlık halini almasına ilişkin irade zayıflığı halidir. Ayyaşlık, alkolik halinin devamını gerektirir. Sarhoşlukta ise devamlılık yoktur. Sarhoşlukta, alkollü içkinin etkisi ile kişinin idrak ve irade kabiliyetinin geçici şekilde ortadan kalkması söz konusudur[91]. Kanaatimizce

[85] **PUL,** s. 6; **ONARAN,** s. 24; **ÇETİN,** s. 10.

[86] **KOCAAĞA,** s. 37; **ÇETİN,** s. 10.

[87] **GÜMÜŞ,** s. 198; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 461; **ONARAN,** s. 24; **KOCAAĞA,** s. 37; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 182; **DAĞLI,** s. 26;

[88] **PUL,** s. 7; **GÜMÜŞ,** s. 198; **DAĞLI,** s. 26.

[89] **GÜMÜŞ,** s. 198; **ONARAN,** s. 24; **GÖZÜM,** s. 34; **DAĞLI,** s. 26.

[90] **ONARAN,** s. 24; **GÜMÜŞ,** s. 198; **DAĞLI,** s. 26; **GÖZÜM,** s. 34.

[91] **DAĞLI,** s. 26 vd.

TMK'da "ayyaşlık" kavramı yerine "alkol bağımlılığı" kavramına yer verilmesi, hem bağımlılık ifadesinin kullanılması hem de daha geniş kapsamlı olması açısından müessesenin amacına daha uygun olmuştur.

Alkol kullanımına neden olan sebeplerin çeşitlilik gösterdiği ve bu sebeplerin de farklı sonuçlar ortaya çıkardığı görülmektedir. Ruhsal bağlılık olması halinde alkol kullanımını bırakmak imkansızdır. Ruhsal ya da fiziksel bir bağlılığın bulunmadığı hallerde ise alkol kullanımını bırakmak kolaydır. Akli bağlılık durumunda alkol kullanımı, kontrol kaybına neden olmaktadır. Fiziksel bağlılık halinde alkol kullanımı alışkanlık haline gelmiştir. Periyodik şekilde alkol kullanımı olması halinde ise, kişide kontrol kaybı oluşur[92].

Son yirmi beş-otuz yıl içerisinde alkol kullanımında önemli bir artış olduğu, dünya genelinde tahminen nüfusun yarısının alkol tükettiği ve alkol bağımlılığının, yalnızca kişilerin sağlığını değil, aynı zamanda toplum sağlığını da olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir[93].

3.2.2.2. Uyuşturucu Madde Bağımlılığı

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebeplerinden olan bir diğer bağımlılık türü ise, uyuşturucu madde bağımlılığıdır. TMK m. 432/I'de "alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı" kavramı kullanılırken, İMK 397a/I'de daha kapsayıcı olarak alkol bağımlılığının yanında "diğer bağımlılık halleri" ifadesine yer verilmiştir. Türk hukukunda da uyuşturucu madde bağımlılığının, İsviçre hukukundaki gibi uyuşturucu dışındaki diğer madde bağımlılığı hallerini de içine alacak şekilde geniş yorumlanması gerekmektedir[94]. Örneğin her çeşit hap, yapıştırıcı madde, tiner vs. bağımlılığı hallerinde de kişinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması mümkündür[95]. Günümüzde yapıştırıcılar bile bağımlılık yapan madde olarak kullanılabilmektedir.

---

[92] **ONARAN,** s. 23.

[93] **PUL,** s. 7.

[94] **ONARAN,** s. 23; **GÜMÜŞ,** s. 198; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 461; **GÖZÜM,** s. 34; **DAĞLI,** s. 28.

[95] **GÜMÜŞ,** s. 198 vd.; **ONARAN,** s. 23; **YILDIZ/GÜRSOY,** s. 216; **ÖZTAN,** s. 1356.

Uzun süre uyuşturucu madde kullanımı kişide depresyon, şizofrenik psikoz gibi akıl hastalıklarının görülmesine de neden olabilir[96].

Uyuşturucu madde bağımlılığı eroin, kokain, esrar vb. keyif verici uyuşturucu maddeleri kullanmayı tutku haline getirmek ve bundan vazgeçememek şeklinde tanımlanabilir[97]. Bir maddenin uyuşturucu madde niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesinde; kişide alışkanlık oluşturması, uyarıcı, keyif verici, hayal doğurucu, tahrik ve sarhoş edici olup olmadığı, insan irade ve muhakemesini ortadan kaldırıp kaldırmadığı gibi durumlar dikkate alınır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO); önüne geçilemez gereksinme yahut arzu, kullanılan miktarı arttırma eğilimi, ruhsal ve fiziksel bağımlılık hali yaratan maddeleri uyuşturucu madde kavramı içine almaktadır[98].

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girmeden önce uyuşturucu madde bağımlılığı, bir kısıtlama sebebi değildi. 4721 sayılı Kanun ile birlikte ise hem kısıtlama sebebi hem de koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebebi olarak düzenlenmiştir[99].

Alkol bağımlılığında olduğu gibi uyuşturucu madde bağımlılığının da kişide kişisel korunmasını gerektirecek kişisel zayıflığa neden olması gerekir[100]. İsviçre Yargı uygulamasında gelişen görüşlere göre; uyuşturucu madde bağımlılığı nedeniyle kişinin özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için bağımlılıktan tek başına, kendi çabasıyla kurtulması için hiçbir umudunun kalmaması gereklidir[101]. Gümüş'e göre[102] ise, bu görüşler koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun amacı ile bağdaşmadığı için yerinde değildir. Dağlı'ya göre[103] de koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının nedenlerinden biri, tedavi etmenin yanı sıra tehlikeliliğin önlenmesidir. Kişi bağımlılıktan kendi çabası ile kurtulabilecek durumda olsa da, tehlikeliliği söz konusu

---

[96] **ONARAN,** s. 23; **YILMAZ,** s. 744.

[97] **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 300; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 484; **KOCAAĞA,** s. 37; **DAĞLI,** s. 27 vd.

[98] **GÖKLER,** Rıza/ **KOÇAK,** Recep, "*Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığı*", SBAD, C. 3, S. 1, 2008, s. 90.

[99] **DAĞLI,** s. 29.

[100] **ONARAN,** s. 25; **GÜMÜŞ,** s. 199; **GÖZÜM,** s. 35; **DAĞLI,** s. 29.

[101] **GÜMÜŞ,** s. 199; **ONARAN,** s. 26.

[102] **GÜMÜŞ,** s. 199; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 461.

[103] **DAĞLI,** s. 29.

olduğu için kısıtlanması uygun olur. Kanaatimizce de kişinin bağımlılıktan tek başına kurtulmak için hiçbir umudunun kalmamasını beklememek ve kişisel koruma ihtiyacı içerisinde olduğu ve tehlikeliliğinin de bulunduğu durumlarda koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirine başvurmak gerekir.

Türkiye'de uyuşturucu madde bağımlılığı ile ilgilenen sağlık kuruluşu sayısı azdır[104]. Uyuşturucu madde bağımlılığı nedeniyle sağlık kuruluşlarına tedavi için başvuranların sayısının da düşük olduğu söylenebilir[105]. Uyuşturucu madde bağımlılığı ile mücadelede en etkili yol, uyuşturucu madde konusundaki duyarlılığı arttırmaktır. Sigara ve madde bağımlılığının önlenmesinde sporun önemli bir yeri vardır[106]. Bu nedenle okullarda, öğrencilerin spora teşvik edilmesi, spora olan ilgilerinin arttırılması gerekir.

Kanunda belirtilmemiş olsa da toplumda yaygın şekilde kullanılan ve toplum için önemli bir sorun oluşturan uçucu madde kullanımına da dikkat çekmek gerekir. Uçucu madde bağımlılığı, çocuk ve ergenlerde sık karşılaşılan, yaş ilerledikçe daha az görülen bir bağımlılıktır. Piyasada serbestçe satılan pek çok üründe uçucu maddeler bulunmaktadır. Bu maddelerin birçok nöropsikiyatrik etkileri olabilir ve ani ölümlere yol açabilirler. Sigara ve esrardan sonra en sık kullanılan bağımlılık yapıcı maddeler uçucu maddelerdir[107]. Uçucu maddeler; keyif verici, rahatlatıcı ve gevşetici, hafif sarhoşluk yapan etkileri sebebiyle tercih edilirler. Uçucu maddeleri içeren ürünler ucuz ve kolay bulunabilen maddelerdir ve toplumda yaygın olarak kullanılırlar[108]. Uçucu madde kullanan kişilerde saldırganlık, suç işleme, evden kaçma, kendine zarar verme gibi durumlar, diğer maddeleri kullanan gençlere göre daha sık görülebilmektedir[109]. Saldırganlık davranışı, kullanılan maddelerin miktarı ve kullanım süresi ile doğru orantılıdır[110]. Doktrinde eroin, kokain gibi uyuşturucu maddeler dışında tiner, bali, çakmak gazı, yapıştırıcı gibi diğer madde bağımlılığı hallerinin de koruma amacıyla

---

[104] **ACAR,** Mehmet, "*Türkiye'de Madde Bağımlılığı ve Gençlik",* Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2006, s. 77.

[105] **ACAR,** s. 77.

[106] **GÖKLER/ KOÇAK,** s. 103.

[107] **BOZTAŞ,** Mehmet Hamid/ **ARISOY,** Özden, "*Uçucu Madde Bağımlılığı ve Tıbbi Sonuçları*", Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, C. 2, S. 4, 2010, s. 517.

[108] **BOZTAŞ/ ARISOY,** s. 518.

[109] **DAĞLI,** s. 30.

[110] **BOZTAŞ/ ARISOY,** s. 528; **DAĞLI,** s. 30.

özgürlüğün kısıtlanması kapsamında yer aldığı belirtilmektedir[111]. Uçucu madde bağımlılığı hakkında diğer bağımlılık türlerine kıyasla yeterli düzeyde bir araştırma yapılmamıştır. Uçucu madde kullanımı daha çok çocuk ve ergenlerde görüldüğü için özellikle psikiyatristler, çocuk doktorları, pratisyen hekimler, aile hekimleri ile nörologlar tanı koyarken dikkatli olmalıdır[112]. Uçucu madde kullanan kişiler daha çok okul çağındaki çocuklar olduğu için bağımlılığın önlenmesinde, okul önleme programları ve kitle iletişim araçlarının mesajlarının etkisi büyüktür. Türkiye'de madde kullanan kişilerin çoğu sokaklarda yaşadığı için bu kesime daha çok önem verilmesi gerekir. Uçucu madde kullananların çoğu on üç yaş altındadır[113]. Bu sebeple, ebeveynlere ve sağlık otoritelerine bu konuda büyük görev düşmektedir. Kanaatimizce de kanunda yer alan "uyuşturucu bağımlılığı" kavramı geniş yorumlanmalı, diğer madde bağımlılığı ve burada bahsedilen uçucu madde bağımlılığı halleri de kişide kişisel korunmasını gerektiren kişisel zayıflığa neden olması durumunda koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kapsamında değerlendirilmelidir.

Kişinin özgürlüğünün alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı nedeniyle kısıtlanabilmesi için resmi sağlık kurulu raporu gerekir. Özgürlüğü kısıtlanacak olan kişinin, kısıtlama kararı verilmeden önce hakim tarafından dinlenmesi gerekir.

3.2.3. Ağır Tehlike Arz Eden Bulaşıcı Hastalık

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebeplerinden bir diğeri ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık halidir. Bu sebebe eski İMK 397a hükmünde yer verilmediği gibi yeni İMK 426 hükmünde de yer verilmemiştir[114]. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebepleri arasında yer alan akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı ile serserilik ruhsal hastalıklar olmasına rağmen ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık, bedensel bir hastalıktır. TMK m. 432'nin gerekçesinde, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalıkların hangileri olduğunun belirlenmesinin tıp biliminin işi olduğu belirtilmiş; AİDS, kolera, ilerlemiş verem, veba gibi hastalıklar ise örnek olarak sayılmıştır. Burada örnek olarak verilen hastalıklardan biri olan AİDS tehlikeli, tedavisi

[111] **GÜMÜŞ,** s. 198; **KOCAAĞA,** s. 37; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 182.

[112] **BOZTAŞ/ ARISOY,** s. 528.

[113] **BOZTAŞ/ ARISOY,** s. 529.

[114] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 182; **KARABAĞ BULUT,** s. 530 vd.

imkansız ve öldürücü bir hastalıktır. Ancak diğerleri gibi epidemik bir hastalık değildir[115]. AİDS, kan ya da cinsel yollarla bulaşan bir hastalıktır. Epidemik hastalığı olan biri ile aynı havanın solunması sonucu hastalık bulaşabilir fakat AİDS hastası olan biriyle aynı ortamda bulunma ile hastalık bulaşmaz. Bu sebeple kolera, verem, veba gibi hastalıkların yanında AİDS gibi epidemik olmayan bir hastalığa da yer verilmiş olması doğru bulunmamıştır[116].

Ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık hali, kişinin kendisinden çok toplumun korunmasına yöneliktir[117]. Çünkü ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalığı olan bir kişinin özgürlüğünün kısıtlanmasının asıl nedeni toplum için tehlike oluşturmasıdır[118]. Oysa koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun esas amacı kişinin korunmasıdır[119]. Toplumun yararı ile kişinin çevresine getirdiği külfet, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında tali bir unsurdur[120]. Bu sebeple, hangi hastalıkların ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık olduğunun ve ne tür tedbirler alınacağının, Umumi Hıfzıssıha Kanunu'nda ya da özel kanunlarda belirtilmesi daha doğru olurdu[121].

Türk Medeni Kanunu m. 436/I b. 5 uyarınca kişi hakkında ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalığı nedeniyle koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı verilebilmesi için resmi sağlık kurulu raporu alınması gerekir.

3.2.4. Serserilik

Türk Medeni Kanunu'nda ve gerekçesinde, serserilik ile ilgili herhangi bir tanıma yer verilmemiştir. Serserilik kavramı, sabit bir işi ya da mesleği olmayan, belirli bir yerleşim yeri bulunmayan ve hayatını devam ettirme olanaklarından yoksun bulunan

[115] **KOCAAĞA,** s. 41; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 301; **KARABAĞ BULUT,** s. 532.

[116] **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 301; **KOCAAĞA,** s. 38.

[117] **GÜMÜŞ,** s. 199 vd.; **ONARAN,** s. 28; **KOCAAĞA,** s. 38; **DAĞLI,** s. 32; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 182; **KARABAĞ BULUT,** s. 536.

[118] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 182.

[119] **GÜMÜŞ,** s. 193; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 298; **KOCAAĞA,** s. 40.

[120] **GÜMÜŞ,** s. 201; **KOCAAĞA,** s. 38; **KARABAĞ BULUT,** s. 534.

[121] **ÖZTAN,** s. 1355; **KOCAAĞA,** s. 38; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 183.

kişileri ifade etmek için kullanılır[122]. Başpınar'a göre[123], serserilik kavramının tanımına yer verilmediği için somut olayda kimlerin serseri olduğuna hakimin karar vermesi, farklı uygulamalara neden olabilir.

Serserilik, "belirsiz yerlerde başıboş şekilde dolaşan, belirli bir yeri, işi ve normal hiçbir geçim kaynağı olmayan, çalışacak gücü olmasına rağmen çalışmayan ve bu süreçte iş bulmak için ciddi bir çaba göstermeyen kişi" şeklinde tanımlanırken çalışacak gücü olduğu halde çalışmayıp dilenciliği tercih eden kişilerin de serseri olarak kabul edilebileceği belirtilmektedir[124]. Kılıçoğlu'na göre[125]; barındığı ya da konakladığı yeri belli olmayan, giyinmesini ve beslenmesini bilmeyen, kötü sağlık şartları altında yaşayan, tüm gününü sokaklarda veya şehirlerarası yollarda sefil bir halde dolaşarak geçiren, ekonomik ya da sosyal durumuyla bağdaşmayacak şekilde sokaklarda yatıp kalkan biri için serserilik şartı gerçekleşmiştir. Ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık gibi serserilik şartı da kişinin korunmasından çok toplumun korunmasına yöneliktir.

Kanunda akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı ve ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık hallerinin tespit edilebilmesi için resmi sağlık kurulu raporu şartı aranmasına rağmen serserilik için böyle bir şarta yer verilmemiştir. Buna göre serseriliğin, her türlü delille ispatlanması mümkündür[126]. Daha önce "bipolar bozukluk" tanısıyla tedavi merkezinde yatarak tedavi gören bir kişi ile annesinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili bir Yargıtay kararında[127]; *anne ve kızının oturdukları evde yapılan incelemede, şahısların oturdukları evi çöplük haline*

---

[122] **KOCAAĞA,** s. 39; **ATEŞ,** s. 408; **ONARAN,** s. 29; **DAĞLI,** s. 33; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 184.

[123] **BAŞPINAR,** Veysel, "*Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz"*, AÜHFD, C. 52, S. 3, 2003, s. 98; 26.04.1325 (1909) tarihli "Serseri ve Mazanne-i Sui Eşhas Hakkında Kanun"un 1. maddesinde "serseri" şu şekilde tanımlanmıştı: "Hiçbir vasıta maişeti bulunmadığı ve çalışmaya kudretli olduğu halde laakal iki aydan beri bir guna, kar ve kisp veya sanatla meşgul olmayan ve bu müddet zarfında iş bulmak için teşebüsatı lazimede bulunduğunu dahi ispat edemeyen şurada burada dolaşan kimselere serseri itlak olunur. Çalışmaya muktedir iken teseül'ü vesilei maişet ittihaz edenler dahi serseri addolunurlar." Metin için bkz. Sicilli Kavanini, C. 16, sh. 17-20. Bu kanun, TBMM tarafından 11.07.1963 tarih ve 272 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. (RG. T. 20.07.1963, S. 11459).

[124] **DAĞLI,** s. 34; **ONARAN,** s. 30; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 184.

[125] **KILIÇOĞLU,** s. 588.

[126] **KOCAAĞA,** s. 39; **KILIÇOĞLU,** s. 588; **ONARAN,** s. 30; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 184; **KARABAĞ BULUT,** s. 531.

[127] Yargıtay 18. HD., E. 2016/9524, K. 2016/9547, T. 14.6.2016, www.lexpera.com, Erişim Tarihi 27.11.2022.

getirdikleri, sağlıksız bir ortamda yaşadıklarının tespit edildiği, kendilerine yapılan hastaneye götürülmeleri yönündeki teklifi kabul etmedikleri, müdürlüklerine bağlı kuruluşlara yerleştirilmeleri yönündeki öneriye de olumsuz yanıt verdikleri, şahısların yeterli düzeyde gelirlerinin mevcut olmadığı, sadece ölüm aylığı ve vakıf yardımlarıyla hayatlarını sürdürdükleri belirtilmiş ve Mahkeme tarafından hastalığın toplum için tehlike oluşturup oluşturmadığının tespiti konusunda yeniden rapor alınması, yaşadıkları evde çöp biriktirmelerine bağlı olarak sağlıksız bir ortamda yaşamaları ve vücut temizliklerini yapmamalarının maddede sözü edilen "serserilik" kapsamında sayılıp sayılamayacağının değerlendirilmesi gerektiğine hükmedilmiştir.

Bir kimsenin serserilik nedeniyle özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için serserilik halinin kontrolsüz ve başıboş olması, kişinin toplum için tehlike oluşturması ve korunmasının başka şekilde sağlanamıyor olması gerekir. Kişinin yalnızca düzensiz ve salaş bir yaşam sürüyor olması nedeniyle serseri olduğu kabul edilerek özgürlüğü kısıtlanamaz[128]. Her işsiz kişi de serseri olarak nitelendirilemez.

Türk Medeni Kanunu'nda yer alan "serserilik" kelimesine karşılık, eski İMK 397a hükmü ile yeni İMK 426 hükmünde, "ağır ihmal edilmişlik" kavramı kullanılmıştır[129]. Serseriler, sosyalleşmesini tam olarak tamamlayamamış kişilerdir. Bu gibi kişilerin barınma ve geçim sorunları olup düzenli bir işleri yoktur. Bu kişiler çevre için tehlike arz eder. Bu nedenle serseri kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanması, kendileri ve toplum yararı için gereklidir.

Serserilik ve ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık hallerine, eski İMK 397a hükmü ile şu anda yürürlükte olan İMK m. 426 hükümlerinde yer verilmemiştir. Mülga m. 397a hükmünde; akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve diğer bağımlılık halleri ile ağır bakımsızlık halleri sayılmıştır. İMK m. 426 hükmünde ise, sadece üç çeşit zayıflık hali sayılmıştır. Bunlar; zihinsel engel, psikolojik rahatsızlık ve ağır bakımsızlık halidir. 19 Aralık 2008 tarihli Kanun'un gerekçesine göre; psikolojik rahatsızlık, bağımlılık hallerini de içine almaktadır. Mülga İMK m. 397a gibi İMK m. 426 hükmünde de "ağır bakımsızlık hali" yer almaktadır. Ağır bakımsız kalmış olan bir kişi, bakımsızlığın nedeni ne olursa olsun, kendisine yardım edilmemesi durumunda içinde bulunduğu

[128] **ONARAN,** s. 30.

[129] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 184.

şartlarda yaşamaya devam etmesi insan onuru ile bağdaşmayacaksa koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanabilecektir. Kişinin ağır bakımsızlık halinde olması tek başına yeterli değildir. Kişiye koruma sağlanamadığında ciddi zarar görme tehlikesi altında olması da gerekir[130]. Bu kapsamda TMK'da da, serserilik yerine "ağır ihmal edilmişlik" kavramının kullanılması kanaatimizce amaca daha uygun olurdu. Çünkü serserilik kavramının tam bir karşılığı olmamakla birlikte şartlarını belirlemek de oldukça zordur. "Ağır ihmal edilmişlik" kavramı ise, daha geniş bir kavram olup serseriliği de içine almaktadır. Ağır ihmal edilmişlik halinin somut olarak belirlenmesi de, serseriliğe göre daha kolay görülmektedir.

3.3. Zayıflık Durumunun Sürekliliği

Türk Medeni Kanunu m. 432/III hükmü uyarınca, ilgili kişi durumu elverir elvermez kurumdan çıkarılır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirine devam edilebilmesi için kişisel koruma ihtiyacını ortaya çıkaran zayıflık halinin de devamı gerekir.

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararında belirtilmiş olan zayıflık durumunun ortadan kalkması ile kişi kurumdan çıkarılır. Örneğin; kişinin uyuşturucu madde bağımlılığı nedeniyle özgürlüğü kısıtlanmışsa, bağımlılığı ortadan kalktığında kişi kurumdan çıkarılır. Eğer kurumda bulunduğu süre içinde kişide ayrıca akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı oluşmuşsa kişinin kurumda kalmaya devam edebilmesi için oluşan bu yeni sebep ile ilgili yeni bir koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı alınması gerekir[131]. Ayrıca kurumun elverişli olması için kişinin uyuşturucu tedavisinin yapıldığı klinikten başka bir kuruma gönderilmesi de gerekebilir[132].

İsviçre Medeni Kanunu m. 426/III hükmüne göre[133] de yerleştirmeye ilişkin koşullar sağlanamadığı takdirde kişinin kurumdan çıkarılması gerekir. Burada kastedilen ilgili kişinin bakım veya tedavisinin ayakta gerçekleştirilebileceği durumlardır. İMK mülga 397a/III hükmünde ise kişinin durumu elverir elvermez kurumdan çıkarılacağı

---

[130] **KARABAĞ BULUT,** s. 531; **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 124.

[131] **GÜMÜŞ,** s. 204 vd.; **DAĞLI,** s. 38.

[132] **GÜMÜŞ,** s. 204 vd.

[133] **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 124.

düzenlenmişti. İMK m. 426/III'de kişinin kurumdan çıkarılması konusu, İMK mülga 397a/III hükmüne göre daha ölçülü ve daha hassas bir şekilde düzenlenmiştir[134]. TMK m. 432/III hükmünde de kişinin, durumu elverir elvermez kurumdan çıkarılacağı düzenlenmiştir. Kanaatimizce İMK 426/III hükmü, kişinin kurumda tutulabilmesi için kanunda belirtilen sebeplerden birinin var olması şartını aradığı için İMK mülga 397a/III ve TMK m. 432/III'e göre daha somut bir düzenleme olmuştur. İMK m. 426/IV'e göre, ilgili kişi veya yakınları her zaman kurumdan çıkarılma isteminde bulunabilir ve çıkarma talebinin reddi halinde yargı yoluna başvurabilirler. İMK m. 436 hükmüne göre[135], "*kişi kurumdan ayrılmadan önce eğer hastalığın nüksetme tehlikesi varsa tedavi eden hekim ilgili kişiyle, onun kuruma yeniden yerleştirilmesi durumunda tedavi esaslarını belirler. Söz konusu ayrılma görüşmesi belgelendirilir.*" Bu tür görüşmeler hastalığın tekrar ortaya çıkması halinde durumu kolaylaştırır ve açıklık sağlar.

3.4. Toplum İçin Tehlike Oluşturma

Kişinin özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için kanunda sayılan sebepler dışında ayrıca toplum için tehlike oluşturma şartının da gerçekleşmesi gerekir. Mehaz İsviçre Medeni Kanunu'nda ise böyle bir şart yer almamaktadır[136]. Kanunda böyle bir şarta yer verilmesinin sebebi, Anayasa m. 19/II hükmü ile uyum sağlanmak istenmesidir[137]. Anayasa m. 19/II'nin gerekçesinde ise, iki ayrı durumdan söz edilmiştir. Bunlardan ilki bulaşıcı hastalıkların yayılmasına engel olmak, ikincisi ise "suç öncesi tehlikeli hal" diye nitelendirilen durumda bulunan kişiler hakkında alınacak tedbirleri belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Buna göre suçla mücadelede başarılı olunabilmesi için suçun işlenmesi beklenmeden, suç işlemeye müsait olan kişiler ile ilgili, zamanında uygun önlemler alınarak zararın, henüz ortaya çıkmadan önce önlenmesi gerekir. Buna "suç öncesi safha" denilir ve bu safhada olan kişiler özellikle alkol ve uyuşturucu madde bağımlıları, akıl hastaları ya da serserilerdir. Bu kişilerin bir adım daha atarak suç

[134] **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 124 vd.

[135] **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 136; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 205.

[136] **KOCAAĞA,** s. 40; **GÜMÜŞ,** s. 200; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 462; **KARABAĞ BULUT,** s. 536; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 184 vd.

[137] **KOCAAĞA,** s. 40; **GÜMÜŞ,** s. 200; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 185; **KARABAĞ BULUT,** s. 535.

işlemelerine mani olmak için haklarında "önleyici güvenlik tedbirleri" ya da başka bir ifadeyle "toplumsal savunma tedbirleri" alınır. Söz konusu tedbirlerin neler olduğu ve uygulama şartları gibi konular bugün pek çok ülkede kabul edilmiş olan "Toplumsal Savunma Kanunları" ile düzenlenecektir[138]. Bu kapsamda belirtilen düzenlemelerin TMK ile değil, Toplumsal Savunma Kanunları ile yapılması gerekir[139].

Anayasa m. 19/II hükmü ile güdülen amacın, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu ile gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Anayasa m. 19/II hükmü, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumuna dayanak oluşturmak amacıyla düzenlenmemiştir[140]. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun asıl amacı, toplumun değil kişinin korunmasıdır. Burada üçüncü kişilerin korunması tali bir öneme sahiptir[141]. Bu kapsamda TMK m. 432/I'de yer alan "akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık ve serserilik sebeplerinden biriyle toplum için tehlike oluşturan" ifadesi ile, hükmün devamında yer alan "kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması" şartı ve m. 432/II hükmünde yer alan "kişinin çevresine getirdiği külfet de göz önünde tutulur" ifadeleri birbiriyle çelişki oluşturmaktadır[142]. Bu nedenle "toplum için tehlike oluşturma" şartının TMK m. 432 hükmünden çıkarılması ve hükmün İsviçre Medeni Kanunu'na uygun şekilde yorumlanması gerektiği belirtilmektedir[143]. Kanaatimizce de burada kişinin ön planda tutulması ve kişisel koruma ihtiyacının söz konusu olduğu hallerde ayrıca toplum için tehlike oluşturma şartının aranmaması gerekir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması açısından asıl önemli olan, kişinin maddede sayılan sebeplerden biri nedeniyle kişisel korunmaya ihtiyaç duyması ve söz konusu korumanın başka şekilde

---

[138] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 185; **KARABAĞ BULUT,** s. 535; **ONARAN,** s. 33 vd.

[139] **GÜMÜŞ,** s. 201 vd.; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 185 vd.

[140] **KARABAĞ BULUT,** s. 535.

[141] **GÜMÜŞ,** s. 201; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 462; **ÖZTAN,** s. 1358; **KOCAAĞA,** s. 40; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 187.

[142] **ONARAN,** s. 33; **GÜMÜŞ,** s. 201; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 462; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 187; **KARABAĞ BULUT,** s. 535; **KOCAAĞA,** s. 40 vd.

[143] **GÜMÜŞ,** s. 201 vd.; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 187; **KOCAAĞA,** s. 40; **ONARAN,** s. 33 vd.; **KARABAĞ BULUT,** s. 534 vd.

sağlanamamasıdır. Bu şartların yanında ayrıca toplum için tehlike oluşturma şartının da aranması, hükmün amacına ters düşer[144].

Türk Medeni Kanunu m. 432'ye göre; akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ya da uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık veya serserilik sebeplerinden biri nedeniyle kişisel korunması başka şekilde sağlanamayan bir kişi eğer toplum için tehlike oluşturmuyorsa, koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması mümkün değildir. Örneğin; bir kişinin akıl hastalığı nedeniyle kendi bakımını sağlayamaması ve yardıma ihtiyacı olmasına rağmen kişi toplum için tehlike oluşturmuyorsa tedavisi, eğitimi ya da ıslahı amacıyla bir kuruma yerleştirilerek özgürlüğünün kısıtlanması mümkün değildir. Bu durum ise vesayet hukukunun ilkelerine aykırıdır[145]. Aynı şekilde, insan onuruna uygun olmayan bir yaşam süren, sokaklarda yaşayıp çöplerden beslenen birisinin, toplum için tehlike oluşturmadığı sürece serserilik sebebiyle özgürlüğünün kısıtlanması da, buna göre mümkün gözükmemektedir[146].

Dağlı'ya göre[147], koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunda toplum için tehlike oluşturma şartına yer verilerek toplumun menfaati, bireyin menfaatinin önünde tutulmuştur. Bu durum toplumun devamlılığı açısından gereklidir. Nitekim özgürlüğü kısıtlanacak olan kişi de bu korumadan dolaylı olarak yararlanır.

Eski İMK m. 397a hükmünden farklı olarak yeni İMK m. 426'da, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebepleri tek tek sayılmamış, onun yerine "zihinsel engel, psikolojik rahatsızlık ve ağır bakımsızlık" ifadelerine yer verilmiş ve bunların tespiti hakimin takdirine bırakılmıştır[148]. Buna göre TMK m. 432 hükmünün de İsviçre Medeni Kanunu'nda yer alan düzenlemede olduğu gibi kişinin korunması ile sınırlanması gerekir. İlgili kişinin çevresinin durumunun ise alınacak önlemin amaca uygun ve orantılı olması noktasında dikkate alınması daha yerinde olur[149]. Anayasa m. 19/II

---

[144] **KARABAĞ BULUT,** s. 535; **ÖZTAN,** s. 1358 vd.

[145] **KARABAĞ BULUT,** s. 535; **GÜMÜŞ,** s. 202 vd.

[146] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 187.

[147] **DAĞLI,** s. 39.

[148] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 187; **KARABAĞ BULUT,** s. 531; **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 123.

[149] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 187.

hükmünde yer alan önleyici güvenlik tedbirlerinin ise, bir toplumsal savunma kanunu ile düzenlenmesinin gerektiği ifade edilmektedir[150].

Hem eski İMK m. 397a hükmünde hem de yeni İMK m. 426'da yer alan "ağır ihmal edilmişlik" şartının hakime geniş takdir yetkisi sağlayan ve sınırlı sayı ilkesini genişleten bir işlevi vardır[151]. Bu kapsamda insan onuruna uygun olmayan her çeşit bakımsızlık hali, özgürlüğün kısıtlanması sebebi olabilir. Örneğin; İsviçre'de intihara eğilimi olan kişilerin iyileştirilmesi, yani kişiliğinin korunması başka şekilde sağlanamıyorsa bir kuruma yerleştirilerek özgürlüklerinin kısıtlanması mümkün iken TMK uygulamasında, "ağır ihmal edilmişlik" şartına yer verilmediği için aynı sonuca varmak pek kolay değildir[152]. Onaran'a göre[153], İMK'da yer alan ağır ihmal edilmişlik hali, TMK'da yer alan serserilik kavramının kelime anlamı ile uyumludur. "Verwahrlosung" kelimesi Türkçede ihmal edilmiş, avare, perişan, bakımsız, sefil, başıboş gibi anlamlara gelir. Ayrıca hem İMK'da ağır ihmal edilmişlik şartına hem de TMK'da serserilik şartına yer verilirken AİHS m. 5/Ie hükmü dayanak olarak alınmıştır. Bu sebeple iki kanunun da amacı ortaktır ve bu iki kavram birbirini karşılamaktadır. Karabağ Bulut'a göre[154] ise, TMK m. 432'de açıkça yer almayan bir sebebe dayanılarak kişi özgürlüğü sınırlandırılamaz. Bu nedenle Türk Hukuku'nda ağır ihmal edilmişlik sebebiyle özgürlüğün kısıtlanması mümkün değildir. Kanaatimizce serserilik hali içerisinde bulunan kişiler genellikle ağır ihmal edilmiş ve bakımsız kalmış kişilerdir. Bu durum göz önüne alındığında somut olayın şartlarına göre serserilik kavramı içerisine ağır ihmal edilmişlik hali de dahil edilebilir ve iki kavram birlikte değerlendirilebilir.

Toplum için tehlike oluşturma şartının, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık açısından getirilmiş olabileceği de ileri sürülmektedir[155]. Nitekim ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık nedeniyle özgürlüğün kısıtlanması, kişinin korunmasından çok hastalığın bulaşmasına engel olmak suretiyle toplumun korunması amacına yöneliktir. Bu kapsamda hüküm amaca uygun şekilde sınırlandırılarak toplum için tehlike oluşturma

[150] **ONARAN,** s. 33; **GÜMÜŞ,** s. 201 vd.; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 187.

[151] **GÜMÜŞ,** s. 203; **ONARAN,** s. 35.

[152] **GÜMÜŞ,** s. 203.

[153] **ONARAN,** s. 28.

[154] **KARABAĞ BULUT,** s. 531.

[155] **KARABAĞ BULUT,** s. 536.

şartının, sadece ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık hali açısından aranacağı şeklinde bir yorum yapılabilir[156].

Toplum için tehlike oluşturan bir kimsenin özgürlüğü kısıtlanabiliyorsa kişinin kendisi için tehlike oluşturduğu durumlarda özgürlüğünün kısıtlanması öncelikle mümkün olmalıdır[157]. Çünkü TMK m. 23'te, kişinin kişisel değerlerinin bizzat kendisi tarafından ihlal edilmesi yasaklanmıştır[158].

Toplum için tehlike oluşturma şartını dar yorumlamak ve bu şartı, mutlaka toplumdaki diğer bireylere karşı suç oluşturabilecek hareketlerde bulunma ihtimali şeklinde anlamamak gerekir[159]. Toplumda kendisine bakamayan, tedavi, eğitim ve kişisel ihtiyaçlarını karşılayamayan kişilere yardımda bulunulması, aynı zamanda eğitimli ve daha sağlıklı bir toplumun da ortaya çıkmasına yardımcı olur. Söz konusu kişilere yardım edilmemesi, toplum için de iyi sonuçlar doğurmaz. Her bir bireyin insan onuruna yaraşır bir hayat sürmesinin sağlanması, hem bu bireylerin hem de içinde yaşadıkları toplumun sağlıklı, güvenli ve mutlu bir hayat sürmesine yardımcı olur. Doktrinde de haklı olarak savunulduğu gibi koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanabilmesi için kişinin sadece kendisine yönelik tehlikelerden dolayı kişisel koruma ihtiyacı içerisinde olması yeterlidir[160].

Kişinin korunmasının yanında toplumun korunması da göz ardı edilmemelidir. Bu sebeple kanun koyucu, kişinin korunması ile birlikte toplum için tehlike oluşturma şartına da yer vererek toplumun menfaatini de düşünmüştür. Buna göre kanun koyucu, hem kişinin hem de toplumun korunmasını sağlamayı amaçlamış ve bu iki sebebin somut olayın şartlarına göre birlikte değerlendirilmesini istemiştir. Somut olayda hakim, birbirine tezat teşkil edebilecek olan bu iki menfaatin en uygun noktada birleşmesini sağlayacaktır[161]. Dağlı'ya göre[162], kanunun mevcut lafzı hükmün uygulama alanını daraltmıştır. Bu açıdan TMK m. 432'de "kişinin kendisi ve toplum açısından tehlikeli

[156] **KARABAĞ BULUT,** s. 536.

[157] **ONARAN,** s. 34; **GÜMÜŞ,** s. 202; **KARABAĞ BULUT,** s. 536.

[158] **GÜMÜŞ,** s. 202; **ONARAN,** s. 34; **KARABAĞ BULUT,** s. 536.

[159] **KARABAĞ BULUT,** s. 537.

[160] **GÜMÜŞ,** s. 202; **ONARAN,** s. 33 vd.; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 187; **KARABAĞ BULUT,** s. 536 vd.

[161] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 174 vd.

[162] **DAĞLI,** s. 41.

olması halinde" şeklinde bir ifade kullanılması daha yerinde olur ve maddenin uygulama alanını genişletir. Devletin bir görevi de vatandaşları korumaktır. Kişi özgürlüğü koruma altına alınırken toplumda bir kişinin bile zarar görmemesine dikkat edilmelidir. Bu sebeple örneğin, akıl hastalığı olan bir kişinin kendisine ya da toplumdaki diğer kişilere bir zarar vermesine engel olmak amacıyla geçici süreyle gözetim altına alınarak tedavi edilmesi çağdaş hukuk kavramlarıyla çelişen bir durum değildir[163].

3.5. Kişisel Korunmanın Başka Bir Şekilde Sağlanamaması

Türk Medeni Kanunu m. 432 hükmüne göre, kişinin özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için kanunda yer alan sebeplerden biri nedeniyle kişisel koruma ihtiyacı içerisinde bulunmasının yanında ayrıca bu korumanın başka şekilde sağlanamıyor olması da gerekir. Kişinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için bu tedbirin zorunlu olması gerekir[164].

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbiri kişinin özgürlüğüne yönelik ağır bir müdahale teşkil eder. Kişinin ihtiyaç duyduğu kişisel koruma, özgürlüğüne daha az müdahale eden daha hafif bir tedbir ile sağlanabiliyorsa bu durumda koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması yoluna gidilmemelidir[165]. Örneğin; varlıklı, saldırgan bir akıl hastasının yaşamını sürdürmekte olduğu kendisine ait bağımsız bir evde, masraflarını kendisinin karşıladığı özel doktorlar tarafından tedavisinin yapılması mümkünse özgürlüğü kısıtlanarak bir başka tedavi kurumuna yerleştirilmesine ya da bu kurumda alıkonulmasına gerek yoktur. Fakat akıl hastası olan bir kişi ailesi tarafından bir ahırda ya da boş bir odada tutulmakta ise bu tedbir insan onuruna uygun olmadığı için ilgili kişinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması gerekir[166].

---

[163] **DAĞLI,** s. 41.

[164] **KOCAAĞA,** s. 41; **ÖZTAN,** s. 1357; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 508; **DAĞLI,** s. 43; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 188; **KARABAĞ BULUT,** s. 532.

[165] **GÜMÜŞ,** s. 203 vd.; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 462; **KILIÇOĞLU,** s. 589; **ÖZTAN,** s. 1357; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 508; **DAĞLI,** s. 43 vd.; **KARABAĞ BULUT,** s. 532; **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 124.

[166] **GÜMÜŞ,** s. 204.

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması, kişi için gerekli olan bakım ya da tedavinin ancak bir kuruma yerleştirme suretiyle sağlanabilmesi halinde söz konusu olabilir[167]. Kanunda yer alan "kişisel korumanın başka şekilde sağlanamaması" ifadesi ile vesayet hukukunun temel ilkelerinden olan "orantılılık ilkesi" vurgulanmıştır[168]. Vesayet hukukunun kişi özgürlükleri üzerinde sınırlayıcı bir etkisi vardır. Söz konusu sınırlandırmanın amacı özgürlüğüne müdahale edilen kişinin kendisinin korunmasıdır. Bu sebeple vesayet hukuku açısından alınacak olan tedbirlerin, kişinin korunma ihtiyacıyla orantılı olması gerekir[169].

Türk Medeni Kanunu m. 432/II hükmünde, zayıflık hallerinden biri nedeniyle kişinin bir kuruma yerleştirilmesinde, çevresine getirdiği külfetin de dikkate alınacağı belirtilmiştir. Bu ifadenin, kişisel korunmanın başka şekilde sağlanamaması şartı ile beraber değerlendirilmesi gerekir[170]. Kanun koyucu, özgürlüğün kısıtlanabilmesi için kişisel korunmanın başka şekilde sağlanamaması şartını aramakla birlikte kişinin, söz konusu korumayı sağlayabilecek olan çevresi için de katlanılamayacak ölçüde bir külfet oluşturmasına engel olmak istemiştir. İMK m. 426'nın gerekçesinde de koruma amaçlı yerleştirmenin amacının çevrenin değil, kişinin korunması olduğu belirtilmiş ancak; yerleştirme kararının verilmesinde akraba ve üçüncü kişilerin korunması ve yükümlülüklerinin dikkate alınması ile menfaatler dengesinin gözetileceği ifade edilmiştir[171].

Kanunda sayılan zayıflık hallerinden biri nedeniyle kişisel korunmaya ihtiyaç duyan birinin, tedavi için kendiliğinden bir kuruma başvurması durumunda bu kişinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanmasına gerek yoktur. Fakat bunun için kişinin ayırt etme gücünün bulunması gerekir[172].

---

[167] **ONARAN,** s. 37; **KOCAAĞA,** s. 41; **DAĞLI,** s. 43; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 188; **KARABAĞ BULUT,** s. 532; **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 124.

[168] **GÜMÜŞ,** s. 203; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 462; **DAĞLI,** s. 43; **ONARAN,** s. 43; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 188; **KARABAĞ BULUT,** s. 532; **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 124.

[169] **ONARAN,** s. 42 vd.; **DAĞLI,** s. 45; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 188; **KARABAĞ BULUT,** s. 532; **KAPLAN,** s. 378.

[170] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 189; **DAĞLI,** s. 46.

[171] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 189; **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 124.

[172] **KARABAĞ BULUT,** s. 533; **KOCAAĞA,** s. 41.

3.5.1. Orantılılık İlkesi

Ölçülülük ilkesi, sınırlandırmada başvurulan aracın, sınırlama amacını gerçekleştirmeye elverişli olmasını, aracın sınırlama amacı açısından gerekli olmasını ve araç ile amacın ölçüsüz bir oran içerisinde bulunmamasını belirtir[173]. Ölçülülük ilkesine göre, alınan tedbir ile gerçekleştirilmek istenen amaç arasında uygun bir illiyet bağı bulunması gerekir[174].

Ölçülülük ilkesi; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeye ayrılır. Ölçülülük ilkesine Medeni Kanun açısından bakıldığında, somut olayın tüm kişisel ve maddi koşulları göz önünde tutularak koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirinin, belirlenen amaca ulaşılması için gerekli, elverişli ve orantılı olması gerektiğini ifade eder. Amaca ulaşmak için kişinin hak ve hürriyetlerine daha az müdahale eden daha hafif bir tedbir yeterli oluyorsa bu hafif tedbir uygulanmalı, daha ağır olan tedbire başvurulmamalıdır[175].

Vesayet hukukunda yer alan orantılılık ilkesine göre, kişiye yardım amacıyla yapılan müdahaleler ve uygulanan tedbirlerin, elde edilmek istenen amacın zorunlu kıldığından daha az ya da daha çok olmaması gerekir[176].

Sınırlama yapılırken amaç ile sınırlandırılan özgürlük arasında bir ölçü kurulması gerekir. Bireysel özgürlüğe getirilen kısıtlama ile karşı tarafın hukuki değerlerinin korunması amacı arasında uygun bir oran bulunmalıdır. Orantılılık ilkesine göre, amaç ile aracın birbirine uygun ve ölçülü olması gerekir. Bu uygunluğun karşılaştırılması, birbirinin karşıtı olan toplumsal çıkar ile bireysel çıkar arasında yapılır[177].

Bir kimse hakkında koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı verilirken orantılılık ilkesi gözetilmelidir. Koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanacak olan kişinin

---

[173] **AÇIKGÖZ,** Aslı, Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Haller ve Vesayet Altına Almanın İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları, On İki Levha Yayıncılık, B. 1, İstanbul 2017, s. 42; **GÖZLER,** Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Basım Yayın Dağıtım, B. 19, Bursa 2015, s. 132; **ONARAN,** s. 42 vd.; **DAĞLI,** s. 45.

[174] **OĞURLU,** Yücel, Karşılaştırmalı İdare Hukukunda Ölçülülük İlkesi, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2002, s. 33.

[175] **AÇIKGÖZ,** s. 42; **DAĞLI,** s. 43; **ONARAN,** s. 43; **KOCAAĞA,** s. 41; **GÜMÜŞ,** s. 203 vd.

[176] **AÇIKGÖZ,** s. 43; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 188; **ONARAN,** s. 42.

[177] **TANÖR,** Bülent/ **YÜZBAŞIOĞLU,** Necmi, 1982 Anayasası'na Göre Türk Anayasa Hukuku, Beta Basım Yayın Dağıtım, B. 16, İstanbul 2016, s. 156 vd.; **GÖZLER,** Kemal, İnsan Hakları Hukuku, Ekin Basım Yayın Dağıtım, B. 3, Bursa 2020, s. 372 vd.; **OĞURLU,** s. 38; **DAĞLI,** s. 45.

yakınları, ona destek olmak ile yükümlüdür ancak; verecekleri destek sonucu onların da zor durumda kalmalarına izin verilmemelidir[178].

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında kişi ya elverişli bir kuruma yerleştirilir ya da kurumda alıkonulur. Kısıtlama kararı verilirken orantılılık ilkesi gözetilmeli ve söz konusu iki seçenekten hangisi daha uygun, elverişli ve adil olacak ise o seçenek uygulanmalıdır[179]. Elverişlilik ilkesine örnek vermek gerekirse tedavisi yatarak değil de ayakta gerçekleştirilebilecek olan birisinin hastanede tutulması, amaç bakımından elverişli değildir.

3.5.2. Tipe Bağlılık İlkesi

Tipe bağlılık ilkesine göre, hukuk düzeninde yalnızca belirli sayıda müdahale tipi öngörülmüştür ve yardıma ihtiyacı olan kimselerin korunması için kanunda belirtilenlerden başka vesayet hukuku tedbirlerine başvurulamaz[180]. Tipe bağlılık ilkesi uyarınca, kanunda öngörülen tedbirlerin kapsamı emredici olarak düzenlenmiştir[181].

Türk Medeni Kanunu m. 432'de koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması için gerekli olan şartlar açık bir şekilde sayılmıştır. Bu sebepler sınırlı sayıdadır ve söz konusu sebepler dışında başka bir sebeple kişinin özgürlüğünün kısıtlanması mümkün değildir[182].

Tipe bağlılık ilkesini tamamlayan tip sınırlılığı ilkesi ise hukuk düzeninin işlem hayatında kullanılan vesayet kurumlarının sayısının değil, uygulanacak tedbir için seçilen belirli bir vesayet kurumunun kapsamının da emredici sınırlarla belirlenmesini ifade eder[183]. Vesayet hukukunda "tip sınırlılığı" ilkesi geçerlidir. Buna göre kişinin korunması için alınacak tedbirler sınırlı sayıda düzenlenmiştir ve kanunda belirtilen tedbirlerin dışında başka bir tedbire başvurulması mümkün değildir. Orantılılık, tipe

---

[178] **DAĞLI,** s. 46; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 189.

[179] **DAĞLI,** s. 46.

[180] **AÇIKGÖZ,** s. 46; **ONARAN,** s. 43; **KARABAĞ BULUT,** s. 524.

[181] **AÇIKGÖZ,** s. 46-47; **ONARAN,** s. 43; **GÖZÜM,** s. 48; **KARABAĞ BULUT,** s. 524.

[182] **GÜMÜŞ,** s. 196; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 298; **KOCAAĞA,** s. 36; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 180; **KARABAĞ BULUT,** s. 530.

[183] **ONARAN,** s. 43; **AÇIKGÖZ,** s. 46-47.

bağlılık ve tip sınırlılığı ilkeleri ile vesayet kurumunun uygulanması suretiyle kişi hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmesinin önüne geçilmek istenmiştir[184].

[184] **KARABAĞ BULUT,** s. 524.

4. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASININ VESAYET İLE İLİŞKİSİ

4.1. Vesayet Kavramı

Vesayet, şahsi ve mali menfaatlerini koruma gücünden yoksun olan ve velayet altında bulunmayan küçükler ile çeşitli nedenlerden dolayı kendilerini ve mallarını yönetmekten aciz olan ergin kişilerin temsilini ve korunmasını sağlayan hukuki bir kurumdur[185].

Vesayet kısıtlılar için kural, küçükler için ise istisnai bir kurumdur[186]. Vesayete mahkeme tarafından karar verilir. Vasi, vesayet makamı olan Sulh Hukuk Mahkemesi tarafından atanır[187]. Vasinin, vesayet altında bulunan kısıtlının kişiliğine özen gösterme, onu temsil etme ve mallarını yönetme gibi görevleri vardır[188]. Vasinin, vesayet altındaki kişi adına kefil olması, vakıf kurması ve önemli bağışlar yapması yasaktır[189]. Vasi, vesayet altında bulunan kişilerin malları için defter tutar, sulh hakimine hesap verir ve bu mallar üzerinde tek başına tasarruf edemez. Vasinin gördüğü işler için ücret isteme hakkı vardır[190].

Vesayet tedbirlerini gerçekleştiren kişi ve makamlar vesayet organlarıdır. Vesayet organları, vesayet daireleri ile vasi ve kayyımlardır (TMK m. 396). Vesayet daireleri, denetim makamı olan Asliye Hukuk Mahkemesi ile vesayet makamı olan Sulh Hukuk Mahkemesidir (TMK m. 397/I,II). Vasi ve kayyım vesayet makamı tarafından atanır. Vasi vesayet altındaki küçüğün ya da kısıtlının kendisine ve mallarına özen göstermek ve hukuki işlemlerinde onu temsil etmekle görevlendirilen bir vesayet organıdır (TMK m. 403/I). Kayyım ise belirli bir işin görülmesi ya da bir malın yönetimi için vesayet makamı tarafından atanan bir vesayet organıdır (TMK m. 403/II).

---

[185] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 469; **ÖZTAN,** s. 1257; **KOÇ,** s. 99; **DAĞLI,** s. 56; **EM,** Ali, "Vesayet Hukuku ve Davaları", Seçkin Yayıncılık, B. 3, Ankara 2021, s. 22; **AÇIKGÖZ,** s. 30; **ALDEMİR,** Songül, "Medeni Kanun Çerçevesinde Vesayet İlişkisi ve Vesayeti Gerektiren Haller", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2020, s. 1; **YILMAZ,** Süleyman/ **YILDIRIM,** Abdülkerim, Medeni Hukuk - I, Seçkin Yayıncılık, B. 2, Ankara 2021, s. 277.

[186] **AÇIKGÖZ,** s. 40; **DAĞLI,** s. 57.

[187] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 475; **AÇIKGÖZ,** s. 54; **ALDEMİR,** s. 22.

[188] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 518; **DAĞLI,** s. 57; **ALDEMİR,** s. 29; **AÇIKGÖZ,** s. 56 vd.

[189] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 524; **DAĞLI,** s. 57; **AÇIKGÖZ,** s. 295 vd.; **ALDEMİR,** s. 50.

[190] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 513; **DAĞLI,** s. 57; **ALDEMİR,** s. 38 vd.

Vesayet tedbirleri arasında kişinin hukuki durumuna yapılan sınırlandırma açısından en ağır müdahaleyi oluşturan tedbir, vesayet altına almadır. Kısıtlama, ergin olan ve vesayet altında bulunmayan bir kişinin fiil ehliyetinin, kendisinin ve başkalarının hukuki korunmasının sağlanması amacıyla kanunda belirtilen sebeplere dayalı olarak mahkeme kararı ile sınırlandırılmasıdır. Kısıtlama kararı, ayırt etme gücüne sahip, ergin ve velayet altında bulunmayan kişilerin vesayet altına alınabilmesi için ön şarttır[191]. Bir kimsenin vesayet altına alınarak kendisine vasi atanabilmesi için hakkında kısıtlama kararı alınmış olması gerekir.

Kişinin hukuki durumuna orta ağırlıkta müdahalede bulunan tedbir ise yasal danışman atamasıdır. TMK m. 429'a göre, kısıtlanması için yeterli sebep bulunmayan ancak korunması açısından fiil ehliyetinin sınırlandırılması gereken ergin bir kişiye kanunda belirtilmiş olan işlerle ilgili görüşü alınmak üzere bir yasal danışman atanır.

Kayyım atanması ise kişinin hukuki durumuna yapılan en hafif müdahaleyi oluşturur[192]. Kayyım, kişinin malvarlığını yönetmek ya da belirli işleri görmek üzere atanır. Bir kişinin vesayet altına alınması ile fiil ehliyeti kısıtlanır. Ancak tam ehliyetli bir kişiye kayyım atanması ile bu kişinin fiil ehliyeti sınırlanmaz[193]. Bu nedenle kayyım tayini her daim vesayet altına almadan daha hafif bir tedbirdir. Vasi, vesayet altındaki kişiyi gözetmek, hukuki işlemlerde onu temsil etmek ve malvarlığını yönetmek üzere atanır. Kayyım ise sadece belirli işleri görmesi veya malvarlığını yönetmesi için görevlendirilir. Bir kişiye kayyım atanması onun fiil ehliyetinin sınırlanmasına neden olmaz[194]. İlgili kişi kendisine kayyım atanmadan önce fiil ehliyetine göre hangi gruba dahil ise yine o gruptaki örneğin; sınırlı ehliyetli ya da sınırlı ehliyetsiz vs. durumunu muhafaza eder (TMK m. 458). Kayyımın, vasinin aksine yalnızca kendisine verilen işleri görme ya da belirli bir malı veya malvarlığını yönetme görevi vardır ve bunun haricindeki işleri yapamaz[195]. Bunun dışındaki işleri yapabilmesi için TMK m. 460/II

[191] **ONARAN,** s. 12; **AÇIKGÖZ,** s. 95 vd.

[192] **ONARAN,** s. 12; **AÇIKGÖZ,** s. 58 vd.

[193] **ONARAN,** s. 13; **AÇIKGÖZ,** s. 63; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 497.

[194] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 497; **AYDOĞDU,** Burcu Gizem, "Aile Hukukunda Vesayet ve Uygulamada Vesayet Davaları", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2020, s. 13; **AÇIKGÖZ,** s. 63; **ALDEMİR,** s. 66.

[195] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 497; **AÇIKGÖZ,** s. 61; **ALDEMİR,** s. 65; **AYDOĞDU,** s. 13.

uyarınca, temsil olunan kişi ya da vesayet makamı tarafından kendisine özel olarak yetki verilmesi gerekir.

Yasal danışman ergin olan kişilere atanır. Söz konusu ergin kişilerin ise kısıtlanmaları için yeterli bir sebep bulunmamalıdır. Aksi durumda yasal danışman değil, vasi atanması gerekir[196]. Kendisine yasal danışman atanan kişinin fiil ehliyeti kısmen sınırlandırılır. Kişinin fiil ehliyetinin kısmen sınırlandırılabilmesi için korunmaya değer bir menfaatinin bulunması gerekir. Söz konusu kişiler fiil ehliyetleri açısından "sınırlı ehliyetliler" grubuna girerler[197].

Belirtilen tedbirlerin yetersiz kalması durumunda bu tedbirlerin yerine ya da bu tedbirlere ek olarak vesayet altına alınacak olan kişinin kişisel korunmasının sağlanması amacıyla, bağımsız bir vesayet tedbiri olan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirine de başvurulabilir.

Bazı durumlarda özel koruma ihtiyacı içerisinde bulunan kişilerin korunması için fiil ehliyetinin sınırlandırılması gerekmez. Koruma ihtiyacının fiil ehliyetinin sınırlandırılmasını gerektirmediği haller için yasal danışmanlık ve kayyımlık kurumları düzenlenmiştir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunda da esas olarak kişinin fiil ehliyeti sınırlandırılmaz. Burada kişinin kişisel korunmasının sağlanması amacıyla elverişli bir kuruma yerleştirilmesi ya da bu kurumda alıkonulması söz konusudur[198].

4.2. Vesayeti Gerektiren Haller

Kısıtlılık, ergin bir kişinin fiil ehliyetinin mahkeme kararı ile kısmen ya da tamamen kaldırılmasıdır. Kısıtlılık ile vesayet farklı kavramlardır[199]. Şöyle ki, velayet altında bulunmayan küçükler vesayet altına alınsalar da kısıtlanmazlar. Kısacası velisi olmayan bir küçük kısıtlı değildir. Benzer şekilde ergin bir kişi kısıtlanmakla birlikte vesayet altına alınmayabilir. Bu durum TMK m. 419/III hükmünde de "kısıtlanan ergin çocuklar kural olarak vesayet altına alınmayıp, velayet altında bırakılır" şeklinde belirtilmiştir.

[196] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 501; **ALDEMİR,** s. 64.

[197] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 501; **ALDEMİR,** s. 66; **AYDOĞDU,** s. 14.

[198] **KARABAĞ BULUT,** s. 523; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 177 vd.

[199] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 481; **AÇIKGÖZ,** s. 96; **ALDEMİR,** s. 75; **AYDOĞDU,** s. 28.

Kısıtlama kararı sonucunda ergin kişiye bir vasi atanır ya da ana ve babası hayatta ise onların velayeti altına konulur[200]. Kısıtlanan ergin evladın vesayet altına değil de velayet altına alınabilmesi için ana ve babasının veya içlerinden birinin hayatta olması gerekir. Aksi durumda vesayet altına alınarak kendisine bir vasi atanır. Kısıtlılık kararı, kişinin tam ehliyetsiz olduğu ya da kişinin fiil ehliyetinin sınırlandırılmasının gerektiği durumlarda alınır. Tam ehliyetsizlik halinde vesayet ya da velayet altına alma kararı ile kişinin fiil ehliyetinin bulunmadığı tespit edilmiş olur. Söz konusu karar yenilik doğuran bir karar değil, sadece bir tespit kararıdır[201]. Fiil ehliyetine sahip olan bir kişinin fiil ehliyetinin sınırlandırılması ise yenilik doğuran bir karardır[202]. Çünkü tam ehliyetli bir kişinin fiil ehliyetinin sınırlandırılması ile bu kişinin hukuki durumu sınırlı ehliyetsize dönüşür.

Kısıtlama kararı ile kişinin kendisi ile birlikte dolaylı olarak ailesinin ve bütün toplumun korunması amaçlanmaktadır[203]. Kısıtlamanın bazı şartları vardır. Bunlar genel ve özel şartlardır. Kısıtlamanın genel şartları, kişinin ergin olması ve kısıtlama sebeplerinden birinin gerçekleşmesidir. Bir kişinin kısıtlanabilmesi için kural olarak ergin olması gereklidir. Kanunda istisnai olarak ergin olmayan bir kişinin de kısıtlanabileceği belirtilmiştir. TMK m. 419/II'ye göre gerektiğinde ergin olmayan kişilerin de kısıtlanmasına karar verilebilir, kısıtlama kararı ise ergin olduktan sonra sonuç doğurur[204]. Kısıtlama için gerçekleşmesi gereken sebepler ise kısıtlamanın özel şartını oluşturur.

4.2.1. Küçüklük

Türk Medeni Kanunu'na göre "küçüklük", "ergin olmama" anlamına gelir. Ergin olmayan herkes küçüktür. Doğumdan itibaren erginlik yaşına gelene kadar ya da ergin sayılana kadar herkes küçüktür[205]. Erginlik, TMK m. 11/I uyarınca kural olarak 18 yaşının doldurulmasıyla başlar. Küçükler ergin oldukları güne kadar ana ve babalarının

[200] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 481; **AYDOĞDU,** s. 29; **ALDEMİR,** s. 74; **AÇIKGÖZ,** s. 96 vd.

[201] **ALDEMİR,** s. 74; **AYDOĞDU,** s. 29; **AÇIKGÖZ,** s. 95.

[202] **ÖZTAN,** s. 1276; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 482; **AÇIKGÖZ,** s. 95; **ALDEMİR,** s. 74.

[203] **ALDEMİR,** s. 73; **AYDOĞDU,** s. 28.

[204] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 40; **AÇIKGÖZ,** s. 94 vd.; **AYDOĞDU,** s. 29.

[205] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 25.

velayeti altındadırlar[206]. Yasal bir sebep olmadığı sürece velayet ana ve babadan alınamaz (TMK m. 335/I). Bu madde hükmü ile ana ve babanın çocuk üzerindeki velayet hakları teminat altına alınmış ve güçlendirilmiştir. Buna göre küçüklerin korunması için vesayet altına alınmalarına gerek yoktur. Ancak ergin olmayan çocukların velayet altında bulunmamaları halinde vesayet altına alınmaları gerekir[207]. Küçüğün ana ve babasının her ikisi de ölmüş ya da ikisinin de gaipliğine karar verilmiş veya velayet hakkı her ikisinden de alınmış ise bu durumda küçük, "velayet altında bulunmayan küçük" konumundadır. Türk Medeni Kanunu m. 404'e göre, velayet altında bulunmayan her çocuk vesayet altına alınır. Buna göre her küçük, ya velayet altında ya da vesayet altında bulunur. Eğer küçük velayet altında değilse vesayet altına alınması gerekir[208].

Velayet hakkına sahip olan ana veya babanın kısıtlanması durumunda velayet hakkını kullanması hukuken mümkün değildir. Çünkü kısıtlama kararı ile kişinin fiil ehliyeti ortadan kalkar ve haklarını tek başına kullanamaz. Velayet hakkı ise bizzat kullanılması gereken bir haktır. Velayet hakkına sahip olan ana ve babadan yalnızca biri kısıtlanırsa velayet kısıtlı olmayan ana veya baba tarafından kullanılmaya devam eder. Eğer velayet hakkı yalnızca ana ya da babadan birine verilmiş ve o da kısıtlanmışsa, velayet diğer tarafa verilebildiği takdirde vesayet altına almaya gerek yoktur. Ancak velayet diğer tarafa verilmezse vesayet altına alma söz konusu olur[209]. Örneğin; ana ve babanın evli olmaması durumunda velayet anaya aittir. Ananın kısıtlanması durumunda velayet doğrudan babaya geçmez. Eğer velayet hakim tarafından babaya verilmezse vasi atanması söz konusu olur.

Ana ve/veya babanın velayet görevlerini gereği gibi yerine getirmemesi söz konusu olabilir. Böyle bir durumda çocuğun korunması için velayetin kaldırılarak küçüğün vesayet altına alınması gerekir. Velayet hakkı ana veya babadan alınmadıkça vesayet

---

[206] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 479; **AÇIKGÖZ,** s. 82; **YILMAZ/ YILDIRIM,** s. 279; **ALDEMİR,** s. 69; **AYDOĞDU,** s. 21.

[207] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 479; **YILMAZ/ YILDIRIM,** s. 279; **ACAR UMUT,** Ayşe, Vesayet Kurumu ve Vasinin Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, B. 3, Ankara 2022, s. 63; **AYDOĞDU,** s. 23; **AÇIKGÖZ,** s. 82; **ALDEMİR,** s. 69.

[208] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 26; **EM,** s. 23; **AÇIKGÖZ,** s. 82 vd.; **YILMAZ/ YILDIRIM,** s. 279; **ACAR UMUT,** s. 63.

[209] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 29; **AÇIKGÖZ,** s. 86; **ACAR UMUT,** s. 64; **ALDEMİR,** s. 71; **AYDOĞDU,** s. 24.

kararı verilemez. Velayetin kaldırılması TMK 348-350 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kararda aksi belirtilmediği sürece velayetin kaldırılması, doğmuş ve doğacak olan bütün çocukları kapsar. Buna göre sonradan doğan çocuklar üzerinde de ana ve babanın velayet hakkı yoktur. Velayet ana ve babanın her ikisinden de kaldırılırsa çocuğa bir vasi atanır (TMK m. 348/II).

Küçük için kısıtlılık kararı alınması söz konusu değildir. Çünkü bu karar ergin kişiler hakkında verilir. Fakat TMK m. 419/II'ye göre eğer gerekli ise küçük hakkında henüz ergin olmadan önce, ergin olduktan sonra sonuç doğurmak üzere kısıtlama kararı verilebilir[210].

4.2.2. Akıl Hastalığı ve Akıl Zayıflığı

Akıl hastalığı kişinin düşünme, anlama, kavrama, tanıma ve yargılama gücü olan akıl sağlığını etkileyen, doğuştan ya da sonradan oluşan her türlü ruhsal veya bedensel hastalık hali olarak tanımlanır[211]. Her türlü akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı kişinin kısıtlanmasına neden olmaz. Bir kişinin akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlanabilmesi için hastalığının işlerini görmesine engel olması gerekir. Örneğin; akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı olarak kabul edilen epilepsi, paranoya, kleptomani gibi akıl hastalıkları kişinin işlerini görmesine engel oluşturmadığı için bu hastalıklar sebebiyle kişinin kısıtlanmasına karar verilemez. Söz konusu akıl hastalığı ya da akıl zayıflığının sürekli olması ve kişinin işlerini görmesini sürekli şekilde etkilemesi gerekir[212]. Bu sebeple geçici özellikte olan ve sadece nöbet anında ayırt etme gücünü etkileyen epilepsi hastalığı kısıtlamayı gerektirmez.

Akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı bulunan bir kişi işlerini bir şekilde görebiliyor ancak korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gerekiyorsa TMK m. 405 uyarınca kısıtlanabilir. Akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı, kişinin işlerini görmesine engel olmuyor ya da kişi korunması ve bakımı için sürekli yardım ihtiyacı içerisinde olmamakla birlikte eğer başkalarının güvenliğini tehlikeye sokuyor ise kısıtlanabilir. Burada başkalarının güvenliğinin tehlikeye sokulması söz konusudur. Kişinin yalnızca kendi

[210] **ÖZTAN,** s. 1274; **ACAR UMUT,** s. 65; **AYDOĞDU,** s. 23; **ALDEMİR,** s. 72.

[211] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 43; **YAĞCI ÇETİN,** s. 49.

[212] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 51; **AÇIKGÖZ,** s. 103; **ALDEMİR,** s. 76; **AYDOĞDU,** s. 30.

güvenliğini tehlikeye sokması halinde TMK m. 405 hükmü değil, TMK m. 432 hükmü uygulanarak kişinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanmasına karar verilir. Kısıtlama için tehlikenin gerçekleşmesi şart değildir, kişinin başkalarının güvenliğini tehlikeye sokma ihtimalinin olması yeterlidir[213].

Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı, aynı zamanda koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebepleri arasında yer almaktadır. Akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı nedeniyle koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanan bir kişinin vesayet altına alınması şart değildir[214]. Akıl hastalığı fiil ehliyetini sınırlandıran bir haldir. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle işlerini göremeyen, korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken veya başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her ergin kısıtlanır (TMK m. 405/I).

Bir kişinin tıbben akıl hastası olması, hukuki açıdan her zaman aynı sonucu doğurmaz. Tıbben akıl hastalığı yahut akıl zayıflığı olan bir kişi, akla uygun şekilde davranma yeteneğinden yoksun olmadığı sürece ayırt etme gücüne sahiptir[215]. Bir kimsenin mutlak surette ayırt etme gücünden yoksun bulunup bulunmadığı ancak bir yargılama sonucunda tespit edilebilir. Bu kapsamda kişinin sosyal hayatındaki davranışları, diğer kişilerle olan ilişkileri, iş yapma yeteneği, psikolojik durumu gibi hususların değerlendirilmesi gerekir[216].

Bir kişinin vesayet altına alınması hususunda, akıl hastalığı ile akıl zayıflığı arasında bir fark yoktur[217]. Akıl zayıflığının doğuştan ya da sonradan olması arasında da herhangi bir fark bulunmamaktadır. Akıl zayıflığı genellikle kişinin zekası ile ilgilidir. Zeka; kişinin algılama, bellek, neden sonuç bağlantıları kurabilme, soyutlama, yönelim, kavramsallaştırma, gerçeği değerlendirme ve yargılama gibi zihinsel işlevleri; öğrenme, düşünebilme, anlatabilme ve uyum aşamaları için birleştirerek kullanabilme becerisini içerir[218].

---

[213] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 52 vd.

[214] **DAĞLI,** s. 62; **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 42.

[215] **KOCAAĞA,** s. 37; **DAĞLI,** s. 62; **AÇIKGÖZ,** s. 110.

[216] **DAĞLI,** s. 62.

[217] **DAĞLI,** s. 62.

[218] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 50.

Akıl hastalığı kavramı, hukuki ve tıbbi açıdan birbirinden farklıdır. Resmi sağlık kurulunca verilen raporda, kişinin sürekli tarzda normal dışı zihinsel bir durumda bulunduğu tespit edilmiş olmasına rağmen bu hal, tıbbi açıdan akıl hastalığı olarak nitelendirilemeyebilir. Kişinin kısıtlanabilmesi için hukuki kavram yeterlidir. Bu sebeple hakimin, resmi sağlık kurulu raporunu göz önünde tutarak kısıtlanacak olan kişiyi dinleyebileceği kanunda belirtilmiştir[219]. Hakim, kısıtlılık kararı vermeden önce takdir yetkisini kullanarak kişiyi dinleyebilir (TMK m. 409/II).

4.2.3. Savurganlık, Alkol veya Uyuşturucu Madde Bağımlılığı, Kötü Yaşama Tarzı, Kötü Yönetim

Türk Medeni Kanunu'nda yer alan kısıtlama sebeplerinden biri de savurganlık, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı ve kötü yönetimdir. Savurganlık; kişinin normal bir insandan beklenmeyecek şekilde aşırı, bilinçsiz ve amaçsız harcamalarda bulunmasıdır[220]. Başka bir tanıma göre ise savurganlık, bireyin çalışma gücü ile tüketimi arasında açık bir fark olması; gelirini ya da malvarlığını tehlikeye sokacak bir şekilde harcama yapmasıdır[221].

Savurganlık sebebiyle kısıtlama kararı verilebilmesi için israf olarak nitelendirilen davranışların süreklilik arz etmesi ya da en azından uzun süreden beri devam ediyor olması gerekir. Bir kişinin arada bir israf sayılan davranışlarda bulunması kısıtlama sebebi oluşturmaz. Belirli bir amaca yönelik olarak yapılan harcamaların miktarı çok yüksek bile olsa savurganlıktan söz edilemez. Savurganlık sebebiyle vesayet altına alınacak olan kişinin malvarlığını, kendisini ve ailesini yoksulluğa düşürecek şekilde sürekli olarak ve düşüncesizce harcama eğiliminde olması gerekir[222].

Kısıtlama için TMK m. 406'da sayılan sebeplerden birisinin bulunması tek başına yeterli değildir. Bunun yanında kişinin, kendisini veya ailesini darlık ve yoksulluğa düşürme tehlikesinin bulunması ve bu nedenle sürekli yardım ve gözetime muhtaç olması veya üçüncü kişilerin güvenliğini tehdit ediyor olması gerekir[223].

---

[219] **ÖZTAN,** s. 1278.

[220] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 53; **AÇIKGÖZ,** s. 132; **ALDEMİR,** s. 79; **AYDOĞDU,** s. 32.

[221] **ÖZTAN,** s. 1283.

[222] **AÇIKGÖZ,** s. 135 vd.; **ALDEMİR,** s. 79; **AYDOĞDU,** s. 32.

[223] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 483; **ÖZTAN,** s. 1282; **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 55.

Alkol bağımlılığı, alkollü içeceklere aşırı derecede düşkün olmak ve bunları kullanmayı alışkanlık haline getirmek ve bu alışkanlığı devamlı sürdürmek şeklinde ifade edilebilir[224]. Buna göre, bir kişinin bağımlılık derecesine varmayan alkol kullanımı kısıtlama nedeni oluşturmaz. Alkol bağımlılığı ile sarhoşluğu birbirinden ayırmak gerekir. Sarhoşluk, alkolün kişinin bilincinde geçici olarak karışıklık oluşturmasıdır. Bu halde akla uygun şekilde davranma yeteneği ortadan kalkmışsa kişinin ayırt etme gücünü yitirdiği kabul edilir. Sarhoşluğun geçici bir hal olduğu düşünülürse sarhoşluk her zaman bir kısıtlama nedeni oluşturmayabilir[225].

Uyuşturucu madde bağımlılığı ise keyif verici uyuşturucu madde kullanmayı tutku haline getirmek ve bu maddeleri kullanmadan yaşayamamak şeklinde tanımlanmaktadır[226]. Madde bağımlısı kişiler, bu alışkanlıklarını terk edemezler; nitekim bu kişilerin söz konusu maddeleri kullanmadıkları zamanlarda büyük kriz geçirmeleri engellenemez[227].

Kötü yaşama tarzı; genel ahlaka, aile ve toplum düzenine aykırı, toplum tarafından hoş görülmeyen ve benimsenmeyen, şeref ve haysiyetten uzak sürekli davranışlardır[228]. Toplum tarafından hoş görülmeyen her davranışın bu kapsamda değerlendirilmemesi gerekir. Hakim, içinde yaşadığı toplum ile beraber medeni toplumun bakış açısını da göz önünde bulundurmalıdır[229].

Kötü yönetim ise kişinin malvarlığı yönetiminde kendisinden beklenen dikkat ve özen ile beceriyi gösterememesi, malvarlığına yönelik saldırılara karşı sessiz kalarak gerekli ilgiyi göstermemesi şeklinde tanımlanır[230]. Bir kişinin ticari hayatta başarısız olması kötü idare olarak nitelendirilemez. Buna karşılık alacaklarını almak için yeterli çaba sarf etmeyen, her isteyene para veren bir kimsenin kötü yönetim içinde olduğu

---

[224] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 54; **ÖZTAN,** s. 1283; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 483; **DAĞLI,** s. 63.

[225] **DAĞLI,** s. 64; **AÇIKGÖZ,** s. 142.

[226] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 484; **ÖZTAN,** s. 1283; **KOCAAĞA,** s. 37; **DAĞLI,** s. 28.

[227] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 484; **AÇIKGÖZ,** s. 143.

[228] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 54; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 484; **ALDEMİR,** s. 79; **AYDOĞDU,** s. 33; **AÇIKGÖZ,** s. 144 vd.

[229] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 54.

[230] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 484; **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 54; **DAĞLI,** s. 64; **AÇIKGÖZ,** s. 149; **ALDEMİR,** s. 80; **AYDOĞDU,** s. 33.

söylenebilir[231]. Kötü yönetim genellikle zeka ya da mantık eksikliğinden kaynaklanır. Kötü yönetim malvarlığı ile ilgilidir. Kötü yönetim ile savurganlık birbirinden farklıdır. Savurganlık, malvarlığının tüketilmesi yani aktif bir davranıştır. Kötü yönetim ise genellikle pasif bir davranıştır ve ihmalde bulunma veya yönetim için gerekenin yapılmaması anlamına gelir[232].

4.2.4. Özgürlüğü Bağlayıcı Ceza

Kısıtlama sebeplerinden birisi de bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkum olmaktır (TMK m. 407/I). Cezayı yerine getirmekle görevli makam, böyle bir hükümlünün cezasını çekmeye başladığını hemen yetkili vesayet makamına bildirmekle yükümlüdür (TMK m. 407/II). Mahkeme tarafından hakkında bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı hapis cezası verilen ergin bir kişi, kararın kesinleşmesi ile birlikte kendiliğinden vesayet altına alınmış olmaz[233]. Bu konuda vesayet makamının kişi hakkında kısıtlama kararı almış olması gerekir.

Kısıtlama kararının verilebilmesi için özgürlüğü bağlayıcı cezanın Türk mahkemeleri ya da yabancı mahkemeler tarafından verilmiş olmasının bir önemi yoktur. Bunun yanında cezanın hangi suçtan dolayı verildiğinin de herhangi bir önemi bulunmamaktadır[234]. Mahkeme tarafından verilen hapis cezasının kesinleşmiş ve infazına başlanmış olması gerekir[235]. Kesinleşmeyen hapis cezalarının kısıtlamaya esas oluşturması mümkün değildir.

Kısıtlama kararı, mahkumiyet tarihinden itibaren değil hükümlünün cezasını çekmeye başladığı tarihten itibaren alınabilir. Bu durumda, cezasını çektiği sırada hakkında koşullu salıverilme kararı verilen bir kişinin kısıtlanmasına karar verilemez. Mahkeme tarafından cezanın ertelenmesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmişse bu durumda da kısıtlama kararı verilemez[236]. Buradan hükümlünün cezasını

---

[231] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 54.

[232] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 485; **AÇIKGÖZ,** s. 151; **AYDOĞDU,** s. 33.

[233] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 485; **AÇIKGÖZ,** s. 157.

[234] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 56; **AYDOĞDU,** s. 34; **AÇIKGÖZ,** s. 156.

[235] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 57; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 485; **AÇIKGÖZ,** s. 160; **ALDEMİR,** s. 81; **AYDOĞDU,** s. 34.

[236] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 485; **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 57; **AÇIKGÖZ,** s. 161 vd.; **AYDOĞDU,** s. 34.

çekmek üzere cezaevine girmediği müddetçe kendisinin ve mallarının korunmasına gerek bulunmayacağı sonucuna ulaşılabilir. Çünkü kişinin kısıtlanarak vesayet altına alınması onun korunması amacına yönelik bir tedbirdir[237]. Hapis cezası nedeniyle kısıtlama kararı verilmesinde, hükümlünün işlerini bizzat yürütüp yürütemediği hususuna bakılmaz. Yalnızca hüküm giymiş olmak kısıtlama kararı verilebilmesi için yeterlidir. Burada "başkalarının güvenliğini tehlikeye sokma" ya da "kendisini veya ailesini yoksulluğa düşürme tehlikesinin bulunması" gibi şartlar aranmamaktadır[238].

4.2.5. İsteğe Bağlı Kısıtlama

Türk Medeni Kanunu'nda bazı ergin kişiler için haklarında herhangi bir kısıtlama sebebi bulunmamasına rağmen kendi istekleri ile kısıtlanabilmelerine imkan tanınmıştır. TMK m. 408'e göre yaşlılığı, sakatlığı, deneyimsizliği ya da ağır hastalığı nedeniyle işlerini gerektiği gibi yönetemeyen ve bu durumu ispat eden her ergin kısıtlanmasını talep edebilir. Kısıtlama sebepleri bulunan bir kimsenin kısıtlanması için hakimin kendiliğinden harekete geçmesi ilkesi geçerlidir. Burada ilgili kişinin kısıtlamayı talep edip etmemesinin bir önemi yoktur. TMK m. 408'de yer alan farklı düzenlemeye göre ise kısıtlama kararı verilebilmesi için kişinin talepte bulunması şarttır. Kişi, herhangi bir istekte bulunmadığı sürece vesayet makamı re'sen kısıtlama kararı veremez[239]. Kısıtlama talebinde bulunacak kişinin ergin ve ayırt etme gücüne sahip olması şarttır. Çünkü kısıtlamayı kişi bizzat kendisi talep etmelidir. Kısıtlama talebi yazılı ya da sözlü olarak yapılabilir. Kısıtlama talebinde bulunan kişinin, vesayet makamı tarafından karar verilinceye kadar talebini geri alabileceği belirtilmektedir[240].

Kanunda belirtildiği üzere kısıtlama talebinde bulunabilmek için bazı şartlar gereklidir. Bunlardan biri kişinin işlerini gerektiği gibi yönetememesidir. Kişinin işlerini gerektiği gibi yönetememesinin ise yaşlılık, ağır hastalık, sakatlık, deneyimsizlik gibi nedenlerden kaynaklanıyor olması gerekir[241]. Buna göre yaşlılığı, ağır hastalığı, sakatlığı, deneyimsizliği bulunan bir kimsenin işlerini bizzat ya da atayacağı bir vekil

---

[237] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 486; **AÇIKGÖZ,** s. 159; **AYDOĞDU,** s. 34.

[238] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 486.

[239] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 487; **AÇIKGÖZ,** s. 164; **ALDEMİR,** s. 81.

[240] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 487; **ALDEMİR,** s. 81.

[241] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 487; **AÇIKGÖZ,** s. 165; **ALDEMİR,** s. 82; **AYDOĞDU,** s. 36 vd.

aracılığıyla yürütemeyecek durumda olduğunu ispatlaması gerekir. Mesela atadığı vekilin kendisini kandırdığını ve menfaatine aykırı bu durumu önleyebilecek güçte olmadığını ispat eden bir kişi kısıtlanmasını talep edebilir.

4.3. Vesayet Gerektiren Hallerin Sona Ermesi

Vesayetin kendiliğinden ya da mahkeme kararı ile sona ermesi mümkündür. Vesayetin herhangi bir karar gerektirmeksizin kendiliğinden sona ermesi, küçükler ve özgürlüğü bağlayıcı hapis cezası nedeniyle kısıtlanan kişiler için söz konusudur. Velayet altında bulunmadıkları için vesayet altına alınan küçükler ergin olduklarında vesayet kendiliğinden sona erer (TMK m. 407/I)[242]. Vesayet altında bulunan küçüğün evlat edinilmesi ya da küçüğün yeniden velayet altına alınması halinde de vesayet kendiliğinden sona erer. Çünkü evlat edinme ile küçük, evlat edinenin velayeti altına girer (TMK m. 314/I). Küçüğün yeniden velayet altına alınması ise, daha önce mahkemece velayet hakları ellerinden alınan ana ve babaya mahkeme tarafından velayet hakkının geri verilmesi ile mümkün olur (TMK m. 351/I).

Özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkumiyet sebebiyle kısıtlı bulunan kişilerin hapis cezası sona erdiği anda vesayet kendiliğinden kalkar (TMK m. 471). Vesayetin sona ermesi için cezanın tamamen infaz edilmiş olması şart değildir. Hapis halinin sona ermiş olması yeterlidir. Vesayet altında bulunan kişinin ölmesi ya da gaipliğine karar verilmesi de vesayeti kendiliğinden sona erdirir.

Küçüklük ve özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkum olma sebepleri dışındaki nedenlerle kısıtlanan kişiler üzerindeki vesayet, kısıtlanmalarına neden olan sebeplerin sonradan ortadan kalkması ile kendiliğinden sona ermez. Bunun için vesayet makamının vesayetin sona ermesine karar vermesi gerekir. Kısıtlı ve ilgililerden her biri, vesayetin kaldırılması talebinde bulunabilir (TMK m. 472/II, III).

Akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı nedeniyle kısıtlanan kişiler üzerindeki vesayetin kaldırılabilmesi için kısıtlama sebebinin ortadan kalmış olduğunun resmi sağlık kurulu raporuyla belirlenmiş olması şarttır (TMK m. 474). Savurganlık, alkol ya da uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya kötü yönetim sebepleriyle kısıtlanmış olan kişi üzerindeki vesayetin sona ermesi için söz konusu hallerin ortadan kalmış olması

[242] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 542; **DAĞLI,** s. 67; **ALDEMİR,** s. 93; **AYDOĞDU,** s. 71.

dışında, kısıtlanan kişinin en az bir yıldan beri vesayeti gerektiren sebeplerden dolayı bir şikayete meydan vermemiş olması da gerekir (TMK m. 475). İstek üzerine kısıtlama halinde vesayetin kaldırılabilmesi için de, kısıtlamaya esas oluşturan sebebin ortadan kalmış olması gerekir (TMK m. 476). Kısıtlama sebebi hala mevcut ise, yalnızca kısıtlının talep etmiş olması, kısıtlama kararının kaldırılmasını gerektirmez.

Vesayetin vasilik sıfatını ortadan kaldıran sebeplerle de sona ermesi mümkündür. Söz konusu sebepler; vasinin ölmesi, vasilik için öngörülen sürenin sona ermesi, vasinin kısıtlanması, istifası ve görevden alınması halleridir. Ölüm halinde kişilik sona erer. Kendisi kısıtlanmış olan bir kişinin ise, vasisi olduğu birinin çıkarlarını koruyabilmesi mümkün değildir. TMK m. 456 hükmü uyarınca vasi iki yıllık bir süre için atanır ve bu sürenin dolması ile birlikte vasilik sona erer. TMK m. 481 uyarınca ise, vasi bir kaçınma sebebi söz konusu olduğunda süre bitmeden önce görevden alınmasını isteyebilir. Vasi görevini ağır şekilde savsaklaması, güven sarsıcı davranışlarda bulunması, yetkilerini kötüye kullanması veya borçlarını ödemede acze düşmesi durumlarında vesayet makamı tarafından görevden alınır (TMK m. 483/I).

4.4. Kayyımlık

Türk Medeni Kanunu m. 396 hükmü uyarınca kayyım da, vesayet organlarından biridir. Kayyımlık, vasilikten farklıdır. Vasi, vesayet altında bulunan kişinin gözetilmesi, malvarlığının yönetilmesi ve hukuki işlemlerde onu temsil etmesi için atanır (TMK m. 403/I). Kayyım ise, belirli işleri görmek veya malvarlığını yönetmek üzere atanır (TMK m. 403/II). Buna göre kayyımın görev ve yetkileri, vasi kadar geniş değildir. Kayyımlık; temsil kayyımlığı, yönetim kayyımlığı ve isteğe bağlı kayyımlık olmak üzere üçe ayrılır. Bunun dışında yönetim kayyımlığı ile temsil kayyımlığının özelliklerini içinde barındıran karma kayyımlık da söz konusu olabilir.

Kayyımın bir kimsenin belirli bir işini görmek üzere atandığı, başka bir ifadeyle kayyımın gerçek veya tüzel kişiyi temsil etmekle görevli olduğu hallerde temsil kayyımlığı söz konusu olur. TMK m. 426'da temsil kayyımının atanacağı haller belirtilmiştir. Bu haller; ergin bir kişinin hastalığı, başka bir yerde bulunması ve benzeri sebeplerle ivedi bir işini kendisi görebilecek ya da bir temsilci atayabilecek durumda olmaması, bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçük veya kısıtlının menfaatinin

çatışıyor olması, yasal temsilcinin görevini yerine getirmesine engel bir durum olmasıdır[243].

Vesayet makamı yukarıda belirtilen veya kanunda gösterilen diğer hallerde kendiliğinden (re'sen) ya da ilgilisinin isteği üzerine temsil kayyımı atar. Yönetimi kimseye ait olmayan mallar için gerekli önlemleri almak üzere bir kayyım atanması halinde ise yönetim kayyımlığı söz konusu olur. İsteğe bağlı kısıtlama sebeplerinin mevcut olması durumunda ergin kişinin bu sebeplere dayalı olarak talepte bulunması halinde bir kayyım atanabilir (TMK m. 428). Bu durum ise, isteğe bağlı kayyımlık (ihtiyari kayyımlık) olarak adlandırılır.

4.5. Yasal Danışmanlık

Türk Medeni Kanunu m. 429'a göre, kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlanması gereken ergin bir kişiye, bazı iş ve işlemlerde görüşü alınmak üzere atanan kişiye yasal danışman denir[244]. Kendisine yasal danışman atanacak olan kişiler, kişilik ve malvarlığı ile ilgili işlemlerini tek başlarına yapabiliyor olmalarına rağmen; anlama, kavrama, zihinsel gelişim, irade yetersizliği, deneyimsizlik gibi sebeplerle kendilerine yasal danışman atanması gerekebilir. Kendisine yasal danışman atanan kişiler fiil ehliyetine sahip oldukları için şahıs varlığı haklarını herhangi bir kısıtlama olmadan tek başlarına kullanabilirler. Malvarlığı haklarını kullanmalarında ise, yönetim danışmanlığında daha çok, oy danışmanlığında daha az olmak üzere bazı kısıtlamalar söz konusu olur[245].

Yasal danışmanlık, oy danışmanlığı, yönetim danışmanlığı ve tam danışmanlık olarak üçe ayrılır. Eğer danışman, TMK m. 429'da dokuz bent halinde sıralanmış olan işlerde görüşü alınmak üzere atanmış ise buna oy danışmanlığı adı verilir. İlgili maddede sayılan işlemlerden biri olan ve kendisine yasal danışman atanmış kişi tarafından yapılan işlemlerin geçerli olması için oy danışmanının, işlemlerin yapılmasından önce olumlu görüş bildirmesi ya da yapılan işlemlere daha sonra icazet vermesi gerekir. Aksi durumda yapılan işlemler tek taraflı bağlamazlık yaptırımına tabi olur. Oy danışmanı

[243] **AÇIKGÖZ,** s. 60; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 498; **YILMAZ/ YILDIRIM,** s. 285; **DAĞLI,** s. 59.

[244] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 501; **YILMAZ/ YILDIRIM,** s. 286; **DAĞLI,** s. 59 vd.; **KOÇ,** s. 106; **AÇIKGÖZ,** s. 65; **ALDEMİR,** s. 63; **AYDOĞDU,** s. 14.

[245] **ALDEMİR,** s. 63 vd.; **DAĞLI,** s. 60; **KOÇ,** s. 108 vd.

yalnızca maddede sayılan işlemlerin yapılması sırasında olumlu ya da olumsuz görüş bildirmekle görevlidir. Oy danışmanı, belirtilen işlemlerin yapılmasına katılamaz. Kendisine danışman olarak atandığı kişinin yerine geçerek ya da onu temsilen söz konusu işlemi tek başına yapamaz[246].

Eğer kendisine yasal danışman atanan kişinin geliri dışındaki malvarlığını yönetme yetkisi vesayet makamı tarafından kaldırılmışsa bu durumda yönetim danışmanlığı söz konusu olur (TMK m. 429/II). Yönetim danışmanı, kendisine danışman olarak atandığı kişinin malvarlığının yönetimi ile ilgili gerekli işlemleri onun adına yapabilir. Kendisine yönetim danışmanı atanan kişi, malvarlığının yönetimi ile ilgili olan işlemleri bizzat yapamaz, yalnızca geliri üzerinde istediği tasarrufta bulunabilir.

Yasal danışmanın hem yönetim danışmanı hem de oy danışmanı olarak atandığı durumlarda ise tam danışmanlık söz konusu olur. Kendisine bu çeşit bir yasal danışman atanan kişi, yalnızca TMK m. 429'da sayılanların dışında kalan işlemleri tek başına yapabilir ve geliri üzerinde istediği tasarrufta bulunabilir. Malvarlığının yönetimi ile ilgili olan işlemleri ise yasal danışmanı tarafından yapılır.

4.6. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Diğer Vesayet Kurumlarıyla Karşılaştırılması

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu diğer vesayet tedbirlerinden bağımsızdır[247]. Vesayet tedbirlerine genel olarak, bir kimsenin zihinsel ya da bedensel bir yetersizliği bulunması, işlerini bizzat yönetme becerisinden yoksun olması ya da belirli bir yerde bulunamaması gibi nedenlerden dolayı kişisel ya da ekonomik olarak yardıma ihtiyacı olması halinde başvurulur.[248] Vesayet hukuku tedbirleri, koruma ve yardıma muhtaç olup da kendisine herhangi bir koruma sağlanmamış ya da herhangi bir kuruma yerleştirilmemiş olan kişilere korunmalarının sağlanması amacıyla kişisel ya da malvarlığına yönelik koruyucu tedbirler, temsilci tayini, ehliyet sınırlaması gibi imkanlar sunar.

---

[246] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 502.

[247] **ONARAN,** s. 10; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 177.

[248] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 469; **DAĞLI,** s. 56 vd.; **ONARAN,** s. 10; **AÇIKGÖZ,** s. 30; **ALDEMİR,** s. 1.

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu TMK'nın vesayet hukukuna ayrılan bölümünde yer almakla birlikte vesayet, kayyımlık ve yasal danışmanlıktan farklıdır. Vesayet tedbirinde, TMK m. 405-408 arasında düzenlenen sebeplerden birinin bulunması halinde kişinin fiil ehliyeti kısıtlanarak kişisel ve malvarlığı menfaatlerini koruması ve hukuki işlerde onu temsil etmesi amacıyla kendisine bir vasi atanır. Bu tedbirin amacı, kişinin zayıf durumundan dolayı hukuki işlemler aracılığıyla haklarını koruyamaz halde olmasının önlenmesidir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunda ise kişinin fiil ehliyeti kısıtlanmaz. Bu tedbirde kişinin kişisel korunmasının sağlanması amacıyla tedavisi, eğitimi, bakımı ya da ıslahı için bir kuruma yerleştirilmesi söz konusudur. Bu kapsamda koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun da vesayetin de ortak amacı kişinin korunmasıdır. Vesayet hukukundaki koruma, herhangi bir kuruma yerleştirmeden yalnızca ehliyet kısıtlaması yoluyla gerçekleştirilirken, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasındaki koruma ise ehliyet kısıtlaması olmaksızın tedavi, bakım, eğitim ya da ıslah amacıyla bir kuruma yerleştirme ile gerçekleştirilir.[249] Vesayeti gerektiren sebeplerden akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı aynı zamanda koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebeplerindendir. Ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık ve serserilik halleri ise vesayeti gerektiren sebepler arasında yer almaz.

Türk Medeni Kanunu m. 403 hükmü uyarınca kayyım, belirli işleri görmek veya malvarlığını yönetmek amacıyla atanır. Buna göre kayyımlık daha ziyade iradi temsile yaklaşan bir temsil ilişkisine benzemektedir.[250] Kayyımlığın koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumuna benzeyen tarafı ise, kendisine kayyım atanan kişinin fiil ehliyetini etkilememesidir (TMK m. 458). Bunun dışında kayyımlık ile koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumlarının amaçları birbirinden farklıdır.

Türk Medeni Kanunu m. 429'a göre, kısıtlanması için yeterli sebep olmamakla beraber fiil ehliyetinin sınırlandırılması gerekli görülen ergin bir kişiye maddede belirtilen işlerde görüşü alınmak üzere yasal danışman atanır. Yasal danışmanlık ile koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun benzer tarafı; her iki kurumun da ergin

[249] **GÜNER,** Cemil, Milletlerarası Özel Hukukta Yetişkinlerin Korunması Bağlamında Vesayet, Kısıtlılık ve Kayyımlık, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2022, s. 79 vd.; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 178.

[250] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 497; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 178.

kişilere uygulanmasıdır. İki kurum arasındaki fark ise; yasal danışmanlığın vasi tayinindeki kadar olmasa da kişinin ehliyetini kısmi olarak sınırlandırmasıdır.[251]

[251] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 179.

5. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASININ KİŞİLİK HAKLARI İLE İLİŞKİSİ

5.1. Kişilik Hakkı Kavramı

5.1.1. Genel Olarak

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu ile kişinin hak ve özgürlüklerine onun iradesi olmaksızın müdahale edilmektedir. Bu sebeple koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu, kişi hak ve hürriyetleri ile de yakından ilgilidir.

Türk Medeni Kanunu'nda kişilik hakkı kavramı ile ilgili herhangi bir tanım yapılmamıştır. Bu kavrama doktrin ve Yargıtay kararlarında yapılan tanımlarla açıklık getirilmeye çalışılmıştır[252]. Kişilik hakkı, kişinin maddi (bedensel), manevi ve ekonomik bütünlüğü ile varlığı üzerindeki mutlak hakkıdır[253]. Bu kapsamda kişi; sağlığına, vücut bütünlüğüne, ismine, resmine, sırlarına, şeref ve haysiyetine ve hürriyetlerine karşı haksız saldırılarda bulunulmamasını herkesten isteme hakkına sahiptir[254].

Kişilik kavramının biri dar, diğeri geniş olmak üzere iki anlamı vardır. Dar anlamda kişilik, hak ve borçlara sahip olmayı ifade eder. Buna göre kişilik, kişi kavramı ile aynı anlamda kullanılır ve hak ehliyeti ile eş anlamlıdır. Geniş anlamda kişilik ise; kişinin hak ve borçlara sahip olmasının yanında bu hak ve borçları kullanabilme ehliyetini (fiil ehliyeti), kişisel durumları ve kişilik hakkını da kapsar. Buna göre kişiliği oluşturan unsurlar arasında; ehliyetler (hak ve fiil ehliyeti), kişisel durumlar (cinsiyet, yaş, evli-

---

[252] **AKİPEK,** Jale/ **AKINTÜRK,** Turgut/ **ATEŞ,** Derya, Türk Medeni Hukuku(Başlangıç Hükümleri/ Kişiler Hukuku), Beta Yayıncılık, B. 18, İstanbul 2022, s. 343; **OKTAY,** Gonca, "*Kişilik Haklarının Korunması*", Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2011, s. 8; **DAĞLI,** s. 70; **PINARBAŞI,** Serdar, "*Türk Hukukunda Kişilik Hakkının Korunması*", Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021, s. 6.

[253] **HATEMİ,** Hüseyin/ **KALKAN OĞUZTÜRK,** Burcu, Kişiler Hukuku, Vedat Kitapçılık, B. 1, İstanbul 2014, s. 57; **HELVACI,** Serap, Gerçek Kişiler, Legal Yayıncılık, B. 7, İstanbul 2016, s. 101 vd.; **SEROZAN,** Rona, Medeni Hukuk(Genel Bölüm/Kişiler Hukuku), Vedat Kitapçılık, B. 7, İstanbul 2017, s. 454 vd.; **OĞUZMAN,** M. Kemal/ **SELİÇİ,** Özer/ **OKTAY ÖZDEMİR,** Saibe, Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, B. 20, İstanbul 2021, s. 178 vd.; **ERDOĞAN,** İhsan/ **KESKİN,** A. Dilşad, Türk Medeni Hukuku, Gazi Kitabevi, B. 2, Ankara 2019, s. 272 vd.; **YILMAZ/ YILDIRIM,** s. 106; **DAĞLI,** s. 70; **PINARBAŞI,** s. 6.

[254] **OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR,** s. 179 vd.; **SEROZAN,** s. 455; **HELVACI,** s. 105; **AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 341; **YILMAZ/ YILDIRIM,** s. 137.

bekar vb.) ile kişilik hakları bulunmaktadır[255]. Kişilik hakkı herkese karşı ileri sürülebilen mutlak bir haktır. Kişilik hakları kişiye bağlı haklardandır ve sağlıkta başkalarına devredilemediği gibi ölüm ile de mirasçılara geçmezler. Bu haklar doğum ile başlayıp ölüm ile sona erer.

Kişilik hakkı, içinde birden çok hakkı barındırır. Kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerlerin neler olduğuna TMK m. 24'de yer verilmemiştir. Doktrinde söz konusu kişilik haklarının tahdidi olarak sayılmamasının yerinde olduğu belirtilmiştir. Çünkü kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerler çok çeşitlidir. Bu yüzden bunları tek tek belirtmek ve sınırlamak çok zordur. Ayrıca gelişen ve değişen toplum yapısı ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak yeni kişisel değerlerin oluşabilmesi de mümkündür. Tüm bu nedenlerle sadece belirli haklar açısından koruma sağlanmasının doğru olmayacağı, bir değerin kişilik haklarının içinde yer alıp almadığı ve kişilik hakkının ihlal edilip edilmediğinin somut olayın özellikleri dikkate alınarak hakim tarafından tespit edilmesinin daha doğru olacağı belirtilmiştir[256]. Bunun yanında bazı hakların özel olarak düzenlenmiş olması, birden çok kişilik hakkının bulunduğu anlamına gelmez. Özel olarak düzenlenmiş olan haklar esasen kişilik hakkının genel tanımı içerisinde yer alır. Esas olarak tek bir kişilik hakkı vardır ve özel olarak düzenlenen kişisel değerler, genel kişilik hakkının çeşitli gruplara ayrılmasını ifade eder[257]. Nitekim Kemal Gözler de[258], temel hak ve hürriyetlerin Anayasa ve kanunda sayılanlardan ibaret olmadığını, kural olarak her insan fiilinin bir hürriyet konusu olabileceğini, sonsuz sayıda insan hareketi olması nedeniyle birçok hürriyetin bulunduğunu ve pozitif hukuk metinlerinin bu hürriyetlerin bir listesini yapmasının mümkün olmadığını, Anayasa ve kanunlarda hak ve hürriyetlerin sayılmasının örnek niteliğinde olduğunu ve bir "numerus clausus (tahdidi) sayma" oluşturmayacağını belirtmiştir.

---

[255] **OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR,** s. 179 vd.; **SEROZAN,** s. 454; **AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 346 vd.; **YILMAZ/ YILDIRIM,** s. 105; **OKTAY,** s. 6.

[256] **HELVACI,** s. 103; **OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR,** s. 179 vd.; **SEROZAN,** s. 454; **ERDOĞAN/ KESKİN,** s. 276 vd.; **DAĞLI,** s. 70; **PINARBAŞI,** s. 6; **OKTAY,** s. 9.

[257] **OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR,** s. 179 vd.; **HATEMİ/ KALKAN OĞUZTÜRK,** s. 57; **HELVACI,** s. 102 vd.; **AKİPEK/ AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 342 vd.; **ERDOĞAN/ KESKİN,** s. 278; **DAĞLI,** s. 70.

[258] **GÖZLER,** Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Ekin Basım Yayım Dağıtım, B. 7, Bursa 2015, s. 410.

Tüzel kişilerin de kişilik hakkına sahip olduğu kabul edilir. Bununla beraber gerçek kişiler ile tüzel kişilerin aynı hak ve hürriyetlere sahip olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Bazı haklar vardır ki gerçek kişiler bu haklara, yalnızca insan olmaları sebebi ile sahiptir. Bazı hakların ise yalnızca tüzel kişiler tarafından kullanılabildiği, gerçek kişiler tarafından ise kullanılamayacağı belirtilir.

Kişilerin ve kişiliğin korunma şekilleri birbirinden farklıdır. Kişinin sahip olduğu kişiliği başkalarına karşı korunduğu gibi bizzat kendisine karşı da korunur. Kişi, maddi ve manevi varlıkları üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunamaz. Nitekim TMK m. 23'de, kişilerin hak ve fiil ehliyetleri ile özgürlüklerinden vazgeçemeyeceği ve onları hukuka ya da ahlaka aykırı şekilde sınırlayamayacağı belirtilmiştir. Benzer şekilde başkaları da kişilik haklarına dilediği gibi müdahale edemez. Kişilerin ve kişiliğin korunması aynı zamanda toplumu da ilgilendiren bir konudur ve bunda toplumun da çıkarı bulunmaktadır.

5.1.2. Kişilik Hakkı Çerçevesinde Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Kavramları

5.1.2.1. Kişi Özgürlüğü Kavramı

Tarihten bu yana özgürlük kavramına çeşitli anlamlar verilmiş ve farklı tanımlamalar yapılmıştır. Özgürlük kavramı üzerinde farklı tanımlamalar yapılmasının nedeni onun çok yönlü bir kavram olmasıdır[259]. Özgürlük, herhangi bir kısıtlama ya da zorlamaya bağlı olmadan kişinin istediği gibi davranması, her türlü dış etkiden bağımsız kendi irade ve düşüncesine dayanarak karar vermesi şeklinde tanımlanabilir[260]. İnsanın duygu ve düşüncelerini herhangi bir baskıya maruz kalmadan serbest şekilde ifade edebilmesi ve böylece kişiliğini bağımsız bir şekilde dışa vurabilmesi, yalnızca özgür olması ile mümkün olabilir. İnsan duygu, düşünce ve davranışlarında bağımsız olabildiği ölçüde özgürdür. Buna göre özgürlük, her türlü dış baskı ve engellemelere karşın insanın,

[259] **ULUS,** Selçuk, "*Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı*", Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Anayasa Hukuku Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 17.

[260] **BÜKE,** Ahmet, "*Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı*", Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2014, s. 4; **ULUS,** s. 17.

düşünce ve hareketlerini bağımsız bir şekilde ifade edebilme imkanına sahip olmasıdır[261].

Fransız İnsan Hakları ve Yurttaş Hakları Beyannamesi'nin 4. maddesinde özgürlük, "başkasına zarar vermeyen her şeyi yapabilmek" şeklinde tanımlanır[262]. Dünya'da birçok ülkenin Anayasası'na da örnek teşkil eden bu maddenin; tek yönlü, dar ve olumsuz bir özgürlük anlayışını yansıttığı belirtilmiştir. Beyannamede belirli bir sınır çizilmemiş ve hiçbir kurala yer verilmemiş olması, özgürlük kavramından olumsuz bir anlam çıkarılmasına neden olmuştur. Montesquieu'ye göre[263] özgürlük, kanunların izin verdiği her şeyi yapabilme hakkıdır. Bu tanıma göre, özgürlüklerin gerçek manada yaşanabilmesi için kanun ve hukuk üstünlüğünün mevcut olması gerekir. Özgürlük, kişinin her istediğini sınırsızca yapabilme hakkına sahip olduğu anlamına gelmez. Kişi özgürlük hakkını, bir başkasına zarar vermeden, onun hareket alanına müdahale etmeden kullanmalıdır. Kişi özgürlüğü ancak bu şekilde hukuken meşruiyet kazanabilir. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, hukuk devletinin olmazsa olmaz şartıdır[264].

Kişinin olmak istemediği şeyi olmaya, yapmak istemediği şeyi yapmaya mecbur bırakılmaması, onun özgür olduğu anlamına gelir[265]. Özgürlüğün kullanılmasında temel şart; kişinin kendisine ve başkalarına zarar vermemesi ve insanlık onuruna yakışmayan davranışlarda bulunmamasıdır (Avrupa Konseyi 2013)[266]. Özgürlüğün meşru olmayan dış baskılardan uzak olması gerekir. Meşru olmayan dış baskılar; keyfi, sübjektif ve despotik tavırlara dayalı hareket ve yönetim şeklidir. Bu kapsamda toplum düzenini koruma amacına yönelik ve yasal düzenlemeler ile sınırları belirlenmiş olan dış müdahaleler, meşru ve haklı bir nedene dayanmaları şartıyla kişi özgürlüğü hakkının ihlaline yol açmazlar. Kişi özgürlüğünün söz konusu olabilmesi için dış müdahalenin

---

[261] **BÜKE,** s. 4.

[262] **ULUS,** s. 17.

[263] **MONTESQUİEU,** Kanunların Ruhu Üzerine I, Çev. Şevki ÖZBİLEN, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2014, s. 173.

[264] **BÜKE,** s. 6.

[265] **SAĞLAM,** Halil İbrahim, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, Pegem Akademi Yayıncılık, B. 1, Ankara 2020, s. 15.

[266] **SAĞLAM,** s. 15.

keyfi nitelikte olmaması, kişi veya kurumların gerekli hassasiyeti göstererek bireyin özgürlük alanını kısıtlayıcı hareket ve düzenlemelerden kaçınmaları gerekir[267].

Özgürlük hakkı kavramı, kişinin fiziki ortam içerisinde serbest şekilde dolaşma ve yer değiştirme imkanına sahip olmasını ifade eder. Böylece kişinin keyfi yakalama ve tutuklamalara karşı korunması amaçlanmıştır. Söz konusu koruma, yer değiştirme ve hareket özgürlüğünün yanında kişinin; haberleşme özgürlüğünü, konut dokunulmazlığını, evlenme özgürlüğünü, özel yaşamına saygı duyulmasını, düşünce ve ifade özgürlüğü, yerleşme ve seyahat özgürlüğü gibi Anayasa'da güvence altına alınmış pek çok hak ve özgürlüğü de kapsar[268].

5.1.2.2. Kişi Güvenliği Kavramı

Kişi güvenliği bireyin; maddi ve manevi varlığının korunması, yaşama hakkına, özel hayatın gizliliğine ve konutuna dokunulmaması, onuruna yakışmayan muameleye, işkence ve eziyete tabi tutulmaması, haksız şekilde ve hakim kararı olmadan göz altına alınmaması, tutuklanmaması ve özgürlüğünden mahrum bırakılmamasıdır[269]. Özgürlük ve güvenlik kavramları birbirini tamamlayan, birbirinden ayrı düşünülemeyen kavramlardır ve güvenlik hakkı, kişi özgürlüğünün doğal bir sonucudur[270]. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na göre, *"kişi özgürlüğü ve güvenliği kavramları bir bütün olarak ele alınmalıdır; 'güvenlik' kelimesi özgürlüğe yapılacak tüm keyfi müdahalelere karşı kişinin korunmasını ifade eder."* Komisyon'a göre, güvenlik hakkı mutlak bir hak olmasına rağmen özgürlük hakkı mutlak değildir ve AİHS'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının (a) ve (f) bentleri uyarınca sınırlanabilir. Özgürlüğün kısıtlanması sonucu kişi güvenliği tehlikeye girebileceği için özgürlüğün kısıtlanması konusunda keyfiliği önleyici düzenlemeler yapılmıştır.

---

[267] **BÜKE,** s. 5.

[268] **BÜKE,** s. 6 vd.; **ŞAHBAZ,** İbrahim, "*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Kişi Özgürlük ve Güvenliği"*, TBBD, C. 17, S. 55, 2004, s. 206; **ULUS,** s. 18.

[269] **BÜKE,** s. 8; **SARIGÜL,** Ali Tanju, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde Kişiye Tanınan Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2013, s. 32.

[270] **ULUS,** s. 19; **BÜKE,** s. 8; **KARTAL,** Cansu Büşra, "*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı"*, SÜHFD, C. 21, S. 2, 2013, s. 65; **KARAOSMANOĞLU,** Fatih, İnsan Hakları, Seçkin Yayıncılık, B. 2, Ankara 2012, s. 254.

Anayasa, AİHS ve diğer uluslararası belgeler ile de güvence altına alınmış olan kişi güvenliği hakkı, kişi özgürlüğünün teminatını oluşturur[271]. Kişi güvenliği hakkı, devletin keyfi müdahalelerine karşı kişi özgürlüğünün korunması ve bu özgürlüğün hukuk kuralları ile güvence altına alınması ile birlikte hukuki güvenliğin sağlanmasıdır[272]. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, kanunda yer alan belirli sınırlamalar dışında kişinin hareket serbestliği ve özgürlüğünden mahrum bırakılmamasıdır. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakları, diğer hak ve özgürlüklerin korunması noktasında büyük öneme sahip oldukları için bunlar, "koruyucu haklar", "hakların garantisi" olarak da adlandırılır[273]. Kişi özgürlüğünün sınırlandırılmasını içeren düzenlemelerin keyfi olmaması ve hukuki güvenceye sahip olması gerekir. Bu kapsamda yakalama, tutuklama, gözaltına alma gibi kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakan tüm işlemler hukuka uygun olmalıdır[274]. Kişi özgürlüğü yalnızca kanunda sayılan sebeplerle sınırlandırılabilir.

Kişi özgürlüğü ve güvenliğinin sağlandığı toplumlar, keyfi bir şekilde yakalanmayacaklarını, tutuklanmayacaklarını, bir yerden bir yere zorla götürülmeyeceklerini ve cezalandırılmayacaklarını bilir ve herhangi bir yönetici tarafından özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmayacağına inanırlar. Bunun gerçekleşmesi için keyfi yönetimin ortadan kaldırılması ve hukuka dayalı bir yönetim anlayışının toplumda benimsenmesi gerekir[275]. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, demokratik bir toplumda büyük öneme sahiptir. Çünkü kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının koruma altına alınmadığı bir yerde diğer hak ve özgürlüklerin gerçekleşmesi de mümkün değildir.

5.1.2.3. Türk Hukukunda Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı

Özgürlük hakkı, kişinin yaşamı boyunca sahip olduğu vazgeçilemez ve devredilemez nitelikteki hakkıdır. Özgürlük, kişinin hareket etme, serbest bir şekilde yer değiştirme

---

[271] **KALABALIK,** Halil, İnsan Hakları Hukuku, Seçkin Yayıncılık, B. 5, Ankara 2017, s. 441; **BÜKE,** s. 8.

[272] **KALABALIK,** s. 441.

[273] **ŞAHBAZ,** s. 204.

[274] **ŞAHBAZ,** s. 208.

[275] **KARTAL,** s. 65.

ve bağımsız olarak yaşama hakkıdır[276]. Güvenlik hakkı ise kamu gücüne sahip makam veya diğer kişilerin hukuka aykırı davranışları sonucu kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılması tehlikesine karşı hukuki güvence oluşturur[277].

Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının oluşturduğu güvencelere, diğer bütün özgürlüklerde olduğu gibi kolay ulaşılmamış ve bu haklar belirli mücadeleler sonucunda elde edilmiştir[278]. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, bir temel insan hakkı olduğu ve bütün özgürlüklerin temeli olarak kabul edildiği için tüm ulusal ve uluslararası metinlerde yer almıştır. AİHS ve Anayasamızda kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını koruyan hükümlere yer verildikten sonra bazı istisnai durumlarda kişi özgürlüğüne getirilebilecek kısıtlamaların hukuka aykırı sayılmayacağı belirtilmiştir. Buna göre kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına yönelik her türlü müdahaleye değil, sadece istisnai durumlarda kanunun açık hükmüne dayanan sınırlandırmalara izin verilmiştir[279].

Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının etkin bir şekilde gerçekleştirilmesinde uygulamada yargı organlarına ve devlete bağlı emniyet güçlerine de önemli görevler düşmekte ve bu organların evrensel hukuk ilkelerine uygun hareket etmeleri gerekmektedir[280]. Bunun yanında sadece Devletin değil, kişilerin de hukuka uygun davranmaları gerekir. Kişiler ile Devlet karşılıklı etkileşim içerisindedir. Kişi hak ve özgürlüklerini dikkate almayan bir yönetimde bu durum, otoriterleşmenin doğumuna yol açabilir. Kişilerin hukuka uygun hareket etmemesi ise, toplumda kaosa neden olabilir. Bu sebeple kamu gücüne sahip makam veya organların kişi hak ve özgürlüklerinin uygulanmasını sağlamaları ve hukuk devleti ilkesinin gereklerine uygun hareket etmeleri gerekir.

[276] **BÜKE,** s. 5; **KALABALIK,** s. 441.

[277] **BÜKE,** s. 11; **KALABALIK,** s. 441; **KARAOSMANOĞLU,** s. 254.

[278] **ŞAHBAZ,** s. 202.

[279] **ULUS,** s. 27; **KALABALIK,** s. 443.

[280] **BÜKE,** s. 13.

5.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumu ile Kişilik Haklarının Karşılaştırılması

Anayasa'nın 19. maddesinde, "herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu, akıl hastası, alkol veya uyuşturucu madde bağımlısı, bir serseri ve hastalık yayabilecek bir kimsenin müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı amacıyla kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirlerin yerine getirilmesi halleri dışında, kimsenin özgürlüğünden yoksun bırakılamayacağı" ifade edilmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda da, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun düzenlenmesiyle birlikte, Anayasa'da yer alan, "özgürlüklerin kanunda belirtilen esaslara uygun olarak" sınırlandırılabileceği şartı gerçekleştirilmiştir[281]. Kanunda belirtilen haller dışında kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. İnsan haklarının başında özgürlük gelir. Kişilerin temel hak ve özgürlükleri sınırlandırılabilir ama hiçbir şekilde hakkın özüne dokunulamaz.

Kendisine ve topluma yönelik tehlikeli ve istenmeyen davranışlarda bulunan kişilerin bu davranışlarının önlenmesi ve bir daha tekrarlanmaması adına gerekli önlemlerin alınması önemli bir husustur. Böyle bir kişinin tehlikeliliğinin bertaraf edilip topluma yeniden kazandırılması, onun tedavi edilmesi, eğitimi ya da ıslahı ile mümkün olur. İşte koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması ile bu kişiler kanunda belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde tedavi, eğitim ve ıslah amacıyla bir kuruma yerleştirilmekte ve özgürlükleri hukuka uygun olarak sınırlanmaktadır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması hükümlerinin başarıyla uygulanabilmesi için eğitim ve tedavi kurumlarının amaca uygun olarak kurulması, faaliyette bulunması ve bu kurumlara işlerlik kazandırılması gereklidir[282].

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de, herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. AİHS m. 5/I'de, söz konusu hakların sınırlandırılmasının kanunda yer alan esaslara uygun olarak gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. AİHS 5. maddesinin e bendine göre, "Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek amacıyla hastalığı yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması mümkündür.''

---

[281] **ONARAN,** s. 5.

[282] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 191; **KOCAAĞA,** s. 54; **DAĞLI,** s. 112; **KARABAĞ BULUT,** s. 539.

Kişinin hayatı, sağlığı ve vücut bütünlüğü üzerinde sahip olduğu hakka kişilik hakkı denir. Kişi bedenini oluşturan organları, dokuları, kemikleri ve en küçük parçaları üzerinde dahi kişilik hakkına sahiptir[283]. Kişinin rızası olsa bile üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği hakka yapılan bir müdahale, kişinin yararına olsa bile kişilik hakkına saldırı niteliği taşır ve bu sebeple hukuka aykırıdır[284]. TMK m. 24 hükmü ile de, hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kişiye hukuki koruma getirilmiştir. Vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı, insan hakları kavramı içerisinde yer alır. Bu kapsamda kişinin işkenceye maruz kalması vücut bütünlüğüne saldırı oluşturur ve TMK m. 23'ün koruma kapsamına girer. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında kurum kavramı da önem taşır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı hukuka uygun olsa bile, kişinin yerleştirildiği kurumun elverişsiz olması, onun vücut bütünlüğüne karşı bir saldırı oluşturur. Bu konuda hakim kararının bulunması bu gerçeği değiştirmez[285].

[283] **SEROZAN,** s. 454; **ERDOĞAN/ KESKİN,** s. 279; **OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY ÖZDEMİR,** s. 180 vd.; **DAĞLI,** s. 72.

[284] **DAĞLI,** s. 72; **PINARBAŞI,** s. 10; **ERDOĞAN/ KESKİN,** s. 276.

[285] **DAĞLI,** s. 79.

6. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASININ HASTA HAKLARI İLE İLİŞKİSİ

6.1. Hasta Hakları Kavramı

6.1.1. Genel Olarak

Koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanacak olan kişinin, serserilik hali dışında aynı zamanda bir hasta olduğunu da unutmamak gerekir[286]. Bu kişi koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması hükümleri dışında, hasta olması sebebiyle hastaların sahip olduğu hakları da kullanabilir. Hasta hakları, insan hakları ve değerlerinin sağlık hizmetlerindeki yansımasıdır ve insan hakları ile ilgili temel belgelere dayanır[287]. Sağlık hakkı ile karıştırılan hasta hakları kavramı, sağlık hizmetini sunan ve bu hizmetten yararlanan kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen, hizmeti sunanlara olumlu ya da olumsuz edim yükümlülüğü getiren haklar şeklinde tanımlanabilir[288].

Hasta hakları, sağlık hizmeti sunan kişi ya da kuruluş ile hasta arasındaki ilişkide, güçsüz konumda olan tarafı (hastayı) korumayı amaçlar. Hasta hakları, sağlık çalışanlarının hastaya karşı olan görev ve sorumluluklarını ifade eder. Sağlık hizmetlerine erişim, tıbbi müdahalelerde tedaviye rıza veya tedaviyi ret, bilgilendirilme, kendi geleceğini belirleme, özel yaşamın gizliliğinin korunması gibi düzenlemeler, hasta haklarının temelini oluşturur[289]. Hasta hakları, sağlık hizmetlerinin sunulması esnasında insan haklarının güvence altına alınmasını ve insan onurunun korunmasını amaçlar. İnsanların hastalıklardan korunarak sağlıklı bir şekilde yaşamaları ve hastalık

---

[286] **DAĞLI,** s. 82.

[287] **ÖZÇETİN,** Selvi/ **BALABAN,** Murat, Sağlık Hukuku, Seçkin Yayıncılık, B. 2, Ankara 2015, s. 166; **AKYILDIZ,** Sunay, Sağlık Hukuku Rehberi, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2016, s. 252; **HARORLI,** Abubekir/ **AKGÜL,** H. Murat, "*Hasta Hakları",* AÜDHFD, C. 2002, S. 1, 2002, s. 71; **BAĞÇECİ,** Hamide, "*Kovid-19 Pandemi Sürecinde Hasta Haklarının Değerlendirilmesi",* THD, C. 16, S. 175, 2021, s. 507; **TAYLAN,** Hasan Hüseyin/ **BAYDOĞAN,** Temur, "*Hasta ve Yakınlarının Hasta Hakları ve 'Hasta Hakları Birimi' Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin ve Faydalanma Durumlarının Araştırılması*", ESBD, C. 14, S. 55, 2015, s. 249.

[288] **ÖZÇETİN/ BALABAN,** s. 167; **DEMİR,** Mehmet, Hekim ve Hasta Yönünden Tıbbi Sorumluluk Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s. 75 vd.; **HATIRNAZ EROL,** Gültezer, Özel Hastanelerin Hukuki Sorumluluğu ve Hasta Hakları, Seçkin Yayıncılık, B. 3, Ankara 2013, s. 180 vd.; **DAĞLI,** s. 85; **HARORLI/ AKGÜL,** s. 72; **TAYLAN/ BAYDOĞAN,** s. 249; **ONARAN,** Bilge, *"Hasta Hakları",* YÜHFD, S. 2, C. 1, 2004, s. 273; **ÜSTÜN,** Çağatay/ **SIRMA,** Özge, "*Etik ve Hukuki Açıdan Hasta Hakları"*, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 6, S. 53, 2014, s. 20 vd.

[289] **BAĞÇECİ,** s. 507; **HARORLI/ AKGÜL,** s. 71; **AKYILDIZ,** s. 253 vd.; **ÖZÇETİN/ BALABAN,** s. 169 vd.; **ÜSTÜN/ SIRMA,** s. 21 vd.

durumunda tedavi edilmeleri temel haklardandır. Sağlık alanında meydana gelen yeni teknolojik gelişmeler sebebiyle hasta üzerinde yapılan işlemlerin artması ve sağlık sistemlerinin gün geçtikçe karmaşıklaşması nedeniyle hastaların sağlık kurumlarına karşı korunması, sağlık hizmetlerine daha aktif katılımlarının sağlanması ve hastaların bilgilendirilmesi gibi konular daha çok önem kazanmıştır[290].

Hasta haklarının yaşama geçirilebilmesi için sağlık hizmetini sunan, hizmeti alan ve hizmetin verildiği kurumların yeterli bilgi düzeyine sahip olması gerekir. Burada hekimin de önemli bir rolü vardır. Hasta haklarının yaşama geçirilmesi hekimlik uygulamalarının kısıtlanması anlamına gelmez. Tam tersine hekimliğin ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesini sağlar. Sağlık ihtiyacı sadece hastalar için geçerli değildir. Hasta olmayan kişiler de sağlığın korunması ve geliştirilmesi açısından sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyabilirler. Örneğin, muayene ve tedavi amacıyla değil de bilgi edinmek ve check up yaptırmak veya kan vermek için hastaneye başvuranlar da hasta haklarından yararlanabilir[291]. Hasta hakları; hastaların sağlık hizmetlerinden tam olarak yararlanmalarını, hastalar ile sağlık personeli arasındaki ilişkiyi geliştirmeyi, sağlık hizmetlerinin kalitesini arttırmayı ve insancıl olarak yürütülmesini sağlamayı, hasta hakları ile ilgili düzenli başvuru mekanizmaları oluşturmayı ve hastaları sadece para kazanma aracı olarak gören uygulamaları önlemeyi amaçlar[292].

6.1.2. Hasta Haklarına İlişkin Ulusal ve Uluslararası Düzenlemeler

Hasta hakları ile ilgili uluslararası belgelerin, tüm dünyaya ve ülkemizdeki hasta haklarının gelişimine etkisi vardır. Söz konusu belgelerin bazıları taraf devletleri bağlayıcı nitelikte olurken, bazıları ise bağlayıcılığı olmayan yalnızca tavsiye içeren bildirgelerdir. Bununla beraber bağlayıcı olmayan belgelerin dahi, ülkelerin hasta hakları ile ilgili mevzuat ve düzenlemelerini etkilediği görülmüştür. Ülkelerin ulusal mevzuatında hasta hakları konusunda hukuki belirsizlik ve tereddüt söz konusu

---

[290] **HARORLI/ AKGÜL,** s. 71.

[291] **ARSLAN,** Emine, "*Türkiye'de Hasta Hakları*", Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 4; **GÜLLÜOĞLU,** Yasemin, *"Türk Hukuku'nda 'Hasta Hakları' Kavramı",* İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s. 17.

[292] **HARORLI/ AKGÜL,** s. 72.

olduğunda bazı uluslararası belgelerden faydalanılır[293]. 1963 yılında yayımlanan "Helsinki Deklarasyonu" hasta hakları konusunda ilk önemli belgelerden biridir. Dünya Tabipler Birliği tarafından 1981 yılında kabul edilen, "Lizbon Hasta Hakları Bildirisi" ise hasta hakları ile ilgili en önemli uluslararası belgelerden biridir[294]. 1981 tarihli Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi'nde kabul edilen hasta hakları; hekim seçme hakkı, özgürce bir hekime muayene olma hakkı, hasta sırlarını saklama hakkı, aydınlatılmış onam hakkı, saygın bir şekilde ölme hakkı ve teselli edenini seçme hakkıdır[295].

Hasta hakları konusunda düzenleme içeren belgelerden birisi de 1994 tarihinde yayımlanan Amsterdam Bildirgesidir. Bu bildirge ile beraber hasta hakları ile ilgili yeterli korumanın yalnızca uluslararası belgeler ile gerçekleştirilemeyeceği, ulusal mevzuatlarda da yeni düzenlemeler yapılması gerektiği fikri önem kazanmıştır. Bu sayede Avrupa'da birçok ülkenin ulusal yasalarında hasta hakları kavramına yer verilmiştir[296]. Bu bildirgede hasta hakları daha detaylı incelenmiş, hasta haklarının geliştirilmesi ile ilgili bazı yöntemler belirlenmiştir. Amsterdam Bildirgesinde yer alan hasta hakları; sağlık hizmetlerinde insan hakları ve değerleri, bilgilendirme, onam, gizlilik, özel yaşam, bakım ve tedavi ile başvurudur[297].

Lizbon Bildirgesindeki 6 madde, Dünya Tabipler Birliği tarafından yayımlanan 1995 tarihli Bali Bildirgesinde 11 madde ile güncellenmiş ve hasta hakları konusu daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir[298]. Bu bildirgede yer alan haklar; kaliteli tıbbi bakım alma hakkı, seçme özgürlüğü hakkı, kendi geleceğini belirleme hakkı, bilinci kapalı hasta, yasal olarak yeterliliği olmayan hasta, hastanın isteğine karşı uygulamalar, bilgilenme hakkı, gizlilik hakkı, sağlık eğitimi hakkı, onurunu koruma hakkı ve dini

---

[293] **ŞAHİN,** Duygu, *"Hasta Hakları Kapsamında Tıbbi Tedaviyi Reddetme Hakkı"*, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin 2021, s. 5.

[294] **DAĞLI,** s. 85; **TAYLAN/ BAYDOĞAN,** s. 249; **ŞAHİN,** s. 5.

[295] **ONARAN,** *Hasta Hakları*, s. 283; **ŞAHİN,** s. 5-6; **TAYLAN/ BAYDOĞAN,** s. 249.

[296] **GÜVERCİN,** Cemal Hüseyin, "*Türkiye'deki Gelişimi Açısından Hasta Hakları Kavramı",* Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Deontoloji ve Tıp Tarihi Ana Bilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007, s. 68.

[297] **GÜVERCİN,** s. 68; **ŞAHİN,** s. 6-7.

[298] **ONARAN,** *Hasta Hakları,* s. 284; **TAYLAN/ BAYDOĞAN,** s. 249; **ŞAHİN,** s. 7; **GÜVERCİN,** s. 69.

yardım alma hakkıdır[299]. Tıp ve biyoloji alanında meydana gelen gelişmelerin hasta haklarına vereceği zararın önlenmesi açısından önemi bulunan "Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi" ise Türkiye'de 25439 sayılı 20.04.2004 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. "Hasta Haklarına İlişkin Avrupa Statüsü Ana Sözleşmesi" ise 2002 yılında Roma'da kabul edilmiştir. Söz konusu sözleşme, Avrupa'da hasta haklarının gelişmesi ve ilerlemesi açısından iş hayatı ve akademik alanda kaynak teşkil etmektedir.

Ülkemizde Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren sağlık alanında; hastanın bilgilendirildikten sonra tedaviyi kabul ya da reddetme hakkı, hastanın özel hayatına saygı, sağlık kuruluşunu seçme hakkı gibi kanuni düzenlemeler yapılmasına rağmen hasta hakları kavramı ancak 1980'li yılların sonunda öne çıkmaya başlamıştır[300]. Ülkemizde ilk defa Cumhuriyet ilan edilmeden önce Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti adıyla anılan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı kurulmuştur[301]. Cumhuriyetin ilanından sonraki ilk yasal düzenleme ise, 14.04.1928 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'dur. Bu kanun günümüzde de geçerliliğini sürdürmekte ve hekimlik ile ilgili düzenlemeler içermektedir[302].

19.02.1960 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve "Hekimlerin Görevleri Tüzüğü" olarak da adlandırılan "Tıbbı Deontoloji Nizamnamesi" ise tıp mesleğinin ahlaki kural ve ilkelerini içerir[303]. Bu tüzük günümüzde de geçerlidir ve hekimler ile diş hekimlerinin uyması gereken kuralları kapsar. Cumhuriyetin ilk yıllarında sağlık sorunlarının çözümü amacıyla düzenlenen "Umumi Hıfzıssıha Kanunu" 06.05.1930 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır[304]. Bu Kanunun birinci maddesine göre, herkes sağlıklı olarak yaşama hakkına sahiptir ve sağlık hizmetleri devletin gerçekleştirmesi gereken kamusal bir görevdir.

---

[299] **TAYLAN/ BAYDOĞAN,** s. 249; **GÜVERCİN,** s. 69; **ŞAHİN,** s. 7.

[300] **ŞAHİN,** s. 11; **GÜVERCİN,** s. 79.

[301] **ŞAHİN,** s. 11; **GÜVERCİN,** s. 81; **GÜMÜŞ UMUCU,** Kezban, *"Türkiye'de Hasta Haklarının Evrimi",* Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 17.

[302] **ŞAHİN,** s. 11, **GÜVERCİN,** s. 81.

[303] **GÜVERCİN,** s. 88; **ŞAHİN,** s. 13, **GÜMÜŞ UMUCU,** s. 27.

[304] **ŞAHİN,** s. 13; **GÜMÜŞ UMUCU,** s. 18; **GÜVERCİN,** s. 82.

1998 yılında yayımlanan Hasta Hakları Yönetmeliği'nde ise Türkiye'de hasta hakları ile ilgili yapılan tüm düzenlemeler tek bir başlık altında toplanmıştır[305]. Yönetmeliğin birinci maddesine göre bu yönetmelik; "*insan haklarının sağlık hizmetlerindeki yansıması olan ve Anayasa ile diğer mevzuat ve milletlerarası antlaşmalarda kabul edilen "hasta haklarını" somut şekilde göstermek ve sağlık hizmeti sunan kurum ve kuruluşlarda herkesin insan onuruna yaraşır şekilde hasta haklarından faydalanması, hak ihlallerinden korunması ve gerektiğinde hukuki koruma yollarına başvurabilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır*."

6.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumu ile Hasta Haklarının Karşılaştırılması

6.2.1. Genel Olarak

Koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanacak olan kişiler serserilik hali dışında aynı zamanda hasta kişilerdir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun amacı, kişinin ihtiyacı olan kişisel korumanın sağlanmasıdır. Söz konusu kişisel korumanın sağlanması için kişinin tedavi edilmesi de gerekebilir. Bu noktada koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması ile ilgili verilen kararın, kişinin iradesi dışında veya geçerli bir rızası olmaksızın yapılacak olan tedaviler bakımından hukuki bir dayanak teşkil edip etmeyeceği meselesi gündeme gelir.

Zorla tedavi, kişinin iradesi hilafına yapılan, bedenine ya da ruhuna yönelik tıbbi müdahaledir[306]. Tıbbi müdahale, kişilik hakkı çerçevesinde korunan değerlere etkisinden dolayı, hukuki bir dayanağa sahip olmalıdır. Aksi halde kişilik hakkını ihlal edici hukuka aykırı bir fiil oluşturur[307]. Tıbbi müdahalenin hukuka uygun olabilmesi için ilgilinin rızasının olması gerekir[308]. Tıbbi müdahale, tıp biliminin öngördüğü kurallara uygun olarak yapılmalıdır. Tıbbi müdahale tıp biliminin kurallarına uygun

---

[305] **ONARAN,** *Hasta Hakları,* s. 285; **DAĞLI,** s. 85; **HARORLI/ AKGÜL** s. 72.

[306] **İMAMOĞLU,** S. Hülya, "*Hukuki Açıdan, Özellikle Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasına İlişkin Hükümler Çerçevesinde Zorla Tedavi",* EÜHFD, C. 7, S. 3-4, 2012, s. 31; **HAKERİ,** Hakan/ **SÖĞÜT,** İpek Sevda, "*Tıp Hukuku Açısından Bulaşıcı Hastalıklar",* AD, S. 64, C. 147, 2020, s. 60; **KARABAĞ BULUT,** s. 547.

[307] **KARABAĞ BULUT,** s. 544; **İMAMOĞLU,** s. 38.

[308] **ERSÖZ,** Kürşat, "*Tıbbi Müdahale Kavramı ve Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygunluğunun Şartları",* THD, C. 5, S. 45, 2010, s. 110; **KARABAĞ BULUT,** s. 544; **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 33.

şekilde gerçekleştirilse bile, kişinin vücut bütünlüğüne ve kendisi hakkında bizzat karar verme hakkına bir müdahale oluşturduğu için kişilik hakkının ihlaline yol açar. Bu nedenle kişinin rızasının olmadığı ve bir hukuka uygunluk sebebinin de bulunmadığı hallerde tıbbi müdahale hukuka aykırıdır[309].

Kişilik hakkına yapılan müdahaleyi hukuka uygun hale getiren sebepler TMK m. 24/II'de sayılmıştır[310]. Bunlar; kişilik hakkına müdahale edilenin rızası, daha üstün nitelikteki özel ya da kamusal yarar ve kanunun verdiği yetkinin kullanılmasıdır[311]. Özel hukukta özellikle tıbbi müdahale bakımından en önemli hukuka uygunluk sebebi, kişilik hakkına müdahale edilenin rızasıdır. Rıza hukuken geçerli olmalıdır[312]. Bunun için öncelikle rıza gösteren kişinin ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. İkinci olarak, kişinin tıbbi müdahale konusunda önceden yeterince aydınlatılması gerekir. Buna göre kişi; hekim tarafından konulan teşhis, yapılacak olan tıbbi müdahalenin türü ve kapsamı, müdahalenin olası sonuçları, müdahale sonucundaki iyileşme şansı ile müdahalenin yol açabileceği tehlikeler konusunda aydınlatılmalıdır[313]. Bu aydınlatma, olası alternatif tedavi yöntemleri ile tedavi olunmaması durumunda karşılaşılabilecek tehlikeleri de içermelidir[314]. Kişinin tıbbi müdahale konusunda yeterince aydınlatılması, onun bu konuda serbest olarak karar verebilmesini ve müdahaleye özgür iradesine uygun şekilde rıza gösterebilmesini sağlar.

Rıza hukuka ve ahlaka aykırı olmamalıdır. Bir kimsenin kişiliğine zarar veren bir müdahaleye rıza göstermesi mümkün değildir[315]. Örneğin, kişi hayatı üzerinde tasarruf edilmesine rıza gösteremez. Kişi eğer ayırt etme gücüne sahipse sınırlı ehliyetsiz bile

---

309 **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 32; **KARABAĞ BULUT,** s. 546; **HAKERİ/ SÖĞÜT,** s. 60; **GÜNER,** s. 79.

310 İlgili hükmün zorla tedavinin hukuki dayanağını oluşturup oluşturmayacağı konusu, "Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Zorla Tedavinin Hukuki Dayanağını Teşkil Edip Etmediği Meselesi" başlığı altında ayrıca incelenmiştir.

311 **ERDOĞAN/ KESKİN,** s. 291; **DAĞLI,** s. 84; **KAYIHAN,** Şaban, Kişiler Hukuku, Seçkin Yayıncılık, B. 1, Ankara 2022, s. 85 vd.

312 **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 33; **ERSÖZ,** s. 110; **KARABAĞ BULUT,** s. 545; **DAĞLI,** s. 87.

313 **DAĞLI,** s. 87; **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 33; **ERSÖZ,** s. 110.

314 **SERT,** Gürkan, Hasta Hakları, Seçkin Yayıncılık, B. 2, Ankara 2019, s. 139; **ÖZÇETİN/ BALABAN,** s. 169.

315 **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 34; **DAĞLI,** s. 87.

olsa kural olarak tıbbi müdahaleye bizzat rıza gösterme yetkisi vardır[316]. Kişi eğer küçük ya da kısıtlı ise, ayırt etme gücünün olup olmadığına bakılmaksızın tıbbi müdahale için yasal temsilcinin rızası gerekir. Kişi ayırt etme gücüne sahip değilse rıza yasal temsilci tarafından verilir. Tıbbi müdahale için kural olarak hasta veya yasal temsilcisinin rızası gerekli olsa da, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde rıza olmaksızın tıbbi müdahalede bulunulabilir[317]. İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi m. 8 hükmünde de, acil durumlarda uygun bir rızanın alınamadığı hallerde sağlık için gerekli olan tıbbi müdahalenin yapılabileceği belirtilmiştir. Hasta Hakları Yönetmeliği m. 24 hükmünün yedinci fıkrasında da, acil durumlarda tıbbi müdahalenin rızaya bağlı olmayacağı belirtilmiştir. Tıbbi müdahale için rıza alınamaması durumunda tıbbi açıdan gerekli bir müdahalenin yapılabilmesi, acil durumlar dışında ancak bu konuda bir kanun hükmünün bulunması halinde söz konusu olur.

6.2.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Zorla Tedavinin Hukuki Dayanağını Teşkil Edip Etmediği Meselesi

Kişinin iradesi hilafına veya geçerli bir rızası olmaksızın tedavi edilmesi, zorla tedavi olarak adlandırılır[318]. Zorla tedavi kişinin vücut bütünlüğüne ve kendi geleceğini bizzat belirleme hakkına müdahale oluşturur[319]. Anayasa m. 17 hükmüne göre: "Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir ve tıbbi zorunluluklar ile kanunda yazılı haller dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz, rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz." Zorla tedavi, kişinin anayasada güvence altına alınmış olan temel hak ve hürriyetleri açısından da bir müdahale oluşturur. Bu sebeple zorla tedavi ancak istisnai durumlarda ve bir kanun hükmüne dayalı olarak gerçekleştirilebilir. Burada ölçülülük ilkesi de dikkate alınmalıdır[320]. Bu kapsamda zorla tedaviye, somut olayın şartlarında kişilik hakkına daha az müdahale eden başka elverişli bir tedbir olmaması durumunda son çare olarak başvurulabilir[321]. Zorla tedavi kişi, yer, konu ve zaman bakımından da zorunlu ve

[316] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 34.

[317] **KARABAĞ BULUT,** s. 546; **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 36; **DAĞLI,** s. 83.

[318] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 31; **HAKERİ,** s. 60; **KARABAĞ BULUT,** s. 547.

[319] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 31; **HAKERİ,** s. 59.

[320] **KARABAĞ BULUT,** s. 548; **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 38.

[321] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 39; **KARABAĞ BULUT,** s. 548.

amaca uygun olmalıdır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu bir vesayet tedbiri olduğu için bu kurum kapsamında düzenlenen zorla tedaviye ilişkin hükümlerde tedavi, yalnızca korunmak istenen kişinin menfaatine olarak öngörülebilir. Kişinin, söz konusu kurum kapsamında toplumu ya da üçüncü kişileri korumak amacıyla zorla tedaviye zorlanması mümkün değildir[322].

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun madde gerekçesinde, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması ile ilgili hükmün zorla tedaviyi de içine alıp almadığıyla ilgili herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Doktrinde zorla tedavi ile ilgili ikili bir ayrım yapılmıştır[323]. Kişinin kuruma yerleştirilmesi sırasında ve bu kapsamda yapılan tıbbi müdahaleler zorla yapılabilir. Örneğin, uyuşturucu madde bağımlılığı nedeniyle kuruma yerleştirilen bir kişinin krize girmesi durumunda bu kişiye sakinleştirici bir ilaç verilebilir. Burada yapılan zorla tıbbi müdahale bağımsız bir tedavi olarak değil, koruma tedbirinin doğal bir sonucu olarak görülmektedir[324]. Burada ölçülülük ilkesine de uygun hareket edilmelidir. Ölçülülük ilkesi, kişinin hak ve hürriyetlerine kurum içinde yapılan müdahaleler için de geçerlidir. Buna karşılık bağımsız nitelikteki tedaviler, örneğin kişiye zorla ilaç verilmesi veya zorla aşı yapılması, kişiyi bağımlılıktan kurtarmak amacıyla zorla tedavi sürecine başlanması ise mümkün değildir[325].

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun zorla tedavinin hukuki dayanağını teşkil edip etmeyeceği konusunda doktrinde iki farklı görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden biri[326], TMK m. 24/II'de yer alan "üstün nitelikte özel veya kamusal yarar" ifadesinin, zorla tedavi açısından hukuki dayanak oluşturabileceği yönündedir. Diğer görüşe göre[327] ise koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasına ilişkin hükümler, zorla tedavinin hukuki dayanağını oluşturmaz. TMK m. 432 vd. hükümleri, kişisel koruma ile ilgili genel hükümlere yer verip tıbbi tedavi ile ilgili özel hükümlere

---

[322] **KARABAĞ BULUT,** s. 548.

[323] **ONARAN,** s. 36; **GÜMÜŞ,** s. 205; **DAĞLI,** s. 88; **KARABAĞ BULUT,** s. 549.

[324] **GÜMÜŞ,** s. 205; **ONARAN,** s. 36; **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 52; **KARABAĞ BULUT,** s. 549; **HAKERİ/ SÖĞÜT,** s. 70.

[325] **GÜMÜŞ,** s. 205; **ONARAN,** s. 36 vd.; **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 38; **DAĞLI,** s. 88.

[326] **GÜMÜŞ,** s. 205; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 192.

[327] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 55; **KARABAĞ BULUT,** s. 551.

yer vermemiştir. Bir hükmün zorla tedavinin hukuki dayanağını teşkil edebilmesi için tedavinin şekil ve şartları ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler içermesi gerekir. Zorla tedaviyi öngören hükümlerin, bu tedavinin hangi şartlarda ve hangi usulle gerçekleştirileceğini açıkça belirtmesi gerekir[328]. Kanaatimizce de zorla tedavinin mümkün olabilmesi için TMK'da genel hükümlerin yanında, zorla tedavinin şekil ve şartlarını düzenleyen özel hükümlere de yer verilmelidir.

Mehaz İsviçre Medeni Kanunu'nda 1978 yılında düzenlenen koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması hükümlerinde açık olarak tedaviden bahsedilmediği için söz konusu hükümlerin zorla tedavinin hukuki dayanağını oluşturmadığı belirtilmişti[329]. İlgili hükümlerde koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının ne şekilde gerçekleştirileceği konusunda herhangi bir düzenleme yapılmamıştı. İsviçre Medeni Kanunu'nun vesayet hukukuna ilişkin hükümlerinde 19 Aralık 2008 tarihinde yapılan değişiklikler ile birlikte ayırt etme gücü bulunmayan kişiler için zorla tedavi mümkün hale gelmiştir[330]. İlgili hükümlerde özgürlüğü kısıtlanan kişiye uygulanacak olan tıbbi tedavinin hangi usul ve şartlara uyularak yapılacağı detaylı olarak düzenlenmiştir[331]. "Psikolojik hastalıklarda alınacak tıbbi önlemler" başlığı altında, "Rızanın olmadığı hallerde tedavi" kenar başlığı ile düzenlenen İsviçre Medeni Kanunu m. 434 hükmünde zorla tedavi için aranan şartlar; "tedavinin gerçekleşmemesi durumunda hastalığın ilgilinin kendi sağlığını ciddi şekilde tehdit etmesi ya da üçüncü kişilerin yaşamını veya vücut bütünlüğünü ciddi olarak tehlikeye atması, ilgilinin tedaviyi gerektiren sebepler dolayısıyla ayırt etme gücünden yoksun olması, duruma elverişli ve kişinin özgürlüklerine daha az müdahale eden bir tedbirin bulunmamasıdır[332]." Söz konusu hüküm Avrupa İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi m. 7 hükmü ile de uyumludur[333]. İlgili hükümde de zorla tedavinin yapılabilmesi için gereken şartlardan bahsedilmiştir. Hükme göre; "Gözetim, denetim ve başka bir makama başvurma süreçleri dahil, kanun tarafından öngörülen koruyucu şartlarla bağlı olmak üzere, ciddi nitelikte bir akıl

[328] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 54; **HAKERİ/ SÖĞÜT,** s. 71; **KARABAĞ BULUUT,** s. 547 vd.

[329] **KARABAĞ BULUT,** s. 550; **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 45.

[330] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 192; **KARABAĞ BULUT,** s. 550; **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 45 vd.

[331] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi*, s. 47 vd.; **KARABAĞ BULUT,** s. 550.

[332] Madde çevirisi için bkz. **KARABAĞ BULUT,** s. 550 vd.; **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 50; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 192.

[333] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 50; **KARABAĞ BULUT,** s. 551.

hastalığı olan kişi, yalnızca böyle bir tedavi yapılmadığı takdirde sağlığına ciddi bir zarar gelmesinin muhtemel olduğu durumlarda, muvafakati olmaksızın, akıl hastalığının tedavi edilmesini amaçlayan bir müdahaleye tabi tutulabilir." İlgili hükümler kapsamında uygulanacak tıbbi tedaviler bilimin son haline uygun olmalıdır. Bilimsel açıdan şüpheli ya da tartışmalı olan cerrahi müdahaleler ve tedbirler hastanın rızası olmadan uygulanamaz[334]. Acil durumlarda ilgili kişi ya da üçüncü kişilerin korunması bakımından zorunlu tedbirlerin hemen alınabileceği ise, İMK m. 435 ile hüküm altına alınmıştır. Bu hükümde acil hallerde rıza aranmaksızın gerekli tıbbi müdahalenin yapılabileceği belirtilmiştir[335].

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun zorla tedavi açısından hukuki dayanak teşkil edip etmeyeceği konusu, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık hali bakımından ayrıca değerlendirilmelidir. Zira burada kişinin tedavi edilmemesi durumunda hastalığın üçüncü kişilere de bulaşma tehlikesi vardır. Salgın hastalıkların tedavisi kamu düzenini ve kamu sağlığını da yakından ilgilendirir. Nitekim İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesinin 6. maddesinde de, kamu sağlığı ve kamu güvenliğinin söz konusu olduğu durumlarda, Sözleşme kapsamında korunan bazı hakların sınırlandırılabileceği belirtilmiştir.

Ülkemizde salgın hastalıkların önlenmesi ile ilgili hususlar 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıha Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kanunun 72. maddesine göre; veba, kolera, kuşpalazı, dizanteri, kızıl vb. gibi salgın hastalıklardan birinin ortaya çıkması halinde hastalara ya da hastalığa yakalanma tehlikesi bulunanlara aşı ya da serum uygulaması yapılabilir[336]. Umumi Hıfzıssıha Kanunu'nda salgın hastalık taşıyan veya salgın hastalık taşıdığından şüphelenilen kişilerin zorla tedavisi, müşahade altına alınması ve tecrit edilmesi ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Söz konusu kanunda salgın hastalık taşıyan kişilerin zorla tedavisi, bazı hastalıklar ismen sayılarak düzenlenmiştir. Bununla birlikte Sağlık Bakanlığı, m. 64 hükmü uyarınca, Kanun'un 57 ile 96 maddeleri arasında sayılan tedbirlerin, Umumi Hıfzıssıha Kanunu'nda sayılmayan salgın hastalıklar

[334] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 51

[335] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 51; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 192.

[336] **DAĞLI,** s. 75 vd.; **KARABAĞ BULUT,** s. 554.

bakımından da uygulanmasına karar verebilir[337]. Korumayı gerektiren zayıflık halinin sebebi ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalıksa ve bu hastalık 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıha Kanunu kapsamında düzenlenmiş olan bir hastalık ise kişinin zorla tedavisi mümkündür. Burada zorla tedavinin kanuni dayanağını Umumi Hıfzıssıha Kanunu oluşturur[338]. Kanunda, ismen sayılmamış olan salgın hastalıklar hakkında da Sağlık Bakanlığı'nın karar alması halinde gerekli tedbirlerin uygulanabileceğini belirten düzenleme kapsamında, zorla tedavinin yasallık şartının gerçekleşip gerçekleşmediği sorusu akla gelir. Bu sebeple Kanun'da bir hastalığın hangi durumlarda kamu sağlığını ve kamu düzenini tehlikeye atabilecek nitelikte olduğunun tıbbi açıdan da denetlenebilecek bazı somut şartlarla belirlenmesi ve tüm bu hallerde uygulanabilecek tedbirlerin düzenlenmesi daha uygun bir yol olurdu[339].

Türk Medeni Kanunu'nda ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık haline yer verilmesinin amacı, kamu sağlığı ve kamu düzeninin korunmasını sağlamaktır. Son yıllarda yaşamış olduğumuz Covid 19 pandemi dönemi de bunun önemini bir kez daha göstermiştir. Ağır tehlike arz eden bulaşıcı bir hastalığın yayılması, toplum sağlığının bozulmasına yol açabileceği gibi ülkenin sağlık sistemi, eğitim ve ekonomisi üzerinde de olumsuz etkilere neden olarak yaşamı çekilemez hale getirebilir. Bununla birlikte TMK m. 432 vd. hükümlerinin zorla tedavinin hukuku dayanağını oluşturmaması nedeniyle bulaşıcı bir hastalığın olduğu durumlarda, toplumun korunmasının ilgili hükümlerle sağlanamayacağı belirtilmiştir[340]. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması için vesayet makamının kararı gerekir. Covid 19 döneminde de görüldüğü üzere; virüsün hızla yayıldığı durumlarda her bir hasta için vesayet makamının karar almasını beklemek, hastalığın pek çok kişiye bulaşmasına neden olabilir. Bu durumda kamu yararı için kişinin, hakim kararı beklenmeden toplumdan izole bir şekilde yaşaması sağlanmalıdır. Bu sebeple ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalığın yayılmasının önlenmesinin, bir vesayet tedbiri olan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması ile sağlanamayacağı ifade edilmiştir[341]. Nitekim Türk Hukukunda bu amacı

[337] **KARABAĞ BULUT,** s. 555.

[338] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 52.

[339] **KARABAĞ BULUT,** s. 555.

[340] **KARABAĞ BULUT,** s. 557.

[341] **KARABAĞ BULUT,** s. 558.

gerçekleştirmek için yürürlüğe konulmuş olan 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıha Kanunu mevcuttur.

Üzerinde durulması gereken diğer bir konu, Umumi Hıfzıssıha Kanunu'nda yer almayan bir hastalık ya da TMK m. 432 hükmünde sayılan akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı sebeplerinden biriyle, kişinin zorla tedavi edilmesinin mümkün olup olmadığıdır. Kişinin tedavi amacıyla bir kuruma örneğin, bir sağlık kliniğine yerleştirilmesi, bu yönde bir tedavinin yapılmasını da gerekli kılar. Aksi durumda uygulanan tedbirin bir anlamı kalmaz. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun amacı yalnızca kişiyi bir kuruma yerleştirmek değil, kişinin ihtiyaç duyduğu kişisel korumanın sağlanması için gerekli bakım ve tedavinin de gerçekleştirilmesidir. Bununla birlikte kişi tedavi amacıyla bir kuruma yerleştirilmiş bile olsa yerleştirme kapsamında kişinin zorla tedavisinin mümkün olamayacağı belirtilmiştir[342]. Çünkü tıbbi müdahale, kişinin vücut bütünlüğüne ve kendi geleceğini bizzat belirleme hakkına ciddi bir müdahale oluşturur. Bu nedenle tedavinin olabildiğince kişinin rızasına dayalı olarak gerçekleştirilmesi gerekir.

İsviçre Medeni Kanunu'nda 2008 yılında yapılan değişiklikler ile birlikte ruhi bir bozukluğu olan kişinin kendisi dışında üçüncü kişilerin de hayatı ve vücut bütünlüğü açısından ciddi bir tehlike oluşturması durumunda diğer şartların da mevcut olması halinde rızası olmaksızın tedavi edilebileceği belirtilmiştir[343]. Eğer tedavi yalnızca kişinin kendisine yönelik tehlike hallerinde söz konusu olsaydı, üçüncü kişiler açısından ciddi bir tehlike oluşturması durumunda tedaviye razı olmayan ilgili kişi, uzun süre belki de ömür boyu bir kurumda kalmak zorunda kalabilirdi. Bu durumda psikiyatri klinikleri de, tedavi amacını gerçekleştiremeyen ve sadece gözetim işlevi gören bir kurum haline gelmiş olurdu[344].

Sonuç olarak zorla tedavinin söz konusu olabilmesi için bunu düzenleyen kanun hükmünün yeterince açık olması, tedavinin hangi şartlarda gerçekleştirilebileceğinin, zorla tedavinin çeşidinin, süresinin ve yapılışının belirtilmesi gerekir. TMK m. 432 hükmünde ise bu konuda bir açıklık yoktur. Kişinin hukuki durumuna ağır bir müdahale

[342] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 53; **KARABAĞ BULUT,** s. 557.

[343] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 54.

[344] **İMAMOĞLU,** *Zorla Tedavi,* s. 54.

oluşturan zorla tedavi, uygulanma şartlarının açıkça düzenlendiği bir kanun hükmünün bulunması halinde söz konusu olabilir.

7. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASI TALEBİ, HUKUKİ SONUCU, KURUM KAVRAMI

7.1. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Talebi

7.1.1. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu'nda kısıtlama talebinde bulunabilecek kişiler ile ilgili herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Kişinin kendisi ya da çevresi, örneğin; kişinin yakınları, hısımları, yasal temsilcisi, vasisi, komşuları, iş arkadaşları ve tüm ilgililer kısıtlama talebinde bulunabilirler[345]. TMK m. 432/I'e göre, görevlerini yaptıkları sırada bu sebeplerden birinin varlığını öğrenen kamu görevlileri, durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmekle yükümlüdür. Ancak bu madde yalnızca kamu görevlilerinin özgürlüğün kısıtlanması talebinde bulunabileceği şeklinde anlaşılmamalıdır[346]. Bildirimin yapılacağı yetkili vesayet makamı, TMK m. 433/I uyarınca kişinin yerleşim yeri veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bulunduğu yer vesayet makamıdır. Maddede belirtilen kamu görevlilerine; hekim, emniyet görevlileri, belediye görevlileri, avukat örnek olarak verilebilir[347]. Yürütülen bir ceza soruşturması ya da yargılama faaliyeti sırasında kişide kısıtlanma nedenlerinden birinin bulunduğunu düşünen hakim ya da Cumhuriyet Savcısı da durumu vesayet makamına bildirebilir.

Bildirimin şekli ile ilgili Kanunda bir düzenleme yoktur. Bildirim yükümlülüğü bulunan kişi kamu görevlisi olduğu için bildirimin resmi yazı ile yapılması gerekir[348]. Kamu görevlileri dışındaki diğer kişilerin yapacağı taleplerin ise yazılı olması şart değildir. Bu kişilerin sözlü olarak talepte bulunması da yeterlidir. Vesayet makamı, herhangi bir başvuru yapılmasa bile, kısıtlama nedenini tespit etmesi durumunda resen yargılama yaparak karar verebilir[349].

---

[345] **KOCAAĞA,** s. 43; **KILIÇOĞLU,** s. 590; **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 225 vd.; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 193.

[346] **KOCAAĞA,** s. 43; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 299; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 193.

[347] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 225; **KILIÇOĞLU,** s. 590; **KOCAAĞA,** s. 43.

[348] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 225.

[349] **YILDIZ/ GÜRSOY,** s. 226.

7.1.2. Bildirim Yükümlülüğü ve İtiraz Hakkı

7.1.2.1. Bildirim Yükümlülüğü

Türk Medeni Kanunu m. 434'e göre, "Kısıtlı bir kişi bir kuruma yerleştirildiği veya alıkonulduğu ya da ergin bir kişi hakkında vesayete ilişkin diğer önlemlerin alınmasına gerek görüldüğü takdirde, kişinin bulunduğu yer vesayet makamı veya özel kanunlarda öngörülen ilgililer, durumu yerleşim yeri vesayet makamına bildirmekle yükümlüdürler." Madde bildirim yükümlülüğü bulunan kişileri; ilgili kişinin yerleştirilmesi ya da alıkonulması hakkında karar veren kişinin bulunduğu yer mahkemesi ve özel kanunlarda öngörülen ilgililer ile sınırlamıştır. Maddede söz edilen ilgililer arasında; idari makamlar, mahkemeler, nüfus memurları ve noterler sayılabilir (TMK m. 405/II)[350]. Bildirim yükümünün konusu, ergin kişi hakkında koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasını ya da vesayete ilişkin diğer önlemlerin alınmasını gerektiren sebeplerdir[351]. Kısıtlı bir kişi ile ilgili yerleştirme veya alıkoyma kararı alan kısıtlının bulunduğu yer vesayet makamı bu kararı, kısıtlının yerleşim yeri vesayet makamına bildirmekle yükümlüdür[352]. Kişinin bulunduğu yer vesayet makamınca kısıtlı olmayan bir kişi hakkında alınan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının ise kişinin yerleşim yeri vesayet makamına bildirilme zorunluluğu yoktur[353]. Bununla birlikte özgürlüğü kısıtlanan kısıtlı olmayan ergin kişi ile ilgili vesayete ilişkin diğer önlemlerin alınmasını gerektiren sebeplerin bulunması halinde, söz konusu sebeplerin kişinin yerleşim yeri vesayet makamına bildirilmesi zorunludur[354]. Bunun dışında kişinin bulunduğu yer vesayet makamı, ergin kişi hakkında koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararını alsın ya da almasın, ergin kişi hakkında vesayete ilişkin diğer önlemlerin alınmasını gerektiren sebeplerin bulunması durumunda bu sebepleri de ergin kişinin yerleşim yeri vesayet makamına bildirmelidir[355].

---

[350] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 510; **GÜMÜŞ,** s. 211 vd.; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 464; **KOCAAĞA,** s. 45; **ONARAN,** s. 50; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 196

[351] **GÜMÜŞ,** s. 212; **ONARAN,** s. 50.

[352] **GÜMÜŞ,** s. 212; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 464; **DAĞLI,** s. 92; **ONARAN,** s. 50; **KILIÇOĞLU,** s. 591; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 196.

[353] **GÜMÜŞ,** s. 212; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 196; **ONARAN,** s. 51;

[354] **DAĞLI,** s. 92; **GÜMÜŞ,** s. 212; **ONARAN,** s. 51; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 196.

[355] **GÜMÜŞ,** s. 212; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 196; **ONARAN,** s. 51; **DAĞLI,** s. 92.

Kısıtlı olsun ya da olmasın, ergin bir kişinin bulunduğu yer mahkemesi sadece gecikmesinde sakınca bulunan hallerde koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararını verme yetkisine sahip olup tehlike bulunmayan hallerde koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması ve vesayet işlerinde yetkisi yoktur[356]. Nitekim TMK m. 411'de, "*Vesayet işlerinde yetki küçüğün veya kısıtlının yerleşim yerindeki vesayet dairelerine aittir.*" hükmü yer alır.

Vasinin, kısıtlı kişinin özgürlüğünün kısıtlanması bakımından herhangi bir bildirim yükümlülüğü yoktur. Kanunda kapsamlı bakım yükümlülükleri olmasına rağmen küçüğün ya da kısıtlının kanuni temsilcisi için bir bildirim yükümü öngörülmemiştir[357]. Yasal bir düzenleme bulunmadığı sürece kişinin bulunduğu ya da alıkonulduğu kurumun da bu kişi hakkında bildirimde bulunma yükümlülüğü yoktur.

Kişinin yerleşim yerindeki mahkemede koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması yargılaması başladıktan sonra kişinin yerleşim yeri değişirse, eski yerleşim yeri vesayet makamının yeni yerleşim yeri vesayet makamına yapacağı bildirim sadece TMK m. 432/III'deki kişinin kurumdan çıkarılması yetkisine ilişkin olur[358].

Bildirimde bulunan ilgili kişinin bulunduğu yer vesayet makamı, sadece vesayeti tedbirlerin uygulanma sebebine işaret edecek olup kişinin korunması amacıyla alınacak tedbirin türünü belirleme yetkisi bildirimde bulunulan yerleşim yeri vesayet makamına aittir[359]. Yapılan bildirim ihbar niteliğinde olduğu için ihbar edilen makam gereken işlemleri kendisi yapacaktır.

Kişinin özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili yapılan bildirim, kişinin içinde bulunduğu kişisel zayıflık halinin geniş bir çevre tarafından duyulmasına neden olur ve bu da kişilik değerlerinin ihlaline yol açabilir[360]. Bu kapsamda eğer ergin kişi için diğer vesayeti tedbirlerin alınması gerekmiyorsa, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının bildiriminden kaçınılmalıdır. Küçük ya da kısıtlıya ilişkin olarak alınan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının bildirimi ise bu bildirimin, diğer

[356] **DAĞLI,** s. 92; **GÜMÜŞ,** s. 212; **ONARAN,** s. 51.

[357] **GÜMÜŞ,** s. 212 vd.; **ÖZTAN,** s. 1360; **ONARAN,** s. 51; **DAĞLI,** s. 92-93.

[358] **GÜMÜŞ,** s. 213; **ONARAN,** s. 51 vd.; **DAĞLI,** s. 93.

[359] **DAĞLI,** s. 93; **GÜMÜŞ,** s. 213; **ONARAN,** s. 52.

[360] **GÜMÜŞ,** s. 213; **ONARAN,** s. 52; **DAĞLI,** s. 93.

vesayet makamının karar alması ya da var olan tedbirlerin uygulanması açısından önemli olması halinde yapılabilir. Buna göre ilgili kişinin kişilik hakkının korunabilmesi için, özgürlüğün kısıtlanması kararını alan veya karar kendisine bildirilen vesayet makamının kanunda herhangi bir bildirim yükümü öngörülmediği ya da başka bir hukuka uygunluk sebebi bulunmadığı sürece söz konusu kararı açık etmeme yükümlülüğü vardır. Kişinin kendisi hakkında alınan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının, çevresi tarafından duyulmamasında, korunmaya değer bir menfaati olabilir[361]. Örneğin, kısa süre bir klinikte ya da bakımevinde kalan bir kişinin bu durumundan ailesi ve yakınlarının haberinin olmamasında "korunmaya değer" bir menfaati söz konusu olabilir.

Türk Medeni Kanunu m. 434'e göre yasal bildirimin yapılacağı yer, ilgili kişinin yerleşim yeri vesayet makamıdır. Bununla birlikte kişinin korunması açısından gecikmesinde tehlike bulunan durumlarda diğer ilgililerin, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirinin uygulanması için kişinin bulunduğu yer vesayet makamına da bildirimde bulunabilmesi gerekir[362]. Kanunda ilgili kişinin ana babası, akrabaları veya yakınlarına bildirim yapılması zorunluluğu ile ilgili herhangi bir düzenleme yoktur. TMK m. 436/b.1'de, ilgili kişinin koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının sebepleri ve bu karara karşı itiraz edebileceği konusunda yazılı olarak bilgilendirileceği belirtilmiştir. Kanunda bildirimin şekli ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmadığı için yazılı ya da sözlü olarak yapılması mümkündür[363]. Bununla birlikte kısıtlama kararının doğuracağı önemli sonuçlar nedeniyle bildirimin yazılı şekilde yapılması gerekir[364]. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararını veren kişinin bulunduğu yer vesayet makamı, bildirimde bulunurken kararın bir örneğini de yerleşim yeri vesayet makamına göndermelidir. Kişi ile ilgili diğer vesayeti tedbirlerin alınmasını gerektiren sebepler bulunuyorsa, bunların da karar ile beraber bildirilmesi gerekir.

Kişinin bulunduğu yer vesayet makamının, kişinin yerleşim yeri vesayet makamına yaptığı bildirimden sonra kişinin yerleştirildiği ya da alıkonulduğu kurumdan çıkarılması, kurumun değiştirilmesi ya da kurumda alınan tedbirin derecesinin

[361] **ONARAN,** s. 52; **GÜMÜŞ,** s. 213; **DAĞLI,** s. 93.

[362] **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 465; **GÜMÜŞ,** s. 213 vd.

[363] **GÜMÜŞ,** s. 214; **DAĞLI,** s. 93.

[364] **ONARAN,** s. 53; **DAĞLI,** s. 93; **GÜMÜŞ,** s. 214; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 197.

hafifletilmesi veya ağırlaştırılması konularında karar verme yetkisi artık yerleşim yeri vesayet makamına aittir[365]. Vesayet makamı veya diğer ilgililer bildirim yükümünü yerine getirmezlerse ilgili kişi ya da üçüncü kişilerin bu nedenle uğradığı zararlardan sorumlu olurlar[366].

7.1.2.2. İtiraz Hakkı

Türk Medeni Kanunu m. 435'te, vesayet makamı tarafından alınan yerleştirme ve alıkoyma ile çıkarma talebinin reddine ilişkin kararlara karşı itiraz yolu düzenlenmiştir. Maddeye göre, "Kuruma yerleştirilen kişi veya yakınları, verilen karara karşı kendilerine bildirilmesinden başlayarak on gün içinde denetim makamına itiraz edebilirler. Bu hak, kurumdan çıkarılma talebinin reddi halinde de kullanılabilir." Mehaz eski İMK m. 397d hükmüne göre ise[367], "(1) İlgili veya onun yakınındaki kişi, bu karara karşı bildirimden sonra on gün içinde yazılı olarak mahkemeye başvurabilir. (2) Bu hak çıkarılma talebinin reddinde de vardır." Bu hükümde ilgili kişi ya da yakınındaki kişilerin karara yazılı şekilde itiraz edebileceği belirtilmiştir. TMK m. 435'te ise itirazın şekline ilişkin açık bir düzenleme yapılmamıştır. Bunun dışında m. 397d hükmünde ilgili kişi veya yakınındaki kişilerin itiraz için "Mahkemeye" başvurabilecekleri belirtilirken TMK m. 435 hükmünde ise itirazın yapılacağı mercii "denetim makamı" olarak belirtilmiştir.

Türk Medeni Kanunu m. 435 hükmüne bakıldığında, vesayet makamının koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması ile çıkarma talebinin reddine ilişkin kararlarına karşı denetim makamına itirazda bulunulabileceği; kişinin kurumdan çıkma talebini kabul veya kişi için koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirinin uygulanmasını reddeden kararlarına karşı ise itiraz edilemeyeceği şeklinde bir anlam çıkar[368]. Gümüş'e göre[369] burada menfi çözümün reddi ile bir gerçek olmayan boşluğun varlığı kabul edilip, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirinin uygulanmasına engel olan

[365] **DAĞLI,** s. 94; **GÜMÜŞ,** s. 214; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 465; **ONARAN,** s. 53; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 197.

[366] **GÜMÜŞ,** s. 214; **ONARAN,** s. 53.

[367] Madde çevirisi için bkz. **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 199; **GÜMÜŞ,** s. 215; **ONARAN,** s. 58 vd.

[368] **GÜMÜŞ,** s. 215; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 465; **ONARAN,** s. 59; **GÖZÜM,** s. 62.

[369] **GÜMÜŞ,** s. 215; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 465.

ya da son veren vesayet makamı kararlarına karşı da TMK m. 435 hükmü uyarınca itiraz olanağı sağlanmalıdır.

Vesayet makamına söz konusu itirazın yapılması durumunda hakim ilk olarak kişinin korunmaya değer bir menfaatinin bulunup bulunmadığını araştırır[370]. Kişinin korunmaya değer bir menfaati bulunmamasına rağmen vesayet makamınca hukuka aykırı bir şekilde özgürlüğün kısıtlanmasına karar verilmesi durumunda TMK m. 468 uyarınca devletin sorumluluğu doğar[371]. Denetim makamının, vesayet makamı tarafından kişinin yerleştirildiği veya alıkonulduğu kurumun elverişli olup olmadığını da inceleme yetkisi vardır. Yapılan inceleme sonucunda denetim makamı, kişinin yerleştirildiği kurumun elverişli olmadığı yönünde bir kanaate varırsa, kişinin bulunduğu kurumdan elverişli başka bir kuruma nakledilmesine karar verebilir[372].

Türk Medeni Kanunu m. 435'te itirazın yapılacağı yetkili mahkeme belirtilmemiştir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının ilgili kişinin yerleşim yeri vesayet makamı tarafından verilmesi durumunda itiraz, yerleşim yeri vesayet makamının bağlı olduğu denetim makamına yapılmalıdır[373]. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı kişinin bulunduğu yer vesayet makamı tarafından verilmişse iki durum söz konusu olur. TMK m. 434 hükmü uyarınca kişinin bulunduğu yer vesayet makamı tarafından alınan karar ile ilgili yerleşim yeri vesayet makamına henüz bir bildirim yapılmamışsa, kişinin bulunduğu yer vesayet makamının bağlı olduğu denetim makamına itiraz edilebilir. Kişinin bulunduğu yer vesayet makamınca, kişinin yerleşim yeri vesayet makamına bildirimin yapılması ve kişiyi kurumdan çıkarma yetkisinin artık yerleşim yeri vesayet makamına geçmesi durumunda ise itiraz, kişinin yerleşim yeri vesayet makamının bulunduğu denetim makamına yapılabilir[374].

Denetim makamına itiraz hakkı bulunan ilgili kişinin ehliyet yönünden kısıtlanmış olup olmamasının bir önemi yoktur. Burada koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanmasına

---

[370] **ONARAN,** s. 59; **GÜMÜŞ,** s. 215; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 465; **GÖZÜM,** s. 63; **DAĞLI,** s. 103.

[371] **GÜMÜŞ,** s. 215; **ONARAN,** s. 59; **DAĞLI,** s. 103; **GÖZÜM,** s. 63.

[372] **GÜMÜŞ,** s. 215; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 465; **ONARAN,** s. 60; **DAĞLI,** s. 103; **GÖZÜM,** s. 63.

[373] **GÜMÜŞ,** s. 216; **DAĞLI,** s. 103; **ONARAN,** s. 60; **KOCAAĞA,** s. 47.

[374] **GÜMÜŞ,** s. 216; **ONARAN,** s. 60; **KOCAAĞA,** s. 47; **DAĞLI,** s. 104.

karar verilen ergin kişinin ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir. Kişinin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığının tespiti açısından kendi iradesinin aksine bir kuruma yerleştirildiği ya da alıkonulduğunun bilincinde olması ve kararın aksi yönündeki iradesini beyan edebilecek durumda olması yeterlidir[375]. Bunun dışında TMK m. 435/I'de özgürlüğü kısıtlanmak istenen kişinin içinde bulunduğu zayıflık hali nedeniyle, özellikle ayırt etme gücünün bulunmadığı durumlarda yakınlarına da verilen karara itiraz etme hakkı tanınmıştır. Yakın kavramı içinde ilk olarak özgürlüğü kısıtlanmak istenen kişinin çevresinde yer alan sosyal ilişki içerisinde olduğu kişiler yer alır. Burada özgürlüğün kısıtlanması durumu söz konusu olduğu için yakın kavramının kapsamının geniş tutulması gerekir[376]. Buna göre, özgürlüğü kısıtlanacak olan kişi ile kurduğu dostluk, akrabalık, görev, mesleki faaliyet vb. ilişkiler sebebiyle onu iyi bir şekilde tanıyabilmiş olan herkes yakın kavramı içerisine girer[377]. Örneğin kişinin arkadaşları, öğretmenleri, doktoru ve psikoloğu dahi yakın kavramı içerisine girer. İlgili kişinin yakını sayılabilmek için bir güven ilişkisinin ya da hukuksal bir ilişkinin bulunması şart değildir. Yakın sayılabilmek için kişilerin birbirini tanımasını sağlayan fiili bağın bulunması yeterlidir[378]. Bu fiili bağın söz konusu olabilmesi için kişilerin ortak bir mekanda yaşıyor olmaları da şart değildir. Bu kapsamda ilgili kişinin beraber kirada oturduğu arkadaşı gibi, kendisini tanıyan komşusu ya da mesai arkadaşı da yakın kavramı içerisine girebilir. Mehaz eski İMK 397d hükmünde "yakınında bulunan kişi" kavramı kullanılırken TMK m. 435/I'de, "yakınları" ifadesi kullanılmıştır. Onaran[379], "yakın" kelimesinin "yakınında bulunan kişi" şeklinde yorumlanmasının daha doğru olacağını ifade etmiştir.

Denetim makamına yakın kavramı içerisinde bulunan birden fazla kişinin itiraz etmesi durumunda hakimin güvenilir bilgiye ulaşabilmesi, farklı ifadelerin bulunması

[375] **GÜMÜŞ,** s. 216; **ONARAN,** s. 61; **DAĞLI,** s. 104; **GÖZÜM,** s. 64.

[376] **KOCAAĞA,** s. 47; **GÜMÜŞ,** s. 216; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 465; **ONARAN,** s. 61; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 199; **DAĞLI,** s. 104.

[377] **ONARAN,** s. 61; **GÜMÜŞ,** s. 216-217; **ÖZTAN,** s. 1361; **DAĞLI,** s. 104; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 199; **KOCAAĞA,** s. 47.

[378] **ONARAN,** s. 61; **GÜMÜŞ,** s. 217; **GÖZÜM,** s. 65; **DAĞLI,** s. 104.

[379] **ONARAN,** s. 62.

nedeniyle zorlaşabilir. Bu noktada denetim makamı, resen araştırma ilkesi kapsamında gerekli olan incelemeyi ayrıntılı bir şekilde yapmalıdır[380].

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı veren kişinin bulunduğu yer vesayet makamının kararına karşı yerleşim yeri vesayet makamı, yakın sıfatıyla denetim makamına itiraz edemez[381]. TMK m. 435 hükmünde "kuruma yerleştirilen kişi ve yakınları, verilen karara karşı kendilerine bildirilmesinden başlayarak on gün içinde denetim makamına itiraz edebilirler" ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeden kuruma yerleştirilen kişinin yakınlarına da bildirimde bulunma zorunluluğu varmış gibi bir anlam çıkmaktadır[382]. Gümüş'e göre[383], buradaki bildirim sadece ilgili kişiye yapılacak olan yazılı bildirimi ifade eder. Nitekim TMK m. 436/I, b.1 hükmünde yer alan "karar verilirken ilgilinin bunun sebepleri konusunda bilgilendirilmesi ve karara karşı denetim makamına itiraz edebileceğine yazılı olarak dikkatinin çekilmesi zorunludur" ifadesi de bu durumu doğrular niteliktedir. Buna göre, on günlük itiraz süresinin bildirim ile başlayacağını belirten TMK m. 435 hükmü, sadece kuruma yerleştirilen veya alıkonulan kişi açısından geçerlidir. İlgili kişinin yakınlarının itiraz hakkı ise yerleştirme veya alıkoyma kararını öğrendikleri tarihten itibaren işlemeye başlar[384].

Türk Medeni Kanunu m. 435'te itirazın şekline ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Mehaz eski İMK 397d hükmünde ise itirazın yazılı şekilde yapılacağı belirtilmişti[385]. TMK m. 435'te bu konuda bir açıklık bulunmaması nedeniyle itirazın yazılı ya da sözlü olarak yapılabilmesi mümkündür[386]. Bununla birlikte sözlü olarak yapılan itirazın tutanağa geçirilmesi ve altının itirazda bulunan kişi tarafından imzalanması gerekir. İtiraz hakkının, ilgili kişi bakımından "nispi şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılması" niteliğinde olduğu, yakınların itiraz hakkının ise şahsa sıkı

---

[380] **GÜMÜŞ,** s. 217; **ONARAN,** s. 62-63; **GÖZÜM,** s. 65.

[381] **GÜMÜŞ,** s. 217; **ONARAN,** s. 62.

[382] **GÜMÜŞ,** s. 217; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 465; **ONARAN,** s. 63; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 199.

[383] **GÜMÜŞ,** s. 217; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 465.

[384] **KOCAAĞA,** s. 48; **GÜMÜŞ,** s. 218; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 466; **ÖZTAN,** s. 1362; **DAĞLI,** s. 105; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 199; **ONARAN,** s. 64; **GÖZÜM,** s. 62.

[385] **GÜMÜŞ,** s. 218; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 466; **ONARAN,** s. 63; **KOCAAĞA,** s. 47; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 199; **GÖZÜM,** s. 65.

[386] **KOCAAĞA,** s. 47; **GÜMÜŞ,** s. 218; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 466; **ONARAN,** s. 63; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 199.

sıkıya bağlı bir hak olmayıp temsilci aracılığı ile dahi kullanılabileceği belirtilmiştir[387]. İtirazın on gün içerisinde yapılması gerekir. Bu süre hak düşürücü bir süre olsa da süre geçirilse bile kişinin kuruma yerleştirilmesi ya da alıkonulması kararı maddi anlamda kesin hüküm oluşturmadığı için ilgili kişiyi kurumdan çıkarmaya yetkili olan vesayet makamına her zaman çıkarma talebinde bulunulabilir[388]. TMK m. 436/I'e göre söz konusu süre kararın ilgili kişiye bildirilmesinden itibaren başlar. İlgili kişi hakkında sürenin işlemeye başlaması için TMK m. 436/I, b. 1 uyarınca kişinin, özgürlüğün kısıtlanması kararının sebepleri ve karara karşı itiraz hakkının bulunduğu konusunda yazılı olarak bilgilendirilmesi gerekir. Eğer ilgili kişinin kararın içeriğinden daha önceden haberi olursa yazılı bildirimi beklemeden yani süre işlemeye başlamadan önce de itirazda bulunabilmesi mümkündür.

İtirazın yapılması üzerine denetim makamı olan Asliye Hukuk Mahkemesi, vesayet makamı tarafından verilen kararı basit yargılama usulü kapsamında serbest olarak inceler. Denetim makamının, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması yerine vesayeti gerektiren diğer önlemlere doğrudan başvurma yetkisi yoktur. Ancak vesayet makamı tarafından alınan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararını yerinde bulan denetim makamı, TMK m. 405/II'ye göre ilgili kişi hakkında vesayet altına almayı gerektiren sebepler bulunuyorsa bu sebepleri yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadır[389].

Denetim makamına itirazda bulunan kişi itirazını geri alır ya da kişi kurumdan çıkmış olursa itiraza ilişkin yargılama konusuz kalır. Hakimin aldığı karar ilgili kişiye, itirazda bulunan yakınlara, vesayet makamına ve kararın icrasının gerekli kıldığı ölçüde diğer kişilere bildirilir[390].

İsviçre'de Kantonlar, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararını alma yetkisini yargı organı niteliğinde olmayan idari makamlara verebilmektedir[391]. Bu nedenle İsviçre'de idari makamlar tarafından alınan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması

[387] **GÜMÜŞ,** s. 218; **ONARAN,** s. 63.

[388] **DAĞLI,** s. 105; **GÜMÜŞ,** s. 218; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 466; **ONARAN,** s. 64; **GÖZÜM,** s. 66.

[389] **GÜMÜŞ,** s. 218; **ONARAN,** s. 64; **DAĞLI,** s. 105; **GÖZÜM,** s. 66.

[390] **ONARAN,** s. 65; **GÜMÜŞ,** s. 219; **DAĞLI,** s. 105; **GÖZÜM,** s. 66.

[391] **GÜMÜŞ,** s. 219; **GÖZÜM,** s. 67; **ONARAN,** s. 65.

kararlarına karşı itiraz edebilmek ve itirazı inceleyen ilk derece mahkemesinin kararlarına karşı da kanun yoluna başvurmak mümkündür[392]. Türk hukukunda ise koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararları vesayet makamı tarafından alınır ve vesayet makamınca alınan bu kararlara karşı da başka bir yargı organı olan denetim makamına başvurulur. Bu kapsamda itiraz üzerine denetim makamı tarafından alınan karara karşı kanun yolunun açık olup olmadığı sorusu gündeme gelir. Bu konu doktrinde tartışmalıdır[393]. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının kişi özgürlüğünü ağır derecede sınırlandıran bir tedbir olması nedeniyle denetim makamı tarafından alınan kararlara karşı kanun yoluna başvurulmasının mümkün olduğu ileri sürülmektedir[394]. Denetim makamı olan Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından verilen kararlar kesin değildir ve söz konusu kararlara karşı HMK hükümleri kapsamında kanun yoluna başvurulabilmesi mümkündür[395]. Nitekim denetim makamı tarafından verilen kararların kesin olduğu ile ilgili TMK ve HMK'da herhangi bir düzenleme yer almamaktadır[396].

7.2. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasının Hukuki Sonucu

Türk Medeni Kanunu m. 432 vd. hükümleri uyarınca özgürlüğün koruma amacıyla kısıtlanması ile birlikte kişi, tedavisi, eğitimi veya ıslahı amacıyla elverişli bir kuruma yerleştirilir ya da böyle bir kurumda alıkonulur. Yerleştirme veya alıkonulma koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının şartı değil, hukuki sonucudur. Elverişli bir kurumun varlığı ise koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının şartı ve kurucu unsurudur[397].

---

[392] **GÜMÜŞ,** s. 219; **ONARAN,** s. 65; **GÖZÜM,** s. 67.

[393] Kanun yoluna başvurulabileceği yönünde bkz. **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 304; **GÜMÜŞ,** s. 219; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 466; **KOCAAĞA,** s. 48; **ONARAN,** s. 66; **DAĞLI,** s. 106; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 198; denetim makamının kararının kesin olduğu yönünde bkz. **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 511; **ATEŞ,** s. 410.

[394] **GÜMÜŞ,** s. 219; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 466; **ONARAN,** s. 64 vd.; **DAĞLI,** s. 106.

[395] **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 304; **KOCAAĞA,** s. 48; **DAĞLI,** s. 106; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 198.

[396] 1086 sayılı HUMK m. 427'de mahkemeler tarafından verilen nihai kararlara karşı temyize gidilebileceği belirtilmekteydi. Bölge Adliye Mahkemelerinin yurt genelinde çalışmaya başlamasıyla beraber ise 6100 sayılı HMK m. 341, m. 382/II b. 19 ve m. 362/I b. ç hükümleri göre vesayet işlerinin çekişmesiz yargı işi olup Yargıtay'da temyize konu olamayacağı ancak Bölge Adliye Mahkemelerinde istinafa konu olabileceği düzenlenmiştir.

[397] **GÜMÜŞ,** s. 206; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 464; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 189.

Türk Medeni Kanunu m. 432'de, "yerleştirilebilir ve alıkonulabilir" ifadeleri kullanılmıştır. Bu ifadeler ile ilgili doktrinde iki farklı görüş ileri sürülmüştür. Birinci görüşe göre[398] "yerleştirilme" kişinin ilk defa bir kuruma konulmasını; "alıkonulma" ise kişinin kendisi zaten bir kurumda bulunuyorsa kendisinin kurumdan dışarı çıkışına izin verilmemesini ifade eder. İkinci görüşe göre ise[399] "yerleştirilme", bir müesseseye zor kullanılarak konma; "alıkonulma" ise bir kimsenin kendi iradesi ile bir kuruma girmek için başvurması ve kuruma alınmasını ifade eder. Kanaatimizce söz konusu ifadelerin kelime anlamlarıyla da uygunluğu açısından ilk görüşe göre değerlendirme yapmak daha uygun olur.

Kendi iradesi ile bir kuruma yerleşen kişinin koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı verilmeden önce dilediği zaman kurumu terk etmesi mümkün iken; karar verildikten sonra kendi istese dahi eğer TMK m. 432 vd. hükümlerinde belirtilen şartlar gerçekleşmemişse kurumdan çıkması mümkün değildir[400]. Buna göre kuruma kendi iradesi ile yerleşen kişinin koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı verilmeden önce dilediği zaman kurumu terk etmesi mümkünken, karar verildikten sonra istese dahi artık kurumdan çıkabilmesi mümkün değildir. İlgili kurumun cezaevi gibi kapalı bir yer olması zorunlu değildir. Kişinin izin olmadan kurum dışına çıkma imkanının olmaması bu açıdan yeterlidir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı uyulması zorunlu olan bir tedbirdir. Söz konusu koruma kararı kişinin iradesi dışında verilen bir karardır. Ancak kişi de bu kararın asıl tarafını oluşturur.

Türk Medeni Kanunu m. 432/I hükmünde, mehaz eski İMK m. 397a hükmünden farklı olarak kişinin eğitimi, ıslahı ya da tedavisi amacıyla bir kuruma yerleştirilebileceği belirtilmiştir. Tedavi akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı ile ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık hallerinde uygulanırken; eğitim ve ıslah daha çok serserilik sebebine dayanılan durumlarda uygulanır. Kanaatimizce TMK'da, mehaz eski İMK'dan farklı olarak tedavi, eğitim ve ıslah ifadelerine yer verilmesi, kişi kuruma yerleştirildikten sonra iyileştirilmesi için yapılacak olan rehabilite çalışmalarının şekil ve yönteminin sağlıklı bir şekilde belirlenmesi açısından

[398] **GÜMÜŞ,** s. 206; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 463; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 509; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 190.

[399] **ÖZTAN,** s. 1357.

[400] **ONARAN,** s. 45; **GÜMÜŞ,** s. 206; **DAĞLI,** s. 49 vd.; **GÖZÜM,** s. 50 vd.

oldukça faydalı olmuştur. Karabağ Bulut'a göre[401], kişi eğitimi, tedavisi ya da ıslahı dışında sadece bakımı için de elverişli bir kuruma yerleştirilebilmelidir. Bakım ifadesine ilgili hükümde yer verilmemiş olsa da kişinin bakım amacıyla da bir kuruma yerleştirilmesi mümkün olmalıdır.

7.3. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasında "Elverişli Kurum" Kavramı

7.3.1. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu m. 432 hükmünde belirtilen şartların gerçekleşmesi ile birlikte kişinin koruma amacıyla bir kuruma yerleştirilmesi ya da kurumda alıkonulması koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının hukuki sonucudur. Kişinin yerleştirildiği ya da alıkonulduğu kurumun elverişli olması ise korum amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının kurucu şartıdır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının verilebilmesi için kişinin yerleştirilebileceği elverişli bir kurumun bulunması gerekir[402].

Kurum kavramından ne anlaşılması gerektiği ile ilgili kanunda açık bir ifade yoktur. Doktrine göre bu kavram, kişinin iradesinin aksine veya iradesi olmadan kişisel korunmasının hareket özgürlüğünün hissedilir şeklide sınırlandırılması ile sağlandığı her yerdir[403]. Buna göre gündüz ya da gece klinikleri, bakımevleri, hastaneler, yurt veya rehabilitasyon kliniklerinin kurum olarak nitelendirilmesi mümkündür.

Bir yerin kurum özelliğini gösterebilmesi için kurumdan çıkışın fiilen mümkün olmaması, yasak olması, kurumdan çıkmanın kurum yöneticilerinin iznine bağlı olması yeterlidir. Yoksa kurumdan çıkışın ancak firar ile mümkün olması şart değildir[404]. TMK m. 432 hükmünde, mehaz eski İMK 397a hükmünde bulunmayan tedavi, eğitim ve ıslah ifadelerine de yer verilmesi nedeniyle kişinin tedavi amacıyla bir kuruma yerleştirilmesi

---

[401] **KARABAĞ BULUT,** s. 533 vd.

[402] **GÜMÜŞ,** s. 206; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 463; **ONARAN,** s. 45; **KOCAAĞA,** s. 45 vd.; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 189.

[403] **GÜMÜŞ,** s. 206; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 463; **ONARAN,** s. 46; **KOCAAĞA,** s. 45; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 190; **KARABAĞ BULUT,** s. 538; **CUMALIOĞLU,** Emre, "*Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması: Özellikle Psikososyal Engelli Bireyler Bakımından "Elverişli Kurum" Sorunu"*, İBD, S. 1, Ocak 2021, s. 30; **İMAMOĞLU,** S. Hülya, "*İsviçre Medeni Kanunu'nun Yurtlarda veya Bakım Kurumlarında Kalan Ayırt Etme Gücü Bulunmayan Kişiler Hakkındaki Hükümleri ve Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*", AÜHFD, C. 68, S. 1, 2019, s. 218.

[404] **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 302; **ONARAN,** s. 46; **GÜMÜŞ,** s. 206 vd.; **KOCAAĞA,** s. 45; **DAĞLI,** s. 50; **KARABAĞ BULUT,** s. 538 vd.; **CUMALIOĞLU,** s. 30.

mümkündür. Söz konusu kurumun kamusal idare altında bulunmasının ya da özel hukuk kurumları tarafından yönetilmesinin herhangi bir önemi yoktur[405]. Buna göre kişinin darülaceze dışında özel bir huzurevine ya da devlet hastanesi yerine özel bir kliniğe yerleştirilmesi mümkündür. Ancak özellikle bakımevleri ve huzurevleri konusunda kişinin karar olmadan bu kurumlardan ayrılmasını engelleyen güvenlik önlemlerinin mevcut olmasına dikkat edilmelidir[406]. Kişinin korunabilmesi açısından kendisine ait bir odada yalnız kalması gerekiyorsa, yerleştirileceği kurumun elverişli olarak nitelendirilebilmesi için kurumda tek kişilik güvenlikli odaların bulunması gerekir.

7.3.2. "Elverişli Kurum" Kavramı ve Değerlendirmeler

Elverişli kurum kişinin ihtiyacı olan tedavi, eğitim, ıslah ve bakımı sağlayabilecek niteliğe sahip olan bir kurumdur. Kurumun elverişliliği somut olaydaki kişinin durumuna göre incelenmelidir[407]. Kurumun kişiye özgü bakım ve korumayı sağlayabilecek yeterli sayıda ve nitelikte personel ile idari yapıya sahip olması gerekir[408]. Buna göre bedensel bir hastalığı sebebiyle özgürlüğü kısıtlanan kişinin yaşına göre huzurevi ya da bakımevine konulması gerekirken akıl hastanesine konulması kurumun elverişsiz olduğunu gösterir. Kurumun niteliği dışında kurum içi dağılımın da doğru tespit edilmesi son derece önemlidir. Örneğin akıl hastalığı bir teropatik süreç sonucunda iyileşebilecek kişiyi, akıl hastanesinde durumu ağır olan ve iyileşme ihtimali bulunmayan akıl hastaları ile aynı ortamda bulundurmak da kurumun elverişli olmadığını gösterir[409].

Kurumların işlevsel açıdan da uygun hale getirilebilmesi için kapsamlı çalışmalar yapılarak hangi tür zayıflıkların ne şekilde giderilebileceğinin tespit edilmesi, kurumlarda psikolog, öğretmen, sosyolog ve bağımlılıklar konusunda uzmanlaşmış tıp

---

[405] **GÜMÜŞ,** s. 207; **DAĞLI,** s. 50; **ONARAN,** s. 46.

[406] **ONARAN,** s. 46; **GÜMÜŞ,** s. 207; **GÖZÜM,** s. 51; **DAĞLI,** s. 50 vd.

[407] **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 302; **GÜMÜŞ,** s. 207; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 463; **ONARAN,** s. 46; **DAĞLI,** s. 51; **KARABAĞ BULUT,** s. 539; **KOCAAĞA,** s. 46.

[408] **ÖZTAN,** s. 1360; **GÜMÜŞ,** s. 207; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 463 vd.; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 301; **KOCAAĞA,** s. 46; **ONARAN,** s. 46 vd.; **KARABAĞ BULUT,** s. 539.

[409] **ONARAN,** s. 47; **DAĞLI,** s. 51; **GÜMÜŞ,** s. 207; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 301; **CUMALIOĞLU,** s. 31.

doktorlarının görev almasının sağlanması ve kurumlarda güvenlikten sorumlu kişiler ile diğer yardımcı personele zayıflık konularında eğitim verilmesi gerekir[410]. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun amacının gerçekleştirilebilmesi için elverişli kurumlara ve yeterli sayıda eğitimli personele ihtiyaç vardır. Ülkemizin milli gelir düzeyi ile açlık sınırının altında milyonlarca kişinin bulunduğu düşünülürse ülkemizde sınırlı sayıda bulunan kurumlar ile gerçekleştirilecek korumanın ne derecede insan onuruna uygun kişisel bir koruma oluşturacağı şüphelidir[411]. Bu sebeple vesayet makamının karar verirken, "kişisel korumanın başka şekilde sağlanamaması" şartı doğrultusunda kişinin bir kuruma yerleştirilmesinde yerleştirilmemesine nazaran daha çok zarar oluşup oluşmayacağını dikkatlice araştırması ve tartışması uygun olur[412].

Kurumun elverişli olup olmadığının belirlenmesinde kurumun yeri de önem arz eder[413]. Buna göre özgürlüğün kısıtlanması kararı, kişinin yerleşim yeri vesayet makamı tarafından verilmişse, vesayet makamının seçilecek kurumu öncelikle kendi yetki alanı içerisinde bulunan bir yer olarak belirlemesi gerekir. İlgili kişinin yerleşim yerindeki vesayet makamı, kendi yetki alanı içinde ilgili kişinin kişisel korumasını sağlamaya elverişli bir kurumun bulunmaması durumunda ilgili kişiyi kendi yetki alanına en yakın yerdeki kuruma yerleştirmelidir. Eğer koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı kişinin bulunduğu yer vesayet makamı tarafından verilmişse bu makamın kurumu, ilgili kişinin yerleşim yeri vesayet makamının yetki alanından ya da yetki alanının yakınından belirlemesi gerekir[414].

Kişinin yerleştirileceği ya da alıkonulacağı kurumun vesayet makamı kararında açık ve somut bir şekilde belirtilmesi gerekir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı şarta bağlı olarak verilemez[415]. Özgürlüğü kısıtlanacak olan kişinin ayırt etme gücü bulunuyorsa ya da ilgili kişinin akıl hastalığı, akıl zayıflığı veya yaşlılık sebebiyle ayırt etme gücü yüksek oranda ortadan kalkmamışsa vesayet makamınca kendisine

---

[410] **DAĞLI,** s. 51; **GÖKÇEARSLAN ÇİFTCİ,** Elif/ **AKGÜL GÖK,** Fulya/ **ARSLAN,** Ezgi, "*Kurum Bakımından Toplum Temelli Bakıma Geçiş: Toplum Ruh Sağlığı Merkezlerinde Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü",* Toplum ve Sosyal Hizmet, C. 26, S. 1, 2015, s. 173.

[411] **ONARAN,** s. 95; **DAĞLI,** s. 50; **GÜMÜŞ,** s. 208 vd.

[412] **GÜMÜŞ,** s. 208 vd.; **ONARAN,** s. 49; **DAĞLI,** s. 50.

[413] **ONARAN,** s. 47; **GÜMÜŞ,** s. 208; **GÖZÜM,** s. 52; **DAĞLI,** s. 51.

[414] **GÜMÜŞ,** s. 208; **DAĞLI,** s. 51; **ONARAN,** s. 47.

[415] **ONARAN,** s. 48; **GÜMÜŞ,** s. 208; **DAĞLI,** s. 52.

yerleştirileceği kurum ile ilgili düşünceleri sorulmalıdır[416]. Kişinin yerleştirilebileceği elverişli bir kurum bulunmadığı takdirde özgürlüğünün kısıtlanması mümkün değildir. Çünkü koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının kurucu şartı kişinin tedavi, eğitim ve ıslahı amacıyla yerleştirileceği kurumun elverişli olmasıdır. Kurumun elverişli olması onun ideal olduğu anlamına gelmez. Çünkü kişi için ideal olan bir kurumu bulmak her zaman mümkün olmayabilir. Kurumun kişinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olması elverişliliği açısından yeterlidir[417].

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbiri ile hedeflenen amacın gerçekleştirilebilmesi için ülkemizde kişisel korumayı sağlamaya elverişli kurumların bulunması gerekir. Kanunda kuruma yerleştirilen kişilere nasıl bakılacağı konusunda bir düzenleme yapılmamıştır. Kuruma yerleştirilen kişilere durumlarına uygun şekilde ve insanca muamelede bulunulmalı, bu kişiler devletin garantisi altında olmalıdır. Kişinin kurumdan ayrıldıktan sonra hayatına devam edebilmesini sağlamak amacıyla belli bir eğitime tabi tutulması da mümkündür[418]. Bunun haricinde kişinin kurumda kaldığı süre boyunca durumunun belirli aralıklarla gözden geçirilmesi gerekir[419]. Eğer kişinin durumu elveriyorsa kısa süreli olarak kurumdan ayrılmasına mesela, tatile gitmesine izin verilebilmelidir. Tedavi amacıyla kişinin bir işle meşgul olmasına da izin verilebilir. Zaten buradaki amaç da kişinin normal hayatına devam etmesini sağlayarak onun anormal hareketlerine engel olmaktır. İMK m. 431'de, Yetişkinleri Koruma Makamının yerleştirmeyi takiben en geç altı ay sonra şartların gerçekleşip gerçekleşmediği ve kurumun elverişli olup olmadığı konusunda denetleme yapacağı düzenlenmiştir. İlgili inceleme Yetişkinleri Koruma Makamı tarafından, gerekli oldukça ve yılda en az bir kere yapılmalıdır[420].

Ülkemizde son yıllarda sayıca artan "Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri" önemli hizmetler sunmaktadır. Bu merkezlerde tedaviler ayakta yapılmakta, terapilere ağırlık verilmekte ve ilgili süreçte psikososyal engelli bireylerin takibi yapılmaktadır[421]. Belirtilen bu

[416] **DAĞLI,** s. 52; **ONARAN,** s. 48; **GÜMÜŞ,** s. 208.

[417] **GÜMÜŞ,** s. 208; **KARABAĞ BULUT,** s. 539; **KOCAAĞA,** s. 46; **ONARAN,** s. 49; **DAĞLI,** s. 52.

[418] **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 302; **DAĞLI,** s. 52.

[419] **DAĞLI,** s. 52; **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 130 vd.

[420] **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 130.

[421] **CUMALIOĞLU,** s. 31.

gelişmeler olumlu sonuçlar doğursa da Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri'nin koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması açısından elverişli kurum olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir[422]. Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi Derneği tarafından hazırlanan 2013 yılına ait raporda, İstanbul (Bakırköy, Erenköy), Adana, Samsun, Manisa ve Elazığ'da yer alan ruh sağlığı ve hastalıkları hastaneleri ile ilgili bazı tespitlerde bulunulmuştur. Raporda; hastanelerde tedavi gören bireylerin sağlıksız koşullarda tutulduğu ve yalnızca ilaca dayalı tedavi uygulandığı, hastalar ile gerekli iletişimin kurulmadığı ve isteklerinin göz önüne alınmadığı, hastaların günlük bakım ve temizliğinin insan onuruna yakışır şekilde yapılmadığı, bireylerin sosyal imkanlardan mahrum bırakıldığı, psikososyal engelli bireylere şiddet uygulandığı ve bu şiddetin özellikle taşeron firmalara bağlı iş güvencesinden yoksun, düşük ücret ile çalışan kişiler tarafından uygulandığı, şiddetin en çok hizmetli personel tarafından daha sonra da hemşireler tarafından uygulandığı belirtilmiştir[423]. Buna göre özellikle maddi imkanı bulunmayan psikososyal engelli bireyler açısından elverişli bir kurumdan bahsetmenin oldukça güç olduğu belirtilmiştir. Bunun dışında Devlet kurumlarındaki sağlık personeli yetersizliği de dikkate alındığında koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının, kişinin eğitim, tedavi ve ıslahından daha çok cezalandırılmasına yol açacağı belirtilmektedir[424]. Kanaatimizce ilgili kurumlarda çalıştırılacak olan personel işe alınırken öncelikle insani ve vicdani yönden değerlendirilmeli, daha sonra gerekli eğitim ve sınavdan geçirilmelidir.

İsviçre Medeni Kanunu m. 386/f. 1 hükmüne göre, bakım kurumu ayırt etme gücü bulunmayan kişinin kişiliğini korur ve imkan oldukça kurum dışındaki kişilerle iletişim kurmasını sağlar[425]. Bakım kurumu, kurumda kalan kişinin günlük hayatındaki huzur ve refahını sağlamalı ve bunu gerçekleştirirken ilgili kişinin özel ihtiyaçlarını dikkate almalı, onun yalnızlık duygusunu, ruhsal ve bedensel acılarını giderebilmelidir[426]. Kurum personeli kurumda kalan kişilere özenli davranmalı, onur kırıcı davranışlardan

---

[422] **CUMALIOĞLU,** s. 31.

[423] Ruh Sağlığı Alanında İnsan Hakları 2013 Türkiye Raporu, s. 35 vd.

[424] **CUMALIOĞLU,** s. 36.

[425] **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 84; **İMAMOĞLU,** *İMK'nın Yurtlarda veya Bakım Kurumlarında Kalan Ayırt Etme Gücü Bulunmayan Kişiler Hakkındaki Hükümleri,* s. 231.

[426] **İMAMOĞLU,** *İMK'nın Yurtlarda veya Bakım Kurumlarında Kalan Ayırt Etme Gücü Bulunmayan Kişiler Hakkındaki Hükümleri,* s. 231; **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 84.

kaçınmalı, kişiliğe saygı göstermelidir. İMK m. 387 hükmü uyarınca kantonların, aksine bir federal düzenleme olmadıkça ayırt etme gücü bulunmayan kişileri kabul eden kurumları denetleme yükümlülüğü vardır. İlgili hükümde denetleme yükümlülüğü olan kantonlara karşılık TMK'da, kurumları denetleme yükümlülüğü Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na verilebilir[427].

[427] **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 85.

8. KORUMA AMACIYLA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASINDA YARGILAMA KURALLARI

8.1. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararını verme yetkisi vesayet makamındadır. Vesayet makamı Sulh Hukuk Mahkemesidir (TMK m. 397/II). Buna göre koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması konusunda görevli mahkeme, Sulh Hukuk Mahkemesidir. TMK m. 433'e göre, yerleştirme veya alıkoymaya karar verme yetkisi ilgili kişinin yerleşim yeri veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bulunduğu yer vesayet makamına aittir. Buna göre koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında yetkili mahkeme, kural olarak kısıtlanacak kişinin yerleşim yerindeki Sulh Hukuk Mahkemesi iken gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kişinin bulunduğu yerdeki Sulh Hukuk Mahkemesi de koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı verebilir. Örneğin, ülkeye giriş yapan saldırgan bir akıl hastasının özgürlüğünün kısıtlanmasına, giriş kapısının bulunduğu yerdeki Sulh Hukuk Mahkemesi tarafından karar verilebilir[428]. Yetkiye ilişkin bir Yargıtay[429] kararına göre, "*TMK'nın 432 vd. maddelerinde düzenlenen koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasına karar verilmesinde önemli olan en seri şekilde karar vermek olduğundan uyuşmazlığın ilk olarak intikal ettiği mahkeme olan ...Sulh Hukuk Mahkemesinde çözümlenmesi gerekmektedir*."

TMK m. 19'a göre yerleşim yeri, bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir. Özgürlüğü kısıtlanacak olan kişi kısıtlanarak velayet altına konulmuş ergin bir kişi ise koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında yetkili makam; ana ve babasının, ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa çocuğun kendisine bırakıldığı ana ya da babanın yerleşim yerindeki vesayet makamıdır (TMK m. 21/I). Özgürlüğü kısıtlanacak olan kişi vesayet altında olan ergin bir kişi ise bu kişinin bağlı olduğu vesayet makamı, gecikmesinde sakınca olmayan hallerde özgürlüğün kısıtlanması kararını vermeye

[428] **KILIÇOĞLU,** s. 740.

[429] Yargıtay 20. HD., E. 2018/2076, K. 2018/4199, T. 31.5.2018, www.lexpera.com, Erişim Tarihi. 20.12.2022.

yetkilidir (TMK m. 21/II). TMK m. 433'deki yetki hükmü kamu düzenine ilişkin ve kesindir[430].

Türk Medeni Kanunu m. 433/II hükmüne göre, yerleştirme veya alıkoymaya karar veren vesayet makamı kurumdan çıkarmaya da yetkilidir. Buna göre, kural olarak yerleştirme veya alıkoymaya karar veren Sulh Hukuk Mahkemesi aynı zamanda kurumdan çıkarma kararını vermeye de yetkilidir. Bununla birlikte TMK m. 433/II hükmü ile kişinin bulunduğu yer vesayet makamının bildirim yükümlülüğünü düzenleyen TMK m. 434 hükmünü birlikte değerlendirmek gerekir. Buna göre, gecikmesinde sakınca olan hallerde yerleştirme veya alıkoyma kararı alan ilgili kişinin bulunduğu yer vesayet makamı bu kararı, ilgili kişinin yerleşim yeri vesayet makamına bildirmişse kişinin kurumdan çıkarılmasına karar verme yetkisi artık yerleşim yeri vesayet makamına aittir. Eğer yerleştirme veya alıkoymaya ilişkin bildirim yapılmadan önce çıkarma şartları gerçekleşirse, yerleştirme veya alıkoyma kararı veren kişinin bulunduğu yer vesayet makamı, çıkarma kararı için de yetkili olur. Bunun dışında tedbirin varlığını gerektiren sebep ortadan kalkmış ve bildirim de yapılmış olmasına rağmen tedbirin kişinin yerleşim yeri mahkemesi tarafından derhal sona erdirilmesine engel olan bir durum varsa, yerleştirme veya alıkoyma kararını veren kişinin bulunduğu yer vesayet makamı kurumdan çıkarma kararını da verebilmelidir[431].

Türk Medeni Kanunu m. 433/I'e göre, kişinin özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili yargılama başladıktan sonra kişinin yerleşim yeri ya da bulunduğu yerde değişiklik olması, özgürlüğün kısıtlanması kararını verecek olan vesayet makamının değişmesine neden olmaz. Buna karşılık ilgili kişinin yerleşim yeri, yargılama sonunda karar verilmesi ile icrası arasındaki dönemde ya da istisna olarak kuruma yerleştirme sırasında değişirse artık çıkarma kararını vermeye yetkili makam, yeni yerleşim yerindeki vesayet makamıdır[432]. TMK m. 434 hükmü uyarınca yerleştirme veya alıkoymaya karar veren vesayet makamı, değişiklik durumunu yeni yerleşim yerindeki vesayet makamına bildirmekle yükümlüdür. Değişiklik durumu hakkındaki bildirim yapılıncaya kadar kişinin derhal kurumdan çıkabilmesi için gerekenleri yapma yetkisi

[430] **GÜMÜŞ,** s. 210; **ONARAN,** s. 55; **DAĞLI,** s. 101.

[431] **ONARAN,** s. 56; **GÜMÜŞ,** s. 210; **DAĞLI,** s. 102; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 195.

[432] **GÜMÜŞ,** s. 210 vd.; **ONARAN,** s. 56; **DAĞLI,** s. 102.

ise yerleştirme ve alıkoyma kararını veren vesayet makamına aittir[433]. İlgili kişiyi kurumdan çıkarma kararını verecek olan vesayet makamı, bu kararı vermeden önce kişinin yerleştirildiği kurumun da konu ile ilgili görüşünü alabilir. Ancak mahkeme çıkarma kararı verme yetkisini hiçbir şekilde kuruma devredemez[434]. Yeni İMK m. 428'e göre, yerleştirme ve çıkarma konusunda yetkili makam Ergin Koruma Makamıdır. Bu makam ancak istisnai durumlarda sadece çıkarma yetkisini devredebilir[435].

Başvuruda bulunulan vesayet makamı ilgilinin yerleşim yerindeki vesayet makamı değil ve gecikmesinde sakınca bulunan bir durum da yoksa yetkisizlik kararı verilmesi gerekir[436]. Yetki kuralı kesindir ve mahkeme tarafından resen dikkate alınmalıdır.

8.2. Uygulanacak Yargılama Hukuku Kuralları

8.2.1. Bilgilendirme

Türk Medeni Kanunu m. 436/I b. 1'e göre, *"Karar verilirken ilgilinin bunun sebepleri hakkında bilgilendirilmesi ve karara karşı denetim makamına itiraz edebileceğine yazılı şekilde dikkatinin çekilmesi zorunludur."* Buna göre vesayet makamı, kararını verdiği sırada ilgili kişiyi yerleştirme veya alıkoymanın sebepleri hakkında bilgilendirmelidir. Bununla birlikte hakimin, kurumdan çıkarılma talebinin reddine ilişkin kararların sebepleri konusunda da, hakkında koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı verilen kişiyi bilgilendirmesi gerekir[437]. Hakim, sebep hakkındaki bilgilendirmeyi sözlü ve anlaşılır bir şekilde yapmalıdır. Kişinin yalnızca yazılı olarak bilgilendirilmesi yargılama hukuku açısından bozma sebebi oluşturur. İlgili kişiye dilediği zaman özgürlüğünün kısıtlanması sebebini öğrenme hakkını kullanabileceğine ilişkin bir bildirim yapılması yeterli değildir[438].

---

[433] **GÜMÜŞ,** s. 211; **ONARAN,** s. 56; **DAĞLI,** s. 102.

[434] **GÜMÜŞ,** s. 211; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 464; **ONARAN,** s. 56.

[435] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 195; **YAVUZ/ ERLÜLE/ TOPUZ,** s. 126.

[436] **DAĞLI,** s. 102.

[437] **GÜMÜŞ,** s. 221; **ÖZTAN,** s. 1362; **ONARAN,** s. 67; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 200; **DAĞLI,** s. 94.

[438] **GÜMÜŞ,** s. 221; **ONARAN,** s. 67 vd.

Türk Medeni Kanunu m. 436/I b. 1'e göre, ilgili kişinin özgürlüğün kısıtlanması sebepleri konusunda bilgilendirilmesinin yanında, denetim makamına itiraz hakkının bulunduğu konusunda da bilgilendirilmesi gerekir. Kanunda bu konuda, "ilgili kişinin yazılı olarak dikkatinin çekilmesi" ifadesine yer verilmiştir. Buna göre denetim makamına yapılacak olan itirazla ilgili bilgilendirmenin, kararın sebepleri konusunda yapılacak olan bilgilendirmeden daha ayrıntılı olması gerekir. Bu nedenle sebep hakkındaki bilgilendirmenin sözlü olarak yapılabilmesi mümkünken, denetim makamına itiraz konusunda yapılacak olan bilgilendirmenin yazılı olarak yapılması gerekir[439]. Vesayet makamının ilgili kişiyi, denetim makamına yapabileceği itiraz konusunda bilgilendirmenin yanında itirazın başlama tarihi ve süresini, itirazın yapılacağı makamı ve itirazın şeklini de somut olarak belirtmesi gerekir. Bu kapsamda ilgili kişiye "kısıtlama kararına karşı denetim makamına itiraz hakkınız var" şeklinde yapılan bir bilgilendirme yeterli değildir[440].

Bildirim yükümlülüğü kural olarak vesayet makamı tarafından verilecek koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı için öngörülmüştür. Ancak bu kuralın kıyasen denetim makamının, vesayet makamı tarafından alınan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararlarına yapılan itirazın reddine ilişkin kararları açısından da kısmen uygulama bulacağı ve denetim makamının itirazı reddederken kanun yoluna başvurulabileceği konusunda ilgilinin dikkatini çekmesi gerektiği belirtilmiştir[441].

Türk Medeni Kanunu'nda kısıtlama sebebi konusunda bilgilendirilecek ve itiraz hakkının bulunduğu konusunda dikkati çekilecek kişi için "ilgili" ifadesi kullanılmıştır. Buna göre bilgilendirilmesi ve dikkati çekilmesi gereken kişi kural olarak özgürlüğü kısıtlanarak kuruma yerleştirilen kişidir. Bununla birlikte özgürlüğü kısıtlanan kişinin akıl hastası ya da akıl zayıfı olması nedeniyle bilgilendirilmesi ya da dikkatinin çekilmesi mümkün olmayabilir. Böyle bir halde bilgilendirmenin özgürlüğü kısıtlanan kişinin yasal temsilcisine ya da bilinen yakınlarına yapılması uygun olur[442]. Bunun

---

[439] **GÜMÜŞ,** s. 221; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 467; **ÖZTAN,** s. 1363; **KILIÇOĞLU,** s. 593; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 201; **ONARAN,** s. 68; **DAĞLI,** s. 95. Aksi yönde sebebin de yazılı olarak bildirileceğine ilişkin bkz. **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 511; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 304.

[440] **GÜMÜŞ,** s. 221; **ONARAN,** s. 68.

[441] **GÜMÜŞ,** s. 221; **DAĞLI,** s. 95; **ONARAN,** s. 68.

[442] **KILIÇOĞLU,** s. 593; **GÜMÜŞ,** s. 222; **ONARAN,** s. 69; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 200.

haricinde TMK m. 435 uyarınca itiraz hakkı bulunan "yakınlara" yönelik bir bilgilendirme ve dikkat çekme yükümlülüğü düzenlenmemiştir[443].

Türk Medeni Kanunu m. 436/ b. 1'de yer alan itiraz yoluna ilişkin dikkati çekme yükümü vesayet makamınca yerine getirilmediği veya yetersiz yerine getirildiği sürece m. 435/I'de yer alan on günlük itiraz süresi işlemeye başlamaz. Vesayet makamı tarafından verilen karara karşı denetim makamına itirazda bulunulması durumunda söz konusu bilgilendirme eksikliğinin son aşamada hakim tarafından giderilmesi gerekir. Özgürlüğün kısıtlanması sebepleri, denetim makamına yapılacak itirazın içeriğini oluşturması açısından önemlidir. Bu nedenle ilgili kişiye kısıtlama sebepleri konusunda vesayet makamı tarafından gerekli bilgilendirmenin yapılmaması durumunda, denetim makamı koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasının sebepleri konusunda, ilk önce itirazda bulunan ilgili kişiyi bilgilendirmeli, daha sonra kişiyi "dinleyerek" karar vermelidir[444]. Denetim makamı tarafından sebebe ilişkin bilgilendirmenin yapılmaması ve ilgili kişinin bilgilendirilmeden "önce" dinlenerek karar verilmesi temyiz incelemesi açısından bir bozma sebebi oluşturur[445].

8.2.2. İtiraz Hakkı Konusunda Bildirim

Kanunda bilgilendirme yükümü, yalnızca hakkında koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı verilen kişi için değil, kuruma yerleştirilen ya da kurumda alıkonulan kişi için de düzenlenmiştir. Buna göre kişiye koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının alındığı anda yapılan bilgilendirmenin yanında, ilgili kişinin söz konusu karara dayanarak fiilen bir kuruma yerleştirildiği ya da kurumda alıkonulduğu durumlar için de bildirim yükümlülüğü öngörülmüştür[446].

Türk Medeni Kanunu m. 436/I b. 2'ye göre*, "Bir kuruma yerleştirilen kişiye, alıkonulma kararına veya kurumdan çıkarılma isteminin reddine karşı en geç on gün içinde denetim makamına itiraz edebileceği derhal yazılı olarak bildirilir."* Bu hükmün amacı, özgürlüğü kısıtlanan kişiye yasal hakkının hatırlatılması ve kişinin bu konuda

[443] **GÜMÜŞ,** s. 222; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 467; **ONARAN,** s. 69; **DAĞLI,** s. 95.

[444] **GÜMÜŞ,** s. 222; **DAĞLI,** s. 95; **ONARAN,** s. 69.

[445] **GÜMÜŞ,** s. 222; **ONARAN,** s. 69; **DAĞLI,** s. 96.

[446] **GÜMÜŞ,** s. 222 vd.; **ÖZTAN,** s. 1363; **ONARAN,** s. 70; **DAĞLI,** s. 96.

yazılı olarak bilgilendirilmesini sağlamaktır. İlgili hüküm TMK m. 435/I'in basit bir tekrarından ibaretmiş gibi gözükse de özgürlüğün kısıtlanmasının kişi açısından doğurduğu ağır sonuçlar düşünüldüğünde kanun koyucu, kişinin bu durumu önlemek için hangi haklara sahip olduğunun bilincinde olmasını sağlamak istemiştir[447]. İlgili hükme göre, kişinin alıkonulma veya kurumdan çıkarılma talebinin reddi kararlarına karşı on gün içerisinde denetim makamına itirazda bulunabileceği konusunda dikkati çekilir. Bu bilgilendirme derhal ve yazılı şekilde yapılır. Söz konusu hüküm ile özgürlüğü kısıtlanan kişinin her adımda, hakkında verilen kararın keyfilikten uzak ve hukuki güvence altında olduğunu farkında olması sağlanmıştır. Konunun önemi nedeniyle bildirimin kısıtlama kararını takiben derhal ve yazılı olarak yapılacağı belirtilmiştir. Eğer ilgili kişi kuruma kendi isteği ile yerleşmiş ve bu sırada hakkında kurumda alıkonulma kararı verilmişse, bu durumda da kendisine gerekli bilgilendirme yapılmalıdır. Kişinin bilgilendirilmesi açısından kuruma kendi iradesiyle yerleşmesi ile kendi isteği dışında zorla yerleştirilmesi arasında bir fark yoktur[448]. Bildirimin kişi kuruma yerleştirilir yerleştirilmez derhal yapılması gerekir. Bildirimin kişiye kişisel olarak, yazılı ve anlaşılır bir şekilde yapılması gerektiği ve duvara ya da kapıya asılacak bir afiş veya levha ile yapılacak bir açıklamanın yeterli olmayacağı belirtilmiştir[449].

8.2.3. Gecikmeksizin Mahkemeye İletme

Türk Medeni Kanunu m. 436/I b. 3'e göre, *"Mahkeme kararını gerektiren her istem, gecikmeksizin yetkili hakime ulaştırılır."* Mehaz İsviçre Hukukundaki koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması uygulamasına bakıldığında orada koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararını veren vesayet makamları Türk Hukukunda olduğu gibi birer mahkeme değil Kantonlarda yer alan ayrı kurumlardır. Bu nedenle mehaz İsviçre Hukukunda Kantonlarda, yargısal makam niteliğinde olmayan bu kurumlar tarafından verilen koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararlarına karşı itiraz, mutlaka mahkemelere yapılır[450]. Buna göre ilgili madde hükmünde yer alan "mahkeme kararını

[447] **KILIÇOĞLU,** s. 593; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 304; **KOCAAĞA,** s. 50; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 201.

[448] **ÖZTAN,** s. 1363; **ONARAN,** s. 70; **GÜMÜŞ,** s. 223; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 468; **DAĞLI,** s. 96.

[449] **GÜMÜŞ,** s. 223; **ÖZTAN,** s. 1363; **ONARAN,** s. 70; **KOCAAĞA,** s 50; **DAĞLI,** s. 96.

[450] **GÜMÜŞ,** s. 223; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 202; **ONARAN,** s. 71.

gerektiren her istem" ifadesi mehaz İsviçre Hukukuna göre değerlendirilirse bu ifade, denetim makamı olan Asliye Hukuk Mahkemesine yapılan itirazları kapsar[451]. Buna karşılık hükümdeki "mahkeme kararı" ibaresi kelime anlamıyla değerlendirilirse Türk Hukukunda vesayet makamı da denetim makamı da birer mahkeme olduğu için ilgili hüküm, her iki makamın da kararını gerektiren istemleri içine alır[452]. Bu kapsamda ilgili kişinin TMK m. 435'e göre denetim makamına yönelik istemlerinin yanında, örneğin vesayet makamına yapılan kurumdan çıkarılma istemi de gecikmeksizin yetkili hakime ulaştırılması gereken talepler arasındadır[453]. TMK m. 436/I b. 3'te yer alan "mahkeme" kavramının mehaza göre yorumlanmasının daha uygun olacağı belirtilmiştir[454].

İlgili hükme göre hakkında koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı alınan ilgili kişinin taleplerini yetkili hakime derhal ulaştırma yükümlülüğü altında olan kişiler; kurum personeli, klinikteki hekimler, kişinin vasisi ya da kayyımı olarak sayılabilir[455].

8.2.4. Erteleme Yetkisi

Türk Medeni Kanunu m. 436/I b. 4'e göre, *"Yerleştirme kararı veren vesayet makamı veya hakim durumun özelliklerine göre bu istemin görüşülmesini erteleyebilir."* Mehaz eski İMK 397e/b. 4'te ise, *"Yerleştirmeye karar veren makam veya mahkeme, yargısal karara ilişkin talebe erteleyici etki verebilir"* hükmüne yer verilmiştir[456]. Buna göre İsviçre Hukukunda, vesayet makamının ilgili kişi hakkında yerleştirme veya alıkoyma kararı vermesinden sonra, ilgili kişi ve yakınlarının bu karara karşı itirazda yani yargısal karar talebinde bulunması; vesayet makamı tarafından verilen koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının icrasını ertelemez. Fakat vesayet makamı ya da itiraz üzerine kendisine başvurulan hakim gerekirse yerleştirme veya alıkoyma ya da kurumdan çıkarılma talebinin reddi kararının "icrasının ertelenmesine" karar verebilir. Mehaz eski İMK'da, vesayet makamınca verilen yerleştirme, alıkoyma veya kurumdan

---

[451] **ONARAN,** s. 71; **GÜMÜŞ,** s. 223; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 202.

[452] **GÜMÜŞ,** s. 223; **ONARAN,** s. 71; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 202.

[453] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 511; **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 304 vd.; **KOCAAĞA,** s. 50; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 202; **GÜMÜŞ,** s. 223; **ONARAN,** s. 71; **DAĞLI,** s. 96; **GÖZÜM,** s. 71.

[454] **GÜMÜŞ,** s. 223; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 202.

[455] **ONARAN,** s. 71; **GÜMÜŞ,** s. 223; **KOCAAĞA,** s. 50; **DAĞLI,** s. 96; **GÖZÜM,** s. 72.

[456] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 203; **KOCAAĞA,** s. 51; **GÜMÜŞ,** s. 224; **ONARAN,** s. 71; **GÖZÜM,** s. 72.

çıkarılma talebinin reddi kararının "icrasının ertelenebileceği" hüküm altına alınmıştır[457]. TMK'da yer alan ilgili hükümde ise vesayet makamı ya da denetim makamı tarafından verilen kararın icrasının mı yoksa buna ilişkin istemin görüşülmesinin mi erteleneceği konusunda bir açıklık yoktur. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre[458], ilgili hüküm "istemin görüşülmesinin ertelenmesi" şeklinde anlaşılmalıdır. Buna göre vesayet makamının koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının verilmesi için yapması gereken incelemeyi, denetim makamının ise vesayet makamının kararına karşı yapılan itirazı incelemeyi ertelemesi mümkündür. Diğer bir görüşe göre[459] ise, vesayet makamı veya denetim makamınca alınan kararın "yerine getirilmesinin" itiraz üzerine ertelenebilmesi mümkündür. Gümüş'e göre[460] ilgili hükmün "istemin görüşülmesinin ertelenmesi" şeklinde anlaşılması; kişisel korumanın vakit geçirmeksizin sağlanmasını amaçlayan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun amacıyla bağdaşmaz. İcranın ertelenmesi kararı koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararını veren vesayet makamı tarafından alınabileceği gibi TMK m. 435/I uyarınca yapılacak itiraz üzerine denetim makamı tarafından da alınabilir. Kişinin kuruma derhal konulmasını gerektiren acil bir durum yoksa vesayet makamı veya denetim makamının tarafından alınan kararın icrası ertelenebilir.

8.2.5. Sağlık Kurulu Raporu

Türk Medeni Kanunu m. 436/b. 5'e göre*, "Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalığı olanlar hakkında, ancak resmi sağlık kurulu raporu alındıktan sonra karar verilebilir."* Buna göre serserilik hali dışında diğer zayıflık halleri sebebiyle koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı verilebilmesi için resmi sağlık kurulu raporunun alınması

[457] **GÜMÜŞ,** s. 224; **ONARAN,** s. 72; **KOCAAĞA,** s. 51; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 203; **GÖZÜM,** s. 72.

[458] **ÇAVUŞOĞLU IŞINTAN,** s. 305; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 511; **DAĞLI,** s. 97; **ATEŞ,** s. 410; **KILIÇOĞLU,** s. 594. Bu son yazara göre ilgili hükümde, durumun özellikleri gerektirdiğinde vesayet makamı veya hakimin daha sağlıklı karar verebilmek için, özgürlüğü kısıtlama kararı yerine görüşmeyi erteleme kararı verebileceği belirtilmiştir. Burada, "şüphe halinde özgürlüğün kısıtlanması yerine, kısıtlama kararının ertelenmesi" ilkesi benimsenmiştir.

[459] **ÖZTAN,** s. 1364; **GÜMÜŞ,** s. 224 vd.; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s. 468; **KOCAAĞA,** s. 51; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 203.

[460] **GÜMÜŞ,** s. 224.

zorunludur[461]. İlgili hüküm mehaz eski İMK 397e/b. 5 hükmünden farklıdır. Mehaz eski İMK 397e/b. 5'te daha dar bir düzenleme yapılmış ve sadece psikolojik hastalıklar bakımından bilirkişinin görüşünün alınması gerektiği kabul edilmiştir[462]. TMK m. 436/b. 6 hükmüne göre, sağlık kurulu raporunun alınabilmesi için; kişiden kan ya da benzeri biyolojik örnekler ve kıl, tükürük, tırnak gibi örneklerin alınması, kişiye gerekli tıbbi müdahalelerde bulunulması, gerekli görüldüğünde kişinin, hekim ön raporu alınarak en çok yirmi gün boyunca bir sağlık kurumuna yerleştirilmesi mümkündür. TMK m. 436/b. 7'ye göre, bu hüküm uyarınca alınan kararların uygulanabilmesi için, gerekli hallerde kişi üzerinde zor kullanılabilir, sağlık görevlilerinin tıbbi yardımına başvurulabilir.

Resmi sağlık kurulu raporu, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararının verilebilmesi için gerekli emredici bir ön şarttır. Buna göre kısıtlama tedbirinin alınması ivedilik taşısa veya tedbir geçici bir süre için alınacak olsa bile resmi sağlık kurulu raporunun alınması zorunludur[463].

Resmi sağlık kurulu raporunun alınması, kişinin kuruma yerleştirilmesi veya alıkonulması için zorunlu olmasının yanında, kişinin kurumdan çıkarılabilmesi için de zorunludur[464]. Raporu düzenleyen sağlık kurulu, mahkemeye yardımcı bir organ konumundadır. Bu kapsamda hakim gerektiğinde bu kurumdan özgürlüğü kısıtlanmak istenen kişi ile ilgili yeni bir incelemeye bağlı yeni bir rapor sunmasını isteyebilir[465].

Türk Medeni Kanunu m. 436/b. 5 hükmünün eski halinde, "vesayet makamının daha önceden bilirkişiye başvurmuş olması durumunda denetim makamı bundan vazgeçebilir" ifadesi yer alıyordu. Buna göre, vesayet makamının kararına itiraz edilmiş ve vesayet makamı daha önceden bilirkişiye başvurmuşsa denetim makamı, dosya üzerinden inceleme yapacağı için yeni bir sağlık kurulu raporu almaktan vazgeçebilir. Ancak denetim makamının yeniden bilirkişi raporu almasını engelleyen bir durum da söz konusu değildir. İlgili hükümde yer alan "vazgeçebilir" ifadesinden, vesayet

[461] **ÖZTAN,** s. 1364; **GÜMÜŞ,** s. 225; **KILIÇOĞLU,** s. 594; **KOCAAĞA,** s. 51; **ONARAN,** s. 73; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s. 512; **DAĞLI,** s. 97.

[462] **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 204; **GÜMÜŞ,** s. 225; **ONARAN,** s. 73; **KOCAAĞA,** s. 51.

[463] **GÜMÜŞ,** s. 225 vd.; **ONARAN,** s. 73; **DAĞLI,** s. 97.

[464] **GÜMÜŞ,** s. 226; **ÖZTAN,** s. 1364; **ONARAN,** s. 73; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 204; **DAĞLI,** s. 97.

[465] **GÜMÜŞ,** s. 226; **ONARAN,** s. 73; **DAĞLI,** s. 97 vd.

makamı daha önce bilirkişiye başvurmuş olsa bile denetim makamının gerektiğinde yeni bir rapor isteyebileceği sonucuna ulaşılır[466]. Ancak ilgili kanun hükmünde yer alan bu son cümle, 7196 sayılı ve 06.12.2019 tarihli Kanun'un 53. maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılmıştır.

Yetkili mahkeme rapor talebinde bulunurken, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun amacının yalnız kişinin korunması olması sebebiyle kişinin "toplum için tehlike oluşturup oluşturmadığı" konusunun araştırılmasını sağlık kurulundan istemesine gerek yoktur[467]. Dağlı'ya göre[468], toplum için tehlike oluşturma şartı da tamamen göz ardı edilemez. Mahkemenin bu hususta da bir değerlendirme yapması gerekir. Kişinin toplum için tehlike oluşturup oluşturmadığı konusunda bir sonuca varılabilmesi için kişi hakkında sosyal araştırma raporu düzenlettirilmeli, kişinin toplum içerisindeki hal ve hareketleri araştırılmalıdır[469]. Bu konuda gerektiğinde sosyologlardan da yardım alınabilir.

Hakim akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalığı olan ilgili kişi hakkında resmi sağlık kurulu raporunu aldıktan sonra hakkında koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı alınacak olan kişinin kişisel koruma ihtiyacı içerisinde olup olmadığı konusunu, resen araştırma ilkesi kapsamında başta tanıklar olmak üzere her türlü delille araştırır[470].

Dağlı'ya göre[471], koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararı verilebilmesi için alınan bilirkişi raporu, diğer bilirkişi raporlarından farklı olarak hakimi bağlar. Çünkü kanunda, ancak resmi sağlık kurulu raporu alındıktan sonra karar verilebileceği hüküm altına alınmıştır. Uygulamada ise resmi sağlık kurulu raporunun takdiri bir delil olması

[466] **KILIÇOĞLU,** s. 594; **GÜMÜŞ,** s. 226; **KOCAAĞA,** s. 52; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 204; **DAĞLI,** s. 99; **ONARAN,** s. 73 vd.

[467] **GÜMÜŞ,** s. 226; **ONARAN,** s. 74; **DAĞLI,** s. 99.

[468] **DAĞLI,** s. 99.

[469] **ATEŞ,** s. 411; **DAĞLI,** s. 99.

[470] **GÜMÜŞ,** s. 226; **ÖZTAN,** s. 1364; **ONARAN,** s. 74; **DAĞLI,** s. 99

[471] **DAĞLI,** s. 98.

nedeniyle hakim bununla bağlı olmayıp, özgürlüğün kısıtlanmasına neden olan zayıflık halinin tespitinde kendi takdir hakkını kullanmaktadır[472].

Serserilik halinin tespiti konusunda ise kanunda resmi sağlık kurulu raporu aranmamıştır[473]. Buna göre serserilik sebebine dayanarak özgürlüğün kısıtlanacak olan kişinin söz konusu zayıflık halini taşıyıp taşımadığı hakim tarafından tespit edilir. Serserilik halinin tespiti, özgürlüğü kısıtlanacak olan kişi için tutulan kayıtlar ile adli makamlarda bulunan evrak ve belgelerden yola çıkılarak yapılır[474].

Kanunlarımızda ruhsal bozukluğun tespiti için düzenlenecek olan bilirkişi raporunun şekli ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Öğretide bilirkişi raporunda, kişide bir ruhsal bozukluk olup olmadığının ve varsa bunun türünün belirtilmesi gerektiği ifade edilmiştir[475].

Bilirkişi raporu şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde açık olmalıdır. Hakim gerekirse ikinci defa başka bir bilirkişiden rapor isteyebilir[476]. Eğer raporlar arasında uyumsuzluk varsa dosya adli tıp kurumuna gönderilebilir[477]. Bu konu ile ilgili bir Yargıtay[478] kararı şöyledir, "*Sosyal Sigortalar Kurumu Erenköy Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinin 14.7.1988 tarihli raporu ile Samsun Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinin 7.11.2002 tarihli raporları arasında çelişki bulunmaktadır. Bu çelişkinin giderilmesi için Adli Tıp Kurumunda mütalaa alınmadan hüküm tesisi doğru görülmemiştir.*"

8.3. Yargılama Usulü

Türk Medeni Kanunu m. 437 uyarınca hakim, özgürlüğün kısıtlanmasına ve kısıtlama kararının kaldırılmasına ilişkin davalarda basit yargılama usulüne göre karar verir. TMK m. 437'de yer alan hükümler vesayet makamı tarafından yapılan incelemeler için geçerli olduğu gibi vesayet makamının kararına itiraz sonucu denetim makamı tarafından

---

[472] **ONARAN,** s. 74; **ULUKAPI,** Ömer, "*Bilirkişi Raporu ve Bilirkişi Raporunun Delil Olarak Değeri*", SÜHFD, C. 9, S. 3-4, 2001, s. 202 vd.

[473] **ONARAN,** s. 74; **KOCAAĞA,** s. 51; **GÖZÜM,** s. 72; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 203 vd.

[474] **ATEŞ,** s. 411; **DAĞLI,** s. 100.

[475] **DAĞLI,** s. 100.

[476] **GÜMÜŞ,** s. 226; **ONARAN,** s. 73; **DAĞLI,** s. 100.

[477] **DAĞLI,** s. 100.

[478] Yargıtay 2. HD., E. 2003/1622, K. 2003/2977, T. 06.03.2003 (Dağlı, s. 138.)

yapılan incelemeler için de geçerlidir[479]. İlgili hükme göre hakim, kişilerin bir kuruma yerleştirilmesi veya kurumda alıkonulmasına ilişkin kararları basit yargılama usulüne göre verir. Bu hüküm kişinin ihtiyacı olan kişisel korumanın gecikmeksizin sağlanması veya kişinin gereksiz yere özgürlüğünden mahrum bırakılmaması için kararların hızlı bir şekilde alınmasını sağlamak amacıyla getirilmiştir[480].

Doktrinde HMK m. 369/II'nin "kısıtlama davasının Yargıtay safhasında, yargılamanın duruşmalı olarak yapılmasını taraflardan biri talep edebilir" hükmünün TMK m. 437 hükmü bakımından da uygulama alanı bulabileceği, HMK m. 369/II'de yer alan "kısıtlama" ifadesinin koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasını da içine alan genel bir ifade olduğu belirtilmiştir[481].

Türk Medeni Kanunu m. 437/II'de gerektiğinde ilgili kişiye adli yardım sağlanacağı öngörülmüştür. Maddenin gerekçesinde de belirtildiği gibi ilgili hüküm, özgürlüğün kısıtlanması gibi önemli bir konu hakkında karar verilirken kişinin kendi hak ve yetkilerini bilememesi durumu da göz önüne alınarak gerekirse yargılama sırasında adli yardım yoluyla baro tarafından görevlendirilecek bir avukat ile temsil edilmesini sağlamak amacını taşır[482].

Türk Medeni Kanunu m. 437/II hükmünün açık ifadesine bakıldığında ilgili kişinin herhangi bir talebi olmasa bile gerekli durumlarda, rızası dışında kişiye mahkemece resen adli yardım sağlanır[483]. Kanunda kişiye adli yardım sağlama zorunluluğu gereklilik şartına bağlanmıştır. Buna göre ilgili kişinin vesayet makamı ya da denetim makamı önünde menfaatlerini gerektiği gibi temsil edemeyeceği hallerde kişiye adli yardım sağlanması zorunludur. Örneğin kişinin ayırt etme gücüne sahip olmadığı her halde kendisine adli yardım sağlanır. Kişi eğer ayırt etme gücüne sahipse mahkeme diğer şartları göz önünde bulundurarak kişiye adli yardım yapılıp yapılmayacağına karar verir.

---

[479] **GÜMÜŞ,** s. 227; **ÖZTAN,** s. 1365; **KILIÇOĞLU,** s. 594; **ONARAN,** s. 75.

[480] **GÜMÜŞ,** s. 227; **ONARAN,** s. 76.

[481] **ÖZTAN,** s. 1365; **GÜMÜŞ,** s. 227; **ONARAN,** s. 75.

[482] **KOCAAĞA,** s. 52; **KILIÇOĞLU,** s. 594; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 204.

[483] **GÜMÜŞ,** s. 228; **ONARAN,** s. 76; **KOCAAĞA,** s. 52.

Türk Medeni Kanunu m. 437/III'e göre, hakim karar verirken ilgili kişiyi dinler. Özgürlüğün kısıtlanması kararının kişi üzerinde doğuracağı ağır sonuçlar göz önüne alındığında hakimin böyle bir karar verebilmesi için ilgili kişiyi dinleyip şartların gerçekleşip gerçekleşmediğine vicdanen kanaat getirmesi gerekir. İlgili hüküm ise bu amacı gerçekleştirmek için konulmuştur[484]. Bu sayede hakim, özgürlüğü kısıtlanacak olan kişinin durumunu daha iyi takdir etme imkanına sahip olur. Vesayet makamı veya denetim makamı özgürlüğü kısıtlanacak olan veya kurumdan çıkmak isteyen ilgili kişiyi doğrudan dinler[485]. Sadece vekilin, temsilcinin, yakınların ya da kişiye adli yardım sağlanmışsa adli yardım görevlisinin dinlenmesi yeterli değildir[486]. Bu husus madde gerekçesinde de belirtilmiştir. İlgili kişi akıl hastası olsa ve bu durum resmi sağlık kurulu raporu ile ispatlanmış olsa bile hakimin bu kişiyi bizzat görmesi ve dinlemesi gerekir[487]. Kişinin yakınları da şahit olarak ya da davaya katılan olarak, karar verilmeden önce hakim tarafından dinlenir[488]. İlgili bir Yargıtay[489] kararına göre, "*HMK 320/1 hükmü uyarınca basit usule tabi davalarda taraflar duruşmaya davet edilmeden dosya üzerinden karar verilebilmesi için, bunun kanunen mümkün olması gerekir. Oysa ergin kişinin korunması amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması, basit yargılama usulüne (TMK m. 437/1) tabi olmakla birlikte, Türk Medeni Kanununun 436'nci maddesinde gösterilen özel usul kuralları ve 437/1. madde hükmü gözetildiğinde; taraflar davet edilmeden duruşma açılmaksızın karar verilebilecek işlerden değildir. Bu bakımdan, taraflar davet edilerek incelemenin duruşmalı yapılması gerekir. Öyleyse mahkemece yapılacak iş; tarafları duruşmaya davet etmek, delillerini sunmalarını sağlamak, gerekirse resen araştırma yapmak ve hasıl olacak sonucuna göre bir karar vermekten ibarettir. Açıklanan hususlar gözetilmeden hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.*"

---

[484] **KILIÇOĞLU,** s. 594; **KOCAAĞA,** s. 52.

[485] **GÜMÜŞ,** s. 228; **KILIÇOĞLU,** s. 594; **ONARAN,** s. 76; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 204; **KOCAAĞA,** s. 52 vd.

[486] **ONARAN,** s. 76; **GÜMÜŞ,** s. 228; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 204.

[487] **KILIÇOĞLU,** s. 594; **KOCAAĞA,** s. 52 vd.; **AYDIN ÖZDEMİR,** s. 204.

[488] **ÖZTAN,** s. 1365; **KOCAAĞA,** s. 53.

[489] Yargıtay 18. HD., E. 2016/6467, K. 2016/9883, T. 20.6.2016, www.lexpera.com, Erişim Tarihi, 28.11.2022.

9. SONUÇ

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu eski Medeni Kanun'da yer almayan, 4721 sayılı TMK ile hukukumuza getirilen yeni bir müessesedir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu ile ilgili hükümler yürürlüğe girmeden önce Anayasa'nın 19. maddesinde yer alan "kişi hürriyeti ve güvenliğinin ancak kanunda belirtilen şartlara uygun olarak sınırlandırılabileceği" hükmüne uygun olacak şekilde kişi özgürlüğünün sınırlandırılmasına olanak sağlayan bir hüküm Medeni Kanun'da yoktu. 4721 sayılı TMK ile düzenlenen koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu eksik olan bu ihtiyacı karşılamak amacıyla getirilmiş ve bu sayede Anayasa'da yer alan "özgürlüğün ancak kanunda belirtilen esaslara uygun olarak kısıtlanabileceği" şartı da yerine getirilmiştir.

Türk Medeni Kanunu m. 405-406 maddelerinde ergin kişilerin akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı nedenleriyle kısıtlanması ve gerekli durumlarda kendilerine yasal temsilci olarak vasi atanması öngörülmüştür. Ancak ilgili kişilerin ehliyet açısından korunmalarının yanında, kendileri veya toplum açısından tehlike oluşturmaları halinde bunun da önlenmesi gerekir. TMK m. 432 hükmü getirilmeden önce Kanun'da, ilgili kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanması ile ilgili bir hüküm yoktu. Kişilerin bir talebi olmadığı sürece yasal temsilcilerinin bu konuda talebi olsa bile söz konusu kişilerin tedavi, eğitim ve ıslah amacıyla bir kuruma yerleştirilmesi mümkün değildi. Bu nedenle TMK m. 432 hükmünün düzenlenmesi, bu kişilerin korunması bakımından önemli bir ihtiyacı karşılamıştır.

"Özgürlük kısıtlanması" terimi teknik olarak TMK'nın vesayeti gerektiren haller başlıklı 405-408. maddeleri arasında düzenlenen kişinin ehliyet yönünden kısıtlanması terimi ile karıştırılabilecek gibi gözükse de koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumu ile vesayet kurumları birbirinden farklıdır. Örneğin akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı hem vesayet hem de koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması sebepleri arasındadır. Küçüklük, sadece vesayeti gerektiren sebepler arasında; serserilik ise sadece koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasını gerektiren sebepler arasında yer alır. Bu kapsamda iki kurum arasında bazı farklılıklar bulunsa da aynı amaca yönelik oldukları söylenebilir. İki kurumun da ortak amacı, kişinin korunmasıdır. Vesayette kişinin, bir kuruma yerleştirilmeden yalnızca ehliyeti

kısıtlanarak korunması sağlanırken, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasında, ehliyet kısıtlamasından bağımsız olarak eğitimi, tedavisi veya ıslahı amacıyla elverişli bir kuruma yerleştirilmek suretiyle korunması sağlanır.

Türk Medeni Kanunu 405-408 maddelerinde sayılan sebeplerden biriyle kişi kısıtlanarak vesayet altına alınır ve fiil ehliyeti sınırlandırılır. Böylelikle kişi yalnızca bir takım resmi işlemleri yapamaz veya bunun için vasiden izin alır ya da söz konusu işlemlerde kendisini vasi temsil eder. İlgili kişinin yalnız işlem yapma ehliyeti sınırlandırılır ve kişi normal hayatını sürdürür. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunda ise kişinin kısıtlı olup olmadığı fark etmeksizin TMK'da yer alan zayıflık hallerinden birinin varlığı ve toplum için tehlike oluşturma şartının da gerçekleştiği durumlarda özgürlüğü kısıtlanarak elverişli bir kuruma yerleştirilir. Bu durumda kişi normal hayatına devam edemez ve hakkında alınan özgürlüğün kısıtlanması kararı kaldırılana kadar yerleştirildiği kurumda yaşamak mecburiyetindedir. Buna göre koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun amacının vesayetten biraz daha ağır olarak kişinin özgürlüğünü kısıtlayarak bir kuruma yerleştirmek ve orada tedavi, eğitim ve ıslahını sağlamak olduğu söylenebilir.

Türk Medeni Kanunu'nda yer alan koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması ile ilgili hükümler İsviçre Hukukundan alınmıştır. Kaynak olarak alınan mülga İMK m. 397a vd. hükümleri ise 19 Aralık 2008 tarihli Kanun ile yeniden düzenlenmiştir. Mehaz eski İMK'da yer alan düzenlemeler ile TMK'da yer alan düzenlemeler arasında birtakım farklılıklar vardır. Bunlardan en önemlisi, İsviçre Hukukunda ilgili kurumun düzenlenmesindeki öncelikli amacın kişinin kişisel korunmasının sağlanması iken Türk Hukukunda ilgili hükümde "toplum için tehlike oluşturma" şartına da yer verilerek toplumun korunması amacının ön plana alınmış olmasıdır. Ancak söz konusu hükümde toplum için tehlike oluşturma şartının yanında "kişisel korumanın başka türlü sağlanamaması" şartına da yer verilmiştir. Bu iki şartın birlikte aranması ise ilgili hükmün uygulama alanının amaca aykırı bir şekilde daraltılmasına neden olur. Örneğin, uyuşturucu madde bağımlılığı olan birisi kişisel korunmaya ihtiyaç duymakla birlikte toplum için tehlike oluşturmuyorsa tedavi amacıyla uygun bir kuruma yerleştirilmesi mümkün olmaz. Kanunda kişinin korunması yanında ayrıca toplum için tehlike oluşturma şartına da yer verilmesi hükmün uygulama alanının daralmasına sebep olmuştur. Kanaatimizce burada iki şart birlikte değerlendirilip kişi ve toplum menfaati

arasında bir denge kurularak karar verilmelidir. Kişinin kişisel korunma ihtiyacı olduğu hallerde ayrıca toplum için tehlike oluşturma şartının gerçekleşmesi beklenmemeli, kişinin toplum için tehlike oluşturduğu hallerde ise toplumun korunmasına karşı kişinin korunması daima ön planda tutularak somut olayın özellikleri çerçevesinde bir karar verilmelidir. Sonuç olarak burada çok hassas bir denge söz konusudur. Bu hassas dengeyi gözetecek olan ise uygulamadaki hakimlerdir. Toplumun korunması da oldukça önem arz etmekle birlikte bunun için kişilerin de hiçbir zaman mağdur edilmemesi gerekir.

Türk Medeni Kanunu m. 432'de yer alan özgürlüğün kısıtlanması sebeplerinden biri ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık halidir. Bu sebep mehaz İMK'nın ilgili hükümlerinde yer almamaktadır. TMK'da ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık haline yer verilmesi, kişinin korunmasından çok toplumun korunmasına yöneliktir. İlgili hükmün gerekçesinde ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalıklar örnek olarak sayılmıştır. Ancak bu hastalıkların sadece örnek olarak belirtilmesi yeterli değildir. Hangi hastalıkların ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık olduğu vasıfları itibariyle belirlenmeli ve bunlar için ne çeşit önlemler alınacağı Umumi Hıfzıssıha Kanunu ya da özel kanunlarda belirtilmelidir.

Mehaz İMK'da yer alan "ağır ihmal edilmişlik" terimi yerine TMK'da "serserilik" terimi kullanılmıştır. Kişi özgürlüğünün serserilik sebebiyle kısıtlanabilmesi için serserilik halinin kontrolsüz ve başıboşluk şeklinde olması, kişinin kişisel korumasının başka şekilde sağlanamıyor ve toplum için tehlike oluşturuyor olması gerekir. Kişinin yalnızca düzensiz ve salaş bir yaşam sürüyor olması nedeniyle özgürlüğünün kısıtlanması yoluna gidilemez. Buna göre vesayet makamı her somut olayın kendi özelliğine göre karar vermelidir.

Türk Medeni Kanunu m. 432 hükmünde yer alan serserilik halinin kapsamı amaca uygun bir şekilde daraltılarak değerlendirilmelidir. Kişi insan onuruna yakışır bir hayat süremeyecek durumda olduğunda toplum için tehlike oluşturmasa da diğer şartlar mevcut ise TMK m. 432'de düzenlenen korumadan faydalanabilmelidir. Diğer yandan insan onuruna uygun olmayan şartlarda yaşayan ve bu şartları değiştirme yeteneğinden yoksun bulunan bir kişinin de sürekli bir yerleşim yeri bulunması nedeniyle TMK m. 432'nin sağladığı korumadan mahrum kalmaması gerekir. Bu sebeple TMK'da,

"serserilik" hali yerine İMK'da olduğu gibi daha geniş bir kavram olan "ağır ihmal edilmişlik" haline yer verilmesi daha yerinde olurdu.

Türk Medeni Kanunu ile İMK arasındaki bir diğer fark ise TMK'da kişinin tedavi, eğitim veya ıslahı amacıyla bir kuruma yerleştirileceği düzenlenmesine rağmen mehaz eski İMK'da böyle bir açıklamaya yer verilmemiş olmasıdır. Tedavi; akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı ile ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık hallerinde söz konusu iken eğitim ve ıslah daha çok serserilik halinde uygulama alanı bulur. İMK'da 2008 yılında yapılan yeni düzenleme ile birlikte ise m. 426/I'de açıkça bakım ve tedavi amacına da yer verilmiştir.

İsviçre Medeni Kanunu'nda 19 Aralık 2008 tarihli Kanun ile yapılan değişiklikler ile İMK'nın ilgili m. 426 hükmünde zayıflık halleri bakımından metinde sadeleştirmeye gidilmiştir. Buna göre akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı sebepleri tek tek sayılmak yerine bunların hepsini içine alan "zihinsel engel ve psikolojik rahatsızlıklar" başlıklarına yer verilmiştir.

Türk Medeni Kanunu m. 432'de koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması için gerekli olan zayıflık halleri sınırlı olarak sayılmıştır. Buna göre kişinin bir kuruma yerleştirilmesi ancak maddede sayılan sebeplerden biriyle mümkündür. Bu sebepler dışında başka bir sebebe dayalı olarak kişinin özgürlüğünün koruma amacıyla kısıtlanması mümkün değildir. Kişinin koruma amacıyla özgürlüğünün kısıtlanması onun özgürlüğüne getirilen önemli bir kısıtlamadır. Kişi özgürlüğü ise Anayasa'da düzenlenen temel haklardan birisidir. Bu nedenle özgürlüğün kısıtlanması için aranan zayıflık halleri TMK'da açık olarak belirtilmiş ve kısıtlama sebepleri tahdidi olarak tek tek sayılmıştır. Maddede yer alan kısıtlama sebepleri dar yorumlanmalı, bu sebeplerin uygulama alanı ve kapsamı yorum yoluyla genişletilmemelidir.

Özgürlüğün kısıtlanması için aranan şartlardan biri kişisel korumanın başka şekilde sağlanamamasıdır. İlgili kişinin kişisel korunması başka türlü mesela; ailesi tarafından kişiye yeterli koruma sağlanabiliyorsa bu kişinin özgürlüğünün sınırlandırılarak bir kuruma yerleştirilmesine gerek yoktur. Korumanın zorunlu ve kaçınılmaz olduğu hallerde kişinin özgürlüğü kısıtlanabilir. İlgili hükümde yer alan kişisel korumanın başka şekilde sağlanamaması şartı orantılılık ilkesinin bir sonucudur. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kişi hak ve özgürlüğüne ağır bir müdahale oluşturur. Eğer

kişinin ihtiyacı olan kişisel koruma, daha hafif bir tedbir ile sağlanabiliyorsa özgürlüğün kısıtlanması yoluna başvurulmamalıdır. Bu durum aynı zamanda gereklilik ilkesinin de bir sonucudur. Gereklilik ilkesi, özgürlüğün kısıtlanmasının kanunda öngörülen amacın gerçekleştirilebilmesi için zorunlu olmasını ifade eder. Öngörülen amaca daha hafif bir tedbir ile ulaşılabiliyor olmasına rağmen daha ağır bir tedbir uygulanarak ulaşılmaya çalışılması gereklilik ilkesine aykırıdır.

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması tedbirine devam edilmesi, kişisel koruma ihtiyacı doğuran zayıflık halinin devamına bağlıdır. Kişi özgürlüğünün kısıtlanmasına neden olan zayıflık halinin ortadan kalkması sonucu kişi yerleştirildiği kurumdan çıkarılır. TMK m. 432/III uyarınca sahip olunan bu hak, temel haklardan olup devredilemez ve zamanaşımına uğramaz.

Türk Medeni Kanunu m. 432 hükmünde, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun zorla tedavinin hukuki dayanağını teşkil edip etmeyeceği konusunda bir açıklık yoktur. Kişiye zorla tedavi uygulanması, ancak üstün bir kamusal ya da özel yarar veya üçüncü kişinin korunması açısından haklı bir menfaat varsa mümkün olabilir. Kuruma yerleştirilen kişiye iyileştirilmesi amacıyla bağımsız bir tedavi uygulanamaz. Ancak kuruma yerleştirilmesi sırasında geçici olarak sakinleştirilebilmesi için kişiye zorunlu tıbbi müdahalede bulunulabilir. TMK m. 432 hükmünün zorla tedavinin hukuki dayanağını oluşturabilmesi için söz konusu tedavinin uygulanma şartlarının açık olarak belirtilmesi gerekir. Bir hükmün zorla tedavinin hukuki dayanağını oluşturabilmesi için tedavinin şekil ve şartları konusunda ayrıntılı düzenlemeler içermesi gerekir. Kişisel korumanın ancak tedavi ile gerçekleştirilebileceği durumlarda ise zorla tedavi uygulanamayacağı için ilgili kişilerin tedaviye razı olmamaları, onların kurumda ömür boyu kalmalarına yol açabilir. Bu sebeple kanunda zorla tedaviye imkan tanıyan düzenlemelere de yer verilmesi gerekir. Zorla tedaviye istisnai durumlarda ve ancak bir kanun hükmüne dayalı olarak başvurulabilir. Zorla tedaviye imkan tanıyan hükümler, özellikle psikolojik veya zihinsel hastalığı bulunan kişilerin, kurum dışında insan onuruna uygun bir yaşam sürebilmesini sağlar. Zorla tedavinin mümkün olmaması durumunda bu kişiler, bütün ömürlerini bir kurumda geçirmek zorunda kalabilirler. Bir kimsenin ömür boyu bir kurumda tutulması ise bu kişiye zorla tedavi uygulanmasından daha ağır sonuçlar doğurabilir.

Türk Medeni Kanunu m. 436/ b. 5 hükmünde kişinin akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı ve ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık sebepleriyle özgürlüğünün kısıtlanabilmesi için resmi sağlık kurulu raporu alınmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. İlgili hükmü karşılayan eski İMK m. 397e/b. 5'te ise daha dar bir düzenleme yapılmış ve sadece psikolojik hastalıklar sebebiyle özgürlüğün kısıtlanabilmesi için bilirkişi görüşünün alınması gerektiği belirtilmiştir. Kişinin kuruma yerleştirilmesi için alınması zorunlu olan sağlık kurulu raporu, kişinin kurumdan çıkarılabilmesi için de zorunludur.

Türk Medeni Kanunu m. 435'te koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması veya kurumdan çıkarılma talebinin reddi kararlarına karşı denetim makamına itiraz edilebileceği belirtilmiştir. Söz konusu itirazın şekli konusunda ise bir açıklama yapılmamıştır. Buna göre itirazın sözlü ya da yazılı olarak yapılması mümkündür. Eski İMK m. 397d ve yeni İMK m. 439'da ise itirazın yazılı şekilde yapılacağı belirtilmiştir. İtirazın sözlü olarak yapılması durumunda tutanağa geçirtilerek itirazda bulunan kişiye imzalatılması uygun olur. İtiraz üzerine denetim makamı tarafından verilen kararların kesin olduğunu belirten görüşler de mevcut olmakla birlikte genel olarak, bu kararlara karşı HMK hükümleri kapsamında kanun yoluna başvurulabileceği kabul edilmektedir.

Türk Medeni Kanunu m. 436/b. 4'e göre, yerleştirme kararı veren vesayet makamı veya hakim durumun özelliğine göre bu istemin görüşülmesini erteleyebilir. Maddenin lafzına bakıldığında hakim veya vesayet makamı tarafından karara ilişkin istemin görüşülmesinin ertelenebileceği anlaşılmaktadır. Mehaz eski İMK m. 397e/I 4'te ise vesayet makamınca verilen yerleştirme, alıkoyma veya çıkarılma talebinin reddi kararının icrasının ertelenebileceği kabul edilmiştir. İlgili hükmün mehaz eski İMK'ya uygun şekilde yorumlanması ve istemin görüşülmesinin ertelenmesi değil, kararın icrasının ertelenmesi şeklinde anlaşılması gerektiği belirtilmiştir.

Türk Medeni Kanunu m. 432 hükmünde özgürlüğü kısıtlanan kişinin eğitimi, tedavisi veya ıslahı amacıyla elverişli bir kuruma yerleştirileceği belirtilmiştir. Ancak kurum kavramından ne anlaşılması gerektiği ve söz konusu kurumlarda verilecek hizmetin usul ve esasları ile ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Kurum kavramı geniş anlamıyla algılanmalıdır. Buna göre kişinin iradesi dışında konulduğu ve kişisel korunmasının hareket serbestisinin hissedilir şekilde sınırlandırılması yoluyla sağlandığı

her yer kurum olarak nitelendirilebilir. Kurumun elverişli olması için kişinin eğitim, tedavi veya ıslahı açısından gerekli olan temel ihtiyaçları karşılayabilecek nitelikte olması gerekir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için ülkemizde bulunan kurumların kişilerin tedavi, eğitim ve ıslahının gerçekleştirilebilmesi açısından uygun hale getirilmesi, ilgili kurumların yapı, personel miktarı ve niteliği ile kontenjan bakımından iyileştirilmesi gerekir. Söz konusu kurumlar, insan onuruna yakışır bir hizmet sunabilecek niteliğe sahip olmalıdır.

Ülkemiz şartlarında söz konusu kurumların ve görevli personelinin, kişilerin tedavisi, eğitimi ve ıslahı açısından ne ölçüde elverişli ve yeterli olduğu tartışmalıdır. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için kişinin korunmasını sağlayabilecek yeterli sayıda personel ile konunun uzmanı kişilere sahip olan kurumların faaliyete geçirilmesi gerekir. Kanunda düzenlenmiş olan ilgili kurum ancak bu şekilde sağlıklı uygulama alanı bulabilir. Bunun dışında kanunda yer alan düzenlemede kişinin tedavi, eğitim veya ıslahının ne şekilde gerçekleştirileceğine ilişkin usul ve esaslara da ayrıntılı olarak yer verilmesi gerekir. Sonuç olarak koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun etkili bir şekilde uygulanabilmesi için ülkemizdeki kurum sayılarının arttırılması ve niteliklerinin de iyileştirilmesi gerekir. Ayrıca söz konusu kurumlarda hastaların tedavi, eğitim ve ıslahının uzman kişiler tarafından gerçekleştirilmesi, çalışan personelin hastalara davranışının incelenmesi açısından ise kurumların ilgili makamlar tarafından sık sık denetlenmesi gerekir.

Uyuşturucu madde bağımlılığı olan kişiler açısından koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun ayrıca önem taşıdığı söylenebilir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bağımlılık yaratan maddeleri kullananların sayısı maalesef giderek artmaktadır. Ülkemizde uyuşturucu madde kullanımı özellikle gençler arasında oldukça yaygındır. Toplumun geleceği olan gençlerin bu sorun ile tek başına bırakılmaması gerekir. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumunun sağlıklı bir şekilde uygulanması sağlandığında bu kötü alışkanlığa sahip gençlere de doğru tedaviler uygulanarak erken yaşta topluma geri kazandırılmaları mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Acar, M. (2006). *Türkiye'de Madde Bağımlılığı ve Gençlik*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Acar Umut, A. (2022). *Vesayet Kurumu ve Vasinin Sorumluluğu*, Ankara, B. 3, Seçkin Yayıncılık.

Açıkgöz, A. (2017). *Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Haller ve Vesayet Altına Almanın İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları*, İstanbul, B. 1, On İki Levha Yayıncılık.

Akıntürk, T. & Ateş, D. (2022). *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku*, İstanbul, C.2, B. 24, Beta Basım Yayım Dağıtım.

Akipek, J. & Akıntürk, T. & Ateş, D. (2022). *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, İstanbul, B. 18, Beta Basım Yayım Dağıtım.

Akyıldız, S. (2016). *Sağlık Hukuku Rehberi*, Ankara, B. 1, Seçkin Yayıncılık.

Aldemir, S. (2020). *Medeni Kanun Çerçevesinde Vesayet İlişkisi ve Vesayeti Gerektiren Haller*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Arslan, E. (2010). *Türkiye'de Hasta Hakları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ateş, T. (2006). "Yeni Medeni Kanuna Göre Koruma Amacı İle Özgürlüğün Kısıtlanması*"*, Legal Hukuk Dergisi, S. 38, s. 405-414.

Aydın Özdemir, E. (2013). "19.12.2008 Tarihli İsviçre Medeni Kanunu Değişikliği İle Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanunu'nda Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Düzenlemesi", DEÜHFD, C. 15, S. 2, s. 171-209.

Aydoğdu, B. G. (2020). *Aile Hukukunda Vesayet ve Uygulamada Vesayet Davaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Bağçeci, H. (2021). "Kovid-19 Pandemi Sürecinde Hasta Haklarının Değerlendirilmesi*"*, Terazi Hukuk Dergisi, C. 16, S. 175, s. 507-524.

Başpınar, V. (2003). "Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz", AÜHFD, C. 52, S. 3, 79-101.

Boztaş, M. H. & Arısoy, Ö. (2010). "Uçucu Madde Bağımlılığı ve Tıbbi Sonuçları", Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, C. 2, S. 4, s. 516-531.

Büke, A. (2014). *Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Cumalıoğlu, E. (2021). "Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Özellikle Psikososyal Engelli Bireyler Bakımından "Elverişli Kurum" Sorunu", İzmir Barosu Dergisi, S. 1, s. 15-51.

Çavuşoğlu Işıntan, P. (2004). "Türk Hukukunda Yeni Bir Müessese: Koruma Amacıyla Kişi Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK Md. 432-437)", GÜHFD, C. 3, S. 2, s. 297-306.

Çetin, E. (2020). *Sigara Bağımlısı Ankara Üniversitesi Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı, Alkol Bağımlılığı, Siber Mağduriyet ve Siber Zorbalık,*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dağlı, M. (2011). *Emsal İçtihatlarla Türk Medeni Hukukunda Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması*. Ankara, B. 1, Turhan Kitabevi Yayınları.

Demir, M. (2018). *Hekim ve Hasta Yönünden Tıbbi Sorumluluk Hukuku*. Ankara, Yetkin Yayınları.

Dural, M. & Öğüz, T. & Gümüş, M. A. (2022). *Türk Özel Hukuku Aile Hukuku*. İstanbul, C. III, B. 17, Filiz Kitabevi.

Em, A. (2021). *Vesayet Hukuku ve Davaları*. Ankara, B. 3, Seçkin Yayıncılık.

Ersöz, K. (2010). "Tıbbi Müdahale Kavramı ve Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygunluğunun Şartları", Terazi Hukuk Dergisi, C. 5, S. 45, s. 105-122.

Erdoğan, İ. & Keskin, A. D. (2019). *Türk Medeni Hukuku*. Ankara, B. 2, Gazi Kitabevi.

Gökçearslan Çiftci, E. & Akgül Gök, F. & Arslan, E. (2015). "Kurum Bakımından Toplum Temelli Bakıma Geçiş: Toplum Ruh Sağlığı Merkezlerinde Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü*"*, Toplum ve Sosyal Hizmet, C. 26, S. 1, s. 163-176.

Gökler, R. & Koçak, R. (2008). "Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığı", Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, C. 3, S. 1, s. 89-104.

Gözler, K. (2015). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Bursa, B. 19, Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Gözler, K. (2015). *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*. Bursa, B. 7, Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Gözler, K. (2020). *İnsan Hakları Hukuku*. Bursa, B. 3, Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Gözüm, A. (2011). *Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Güllüoğlu, Y. (2008). *Türk Hukuku'nda "Hasta Hakları" Kavramı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gümüş, M. A. (2004). "Kısıtlı ve Kısıtlı Olmayan Ergin Kişilerin Koruma Amaçlı Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK 432-437)", YÜHFD, C. 1, S. 2, s. 189-228.

Gümüş Umucu, K. (2019). *Türkiye'de Hasta Haklarının Evrimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Güner, C. (2022). *Milletlerarası Özel Hukukta Yetişkinlerin Korunması Bağlamında Vesayet, Kısıtlılık ve Kayyımlık*, Ankara, B. 1, Seçkin Yayıncılık.

Güvercin, C. H. (2007). *Türkiye'deki Gelişimi Açısından Hasta Hakları Kavramı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hakeri, H. & Söğüt, İ. S. (2020). "Tıp Hukuku Açısından Bulaşıcı Hastalıklar", Adalet Dergisi, C. 147, S. 64, s. 57-85.

Harorlı, A. & Akgül, H. M. (2002). "Hasta Hakları", Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1, s. 71-78.

Hatemi, H. & Kalkan Oğuztürk, B. (2014). *Kişiler Hukuku*. İstanbul, B. 1, Vedat Kitapçılık.

Hatırnaz Erol, G. (2013). *Özel Hastanelerin Hukuki Sorumluluğu ve Hasta Hakları*. Ankara, B. 3, Seçkin Yayıncılık.

Helvacı, S. (2016). *Gerçek Kişiler*. İstanbul, B. 7, Legal Yayıncılık.

İmamoğlu, S. H. (2012). "Hukuki Açıdan, Özellikle Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanmasına İlişkin Hükümler Çerçevesinde Zorla Tedavi", EÜHFD, C. 7, S. 3-4, s. 29-59.

İmamoğlu, S. H. (2005). "Vesayet Altındaki Küçüğün Koruma Amacıyla Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK 446)", AÜHFD, C. 54, S. 4, s. 299-342.

İmamoğlu, S. H. (2019). "İsviçre Medeni Kanunu'nun Yurtlarda veya Bakım Kurumlarında Kalan Ayırt Etme Gücü Bulunmayan Kişiler Hakkındaki Hükümleri ve Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", AÜHFD, C. 68, S. 1, s. 213-240.

Kalabalık, H. (2017). *İnsan Hakları Hukuku*. Ankara, B. 5, Seçkin Yayıncılık.

Kaplan, İ. (2018). "İsviçre Medeni Kanunu'nun (ZGB'nin) Yetişkinlerin Korunmasına İlişkin Yeni Hükümlerinin Değerlendirilmesi", TBBD, C. 31, S. 137, s. 375-404.

Karabağ Bulut, N. (2020). "Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması Kurumunun Ağır Tehlike Arz Eden Salgın Hastalık Hali Bakımından Elverişliliğinin Değerlendirilmesi", İHM, C. 78, S. 2, s. 517-561.

Karaosmanoğlu, F. (2012*). İnsan Hakları*. Ankara, B. 2, Seçkin Yayıncılık.

Kartal, C. B. (2013). "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı", SÜHFD, C. 21, S. 2, s. 63-87.

Kayıhan, Ş. (2022). *Kişiler Hukuku*. Ankara, B. 1, Seçkin Yayıncılık.

Kılıçoğlu, M. A. (2019). *Aile Hukuku*. Ankara, B. 4, Turhan Kitabevi.

Kocaağa, K. (2006). "Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması*"*, AHBVÜHFD, C. 10, S. 1, 2, s. 33-54.

Koç, N. (2005). "Türk Medeni Kanunundaki Düzenlemeler Işığında Vesayet Hukukuna Genel Bir Bakış", DEÜHFD, C. 7, Özel Sayı; Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, s. 99-120.

Montesquieu. (2014). *Kanunların Ruhu Üzerine I*, Çev. Şevki Özbilen, Ankara, B. 1, Seçkin Yayıncılık.

Oğurlu, Y. (2002). *Karşılaştırmalı İdare Hukukunda Ölçülülük İlkesi*. Ankara, B. 1, Seçkin Yayıncılık.

Oğuzman, M. K. & Seliçi, Ö. & Oktay Özdemir, S. (2021). *Kişiler Hukuku*, İstanbul, B. 20, Filiz Kitabevi.

Oktay, G. (2011). *Kişilik Haklarının Korunması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Onaran, B. (2005). *Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması (TMK 432-437*), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Onaran, B. (2004). "Hasta Hakları", YÜHFD, C. 1, S. 2, s. 273-323.

Özçetin, S. & Balaban M. (2015). *Sağlık Hukuku*. Ankara, B. 2, Seçkin Yayıncılık.

Özkan, H. (2017). *Türk Medeni Yasası ve Uygulaması Vesayet Hukuku (Md. 396-494)*. İstanbul, 4. Cilt, B. 1, Legal Yayıncılık.

Öztan, B. (2015). *Aile Hukuku*. Ankara, B. 6, Turhan Kitabevi Yayınları.

Pınarbaşı, S. (2021). *Türk Hukukunda Kişilik Hakkının Korunması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Pul, D. (2021). *Duygu Düzenleme Güçlüğü, Çocukluk Çağı Yaşantıları ile Alkol Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sağlam, H. İ. (2020). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara, B. 1, Pegem Akademi Yayıncılık.

Sarıgül, A. T. (2013). *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde Kişiye Tanınan Özgürlük ve Güvenlik Hakkı*. Ankara, B. 1, Seçkin Yayıncılık.

Serozan, R. (2017). *Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku*. İstanbul, B. 7, Vedat Kitapçılık.

Sert, G. (2019). *Hasta Hakları*. Ankara, B. 2, Seçkin Yayıncılık.

Şahbaz, İ. (2004). "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Kişi Özgürlük ve Güvenliği", TBBD, C. 17, S. 55, s. 201-225.

Şahin, D. (2021). *Hasta Hakları Kapsamında Tıbbi Tedaviyi Reddetme Hakkı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Mersin.

Tanör, B. & Yüzbaşıoğlu, N. (2016). *1982 Anayasası'na Göre Türk Anayasa Hukuku*. İstanbul, B. 16, Beta Yayıncılık.

Taylan, H. H. & Baydoğan, T. (2015). "Hasta ve Yakınlarının Hasta Hakları ve "Hasta Hakları Birimi" Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin ve Faydalanma Durumlarının Araştırılması", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C. 14, S. 55, s. 248-256.

Ulukapı, Ö. (2001). "Bilirkişi Raporu ve Bilirkişi Raporunun Delil Olarak Değeri", SÜHFD, C. 9, S. 3-4, 191-207.

Ulus, S. (2019). *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ulutürk, H. (2014). *Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi*. Ankara, B. 1, Seçkin Yayıncılık.

Üstün, Ç. & Sırma, Ö. (2014). "Etik ve Hukuki Açıdan Hasta Hakları", Fasikül Hukuk Dergisi, C. 6, S. 53, s. 17-27.

Yağcı Çetin, F. (2022). *Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı*. Ankara, B. 1, Seçkin Yayıncılık.

Yavuz, C. & Erlüle, F.& Topuz, M. (2017). *Yeni Vesayet Hukukuna Doğru: Yetişkinlerin Korunması Hukuku*. İstanbul, B. 1, Beta Basım Yayın Dağıtım.

Yıldız, E. & Gürsoy, S. (2010). *Türk Vesayet Hukuku Yargılama Usul ve Esasları*. İstanbul, B. 1, Vedat Kitapçılık.

Yılmaz, C. (2018). "Kriminolojik Açıdan: Akıl Hastalığı ve Suç", MÜHFHAD, C. 24, S. 2, s. 743-765.

Yılmaz, S. & Yıldırım, A. (2021). *Medeni Hukuk – 1 (Başlangıç Hükümleri- Kişiler Hukuku- Aile Hukuku)*. Ankara, B. 2, Seçkin Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Fatma Hilal AYDIN

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :2019, KTO Karatay Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Hukuk

Yüksek Lisans Öğrenimi :2023, KTO Karatay Üniversitesi, Özel Hukuk

Bildiği Yabancı Diller :İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İŞ DENEYİMİ

Stajlar :2020, Avukatlık Stajı, Konya Barosu

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar :Konya Barosu, Adalet Bakanlığı

Tarih :23 Ocak 2023